

26/2012

Syyteneuvottelu ja syyttämättä jättäminen

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

26/2012

Syyteneuvottelu ja syyttämättä jättäminen

8.5.2012

Julkaisun nimi Syyteneuvottelu ja syyttämättä jättäminen**Tekijä** Syyteneuvottelu ja syyttämättä jättäminen -työryhmä
Puheenjohtaja: lainsäädäntöneuvos Jaakko Rautio
Sihteeri: kihlakunnansyyttäjä Heidi Nummela**Oikeusministeriön julkaisu** 26/2012
Mietintöjä ja lausuntoja**OSKARI numero** OM 20/41/2011 **HARE numero** OM026:00/2011**ISSN-L** 1798-7091 **ISSN (PDF)** 1798-7105
ISSN (nid.) 1798-7091 **ISSN (PDF)** 1798-7105
ISBN (nid.) 978-952-259-202-6 **ISBN (PDF)** 978-952-259-203-3**URN** URN:ISBN:978-952-259-203-3
Pysyvä osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-203-3>**Asia- ja avain-sanat** Oikeudenkäynti rikosasioissa, syyteneuvottelu, syyteharkinta, syyttämättä jättäminen, esitutkinta, menettämisseuraamus, vahingonkorvaus, sakonmuunto**Tiivistelmä** Esityksessä ehdotetaan otettavaksi esitutkintalakiin ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettuun lakiin niin kutsuttua syyteneuvottelua koskevat säännökset. Syyttäjä voisi tutkinnanjohtajan esityksestä määrätä, ettei esitutkintaa toimitettaisi kaikkien rikosten osalta, kun henkilön epäillään syyllistyneen useampaan rikokseen ja hän on tunnustamalla edistänyt rikosten selvittämistä eikä yleinen tai yksityinen etu vaadi esitutkinnan toimittamista. Syyttäjä voisi samalla sekä myös silloin, kun tutkittavana on yksi kokonaan tai olennaisilta osiltaan tunnustettu rikos, sitoutua vaatimaan rangaistusta lievemmän rangaistusasteikon mukaisesti.

Syyttäjä voisi myös tehdä rikoksesta epäillyn tai rikosasian vastaajan kanssa tuomioesityksen, jossa viimeksi mainittu tunnustaa rikoksen ja syyttäjä sitoutuu vaatimaan rangaistusta lievennetyltä rangaistusasteikolta. Tuomioesitys käsiteltäisiin epäillyn tai vastaajan sekä asianomistajan suostumuksella tuomioistuimessa tavallista oikeudenkäyntiä kevyemmässä tunnustamisoikeudenkäynnissä. Tunnustamisoikeudenkäynnissä tuomioistuin tutkisi tunnustuksen pätevyyden ja muut tuomioesitykseen liittyvät kysymykset sekä muut tuomioesityksessä tarkoitettuun rikokseen perustuvat vaatimukset. Tuomioistuin antaisi tuomioesityksen mukaisen tuomion, jos se lukisi rikoksen syyksi tuomioesityksen mukaisesti eikä tuomion antamiselle olisi muuta estettä. Tuomioistuimen tulisi tällöin mitata rangaistus lievennetyltä rangaistusasteikolta.

Syyteneuvottelua koskevat säännökset soveltuisivat rikoksiin, joista ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin kuusi vuotta vankeutta, ei kuitenkaan henkeen tai terveyteen kohdistuviin rikoksiin taikka seksuaalirikoksiin, jotka loukkaavat seksuaalista itsemääräämisoikeutta tai kohdistuvat lapsiin. Syyteneuvottelun käyttämistä harkittaessa syyttäjän olisi otettava huomioon asian laatu, menettelystä mahdollisesti aiheutuvat kustannukset, siihen kuluva aika ja muut olosuhteet.

Seuraamusluonteista syyttämättä jättämistä koskevia säännöksiä muutettaisiin niin, että syyttäjä ei enää katsoisi syyttämättä jätetyn syyllistyneen rikokseen vaan toteaisi, että syytteen nostamisen edellytyksen täytyvät, mutta laissa säädetyllä perusteella enemmistä toimenpiteistä luovuttaisiin. Uutena perusteena jättää syyte nostamatta olisi, että useasta rikoksesta epäilty tunnustaisi jonkin rikoksen. Toisena uutena perusteena olisi, että asian käsittelystä aiheutuvat kustannukset olisivat selvässä epäsuhteessa asian laatuun ja mahdollisiin seuraamuksiin. Lakiin otettaisiin säännös syyttäjän velvollisuudesta perustella syyttämättäjättämispäätös.

Jos rikoshyöty on tuomittu valtiolle ja tuomio on pantu täytäntöön, hyötyä vastaava tuomioistuimen vahvistaman vahingonkorvauksen suorittamista valtion varoista haettaisiin Oikeusrekisterikeskukselta tuomioistuimessa nostettavan kanteen asemesta. Lakia täydennettäisiin säännöksillä niitä tilanteita varten, että hakemuksia on useita.

Lisäksi esitetään, että sakon muuntorangaistusta koskeva istunto voidaan järjestää niin kutsuttuna videokonferenssina.

8.5.2012

Publikationens titel	Åtalsuppgörelse och åtalseftergift		
Författare	Arbetsgruppen för åtalsuppgörelse och åtalseftergift Ordförande: Lagstiftningsråd Jaakko Rautio Sekreterare: häradsåklagare Heidi Nummela		
Justitieministeriets publikation	26/2012 Betänkanden och utlåtanden		
OSKARI nummer	OM 20/41/2011	HARE nummer	OM026:00/2011
ISSN-L	1798-7091		
ISSN (häft.)	1798-7091	ISSN (PDF)	1798-7105
ISBN (häft.)	978-952-259-202-6	ISBN (PDF)	978-952-259-203-3
URN	URN:ISBN:978-952-259-203-3		
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-203-3		
Sak- och nyckelord	Rättegång i brottmål, åtalsuppgörelse, åtalsprövning, åtalseftergift, förundersökning, förverkandepåföljd, skadestånd, förvandlingsstraff för böter		
Referat	<p>I propositionen föreslås att det i förundersökningslagen och lagen om rättegång i brottmål tas in bestämmelser om s.k. åtalsuppgörelse. Åklagaren ska på framställning av undersökningsledaren bestämma att förundersökning inte görs för alla brott när en person misstänks ha gjort sig skyldig till flera brott och han eller hon genom att erkänna har främjat utredningen av brotten och ett allmänt eller enskilt intresse inte kräver att en förundersökning görs. Samtidigt och också när det undersöks ett helt eller till väsentliga delar erkänt brott, får åklagaren förbinda sig till att yrka straff i enlighet med en lindrigare straffskala.</p> <p>Åklagaren kan också tillsammans med den brottsmisstänkte eller svaranden i ett brottmål lägga fram ett domsförslag, där den sistnämnda erkänner brottet och åklagaren förbinder sig att yrka på straff enligt en lindrigare straffskala. Domsförslaget behandlas med samtycke av den misstänkte eller svaranden och målsäganden vid domstol i en erkännanderättegång som är smidigare än en vanlig rättegång. Vid erkännanderättegången prövar domstolen erkännandets riktighet och övriga frågor som har samband med domsförslaget samt övriga yrkanden som grundar sig på det brott som avses i domsförslaget. Domstolen meddelar en dom i enlighet med domsförslaget, om den tillräknar brottet i enlighet med domsförslaget och det inte finns något annat hinder för att meddela domen. Domstolen ska då mäta straffet enligt en lindrigare straffskala.</p> <p>Bestämmelserna om åtalsuppgörelse är tillämpliga på brott som det inte har föreskrivits ett strängare straff än fängelse i sex år, dock inte på brott mot liv och hälsa eller sexualbrott som kränker den sexuella självbestämmanderätten eller riktar sig mot barn. Vid prövningen av om åtalsuppgörelse ska användas ska åklagaren beakta sakens natur och de eventuella kostnader som förfarandet medför samt den tid som går åt för det och övriga omständigheter.</p>		

Bestämmelserna om åtalseftergift av påföljdsnatur ändras så att åklagaren inte längre konstaterar att den som meddelas åtalseftergift har gjort sig skyldig till brottet utan konstaterar att förutsättningarna för att väcka åtal uppfylls, men att man på i lag föreskrivna grunder avstår från vidare åtgärder. Som en ny grund att meddela åtalseftergift är att den som misstänks för flera brott har erkänt något brott. En annan ny grund är att de kostnader som behandlingen medför står i klart missförhållande till sakens natur och de eventuella påföljderna. I lagen tas in en bestämmelse om åklagarens skyldighet att motivera ett beslut om åtalseftergift.

Om vinning av brott har dömts förverkad till staten och domen verkställt, kan ett av domstol fastställt skadestånd som motsvarar vinningen sökas hos Rättsregistercentralen av statens medel i stället för att väcka talan vid domstol. Lagen kompletteras med bestämmelser för de situationer där det finns flera ansökningar.

Dessutom föreslås det att ett sammanträde som gäller förvandlingsstraff för böter kan ordnas som en s.k. videokonferens.

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriö asetti 10.10.2011 työryhmän selvittämään syytteestä sopimisen mahdollista käyttöönottoa sekä syyttämättäjättämisenjärjestelmän kehittämistä yleisesti ja erityisesti lainsäädännön täydentämistä säännöksillä syyttämättäjättämispäätösten perustelemisesta, sekä tekemään mainituista kysymyksistä tarpeellisiksi katsomansa säännösehdotukset.

Asettamispäätöksen mukaan työryhmän tuli selvittää ja tarkastella erilaisia syytteestä sopimisen muotoja sekä pohtia, missä määrin ne soveltuvat suomalaisen rikosoi-
keushoidon järjestelmään ottaen huomioon aikaisemmat selvitykset ja kannanotot.

Tavoitteena oli pyrkiä mahdollisuuksien mukaan laatimaan sellaiset syytteestä sopimis-
ta koskevat säännökset, jotka niveltäisivät joustavasti rikosprosessia koskeviin säännök-
siin ja käytäntöihin. Pyrkimyksenä oli myös, että säännökset mahdollistaisivat entistä
paremmin viranomaisresurssien tarkoituksenmukaisen kohdentamisen, tehostaisivat
viranomaisten toimintaa ja nopeuttaisivat rikosasioiden esitutkintaa, syyteharkintaa ja
tuomioistuinkäsittelyä kuitenkin turvaten rikoksesta epäillyn sekä asianomistajan oikeu-
det. Syytteestä sopimiseen ei tulisi ryhtyä, jos se olisi vastoin painavaa yhteiskunnallista
tai yksittäisen henkilön intressiä. Työryhmän oli syytteestä sopimisen käyttöalaa selvi-
teltäessä harkittava, voisiko soveltamisala olla yleinen vai tulisiko sitä rajata jollain ta-
valla, esimerkiksi suuriin talousrikoskokonaisuuksiin.

Koska nykyinen lainsäädäntö ei sisällä säännöstä syyttäjien tekemien päätösten peruste-
lemisestä, mikä muihin viranomaisiin nähden on poikkeuksellista ja ongelmallista, eri-
tyisesti ottaen huomioon perustuslain 21 §:n 2 momentti, jonka mukaan lailla turvataan
oikeus saada perusteltu päätös, työryhmän tuli laatia säännösehdotus syyttäjien tekemi-
en ratkaisujen perustelemisestä ottaen huomioon syyttäjätöimen erityispiirteet sekä pe-
rustelujen merkitys päätöksen saavien kannalta ja yleisesti.

Työryhmän tuli selvittää siirtymistä lainsäädäntöratkaisuun, jossa seuraamusluonteises-
sa syyttämättäjäättämispäätöksessä otetaan kantaa syytteen nostamisen edellytyksiin,
eikä enää siihen, katsotaanko epäillyn tehneen rikoksen.

Työryhmän tuli esittää tarvittavat ehdotukset niistä muutoksista, joita johdonmukaisuus
vaati tehtäväksi muuhun kuin edellä käsiteltyyn lainsäädäntöön.

Työryhmän tehtäväksi ohjattiin lisäksi laatia säännösehdotukset, joilla 1) kevennettäi-
siin menettelyä ja täydennettäisiin sääntelyä siitä, miten vahingonkorvaukseen oikeutet-
tu voi hakea saatavansa valtiolta täytäntöönpannusta samaan tekoon perustuvasta rikok-
sen tuottamaa hyötyä koskevasta menettämisestä, ja 2) mahdollistettaisiin
niin kutsutun videokonferenssin käyttäminen sakon muuntamista koskevassa oikeuden-
käynnissä.

Työryhmän puheenjohtajana toimi lainsäädäntöneuvos Jaakko Rautio (oikeusministe-
riö) sekä jäsenenä poliisiylitarkastaja Keijo Suuripää (sisäasiainministeriö), valtiosyyt-
tämä Jorma Äijälä (Valtakunnansyyttäjänvirasto), käräjätuomari Gisela Juutilainen, sit-
temmin McPherson (Helsingin käräjäoikeus) ja asianajaja Riitta Leppiniemi (Suomen
Asianajajaliitto). Sihteerinä toimi kihlakunnansyyttäjä Heidi Nummela (Itä-Uudenmaan
syyttäjänvirasto).

Työryhmän toimikausi oli 10.10.2011 – 30.4.2012. Työryhmä kokoontui 8 kertaa. Työ-
ryhmä laati mietintönsä pääosin hallituksen esityksen muotoon.

Saatuana työnsä valmiiksi työryhmä luovuttaa mietintönsä kunnioittaen oikeusministeriölle.

Helsingissä 8 päivänä toukokuuta 2012

Jaakko Rautio

Keijo Suuripää

Jorma Äijälä

Gisela McPherson

Riitta Leppiniemi

Heidi Nummela

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	16
YLEISPERUSTELUT	18
1 Johdanto	18
2 Nykytila	20
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	20
2.1.1 Tunnustaminen ja syyteneuvottelu	20
2.1.2 Seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen	22
2.1.3 Syyttämättäjättämispäätöksen perustelevinen	23
2.1.4 Oikeudenkäynnin kesto	25
2.2 Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö	25
2.2.1 Euroopan ihmisoikeussopimus	25
2.2.2 Yhdysvallat	26
2.2.3 Norja	28
2.2.4 Tanska, Ruotsi ja Islanti	29
2.2.5 Saksa	29
2.2.6 Viro	30
2.2.7 Latvia	32
2.3 Nykytilan arviointi	34
2.3.1 Tunnustaminen ja syyteneuvottelu	34
2.3.2 Seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen	35
2.3.3 Syyttämättäjättämispäätöksen perustelevinen	36
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	37
3.1 Esitutinnan rajoittaminen ja oikeudenkäynnin keventäminen tunnustamisen perusteella	37
3.2 Seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen	39
3.3 Syyttämättäjättämispäätöksen perustelevinen	40
3.4 Muita ehdotuksia	40
4 Esityksen vaikutukset	42
5 Asian valmistelu	45

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	46
6 Lakiehdotusten perustelut	46
6.1 Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa	46
6.1.1 1 luku Syyteoikeudesta	46
6.1.2 5 luku Syytteen vireillepanosta	57
6.1.3 5 b luku Tunnustamisoikeudenkäynti	57
6.2 Oikeudenkäymiskaari	64
6.2.1 2 luku Päätösvaltaisuudesta	64
6.3 Esitutkintalaki	65
6.3.1 3 luku Esitutkinnan toimittamisen yleiset säännökset	65
6.4 Rikoslaki	66
6.4.1 6 luku Rangaistuksen määräämisestä	66
6.4.2 8 luku Vanhentumisesta	67
6.4.3 9 luku Oikeushenkilön rangaistusvastuusta	68
6.4.4 10 luku Menettämisseuraamuksista	68
6.4.5 25 luku Vapauteen kohdistuvista rikoksista	70
6.4.6 35 luku Vahingonteosta	70
6.4.7 50 luku Huumausainerikoksista	71
6.5 Laki sakon täytäntöönpanosta	71
7 Tarkemmat säännökset ja määräykset	72
8 Voimaantulo	72
9 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	73
LAKIEHDOTUKSET	77
LAKI OIKEUDENKÄYNNISTÄ RIKOSASIOISSA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA	77
LAKI OIKEUDENKÄYMISKAAREN MUUTTAMISESTA	83
LAKI ESITUTKINTALAIN MUUTTAMISESTA	84
LAKI RIKOSLAIN MUUTTAMISESTA	85
LAKI SAKON TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA ANNETUN LAIN 30 §:N MUUTTAMISESTA	89

LAGFÖRSLAG _____	90
LAG OM ÄNDRING AV LAGEN OM RÄTTEGÅNG I BROTTMÅL _____	90
LAG OM ÄNDRING AV RÄTTEGÅNGSBALKEN _____	96
LAG OM ÄNDRING AV FÖRUNDESRÖKNINGSLAGEN _____	97
LAG OM ÄNDRING AV STRAFFLAGEN _____	99
LAG OM ÄNDRING AV 30 § I LAGEN OM VERKSTÄLLIGHET AV BÖTER _____	102

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan otettavaksi esitutkintalakiin ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettuun lakiin niin kutsuttua syyteneuvottelua koskevat säännökset. Syyttäjä voisi tutkinnanjohtajan esityksestä määrätä, ettei esitutkintaa toimitettaisi kaikkien rikosten osalta, kun henkilön epäillään syyllistyneen useampaan rikokseen ja hän on tunnustamalla edistänyt rikosten selvittämistä eikä yleinen tai yksityinen etu vaadi esitutkinnan toimittamista. Syyttäjä voisi samalla sekä myös silloin, kun tutkittavana on yksi kokonaan tai olennaisilta osiltaan tunnustettu rikos, sitoutua vaatimaan rangaistusta lievemmän rangaistusasteikon mukaisesti.

Syyttäjä voisi myös tehdä rikoksesta epäillyn tai rikosasian vastaajan kanssa tuomioesityksen, jossa viimeksi mainittu tunnustaa rikoksen ja syyttäjä sitoutuu vaatimaan rangaistusta lievennetyltä rangaistusasteikolta. Tuomioesitys käsiteltäisiin epäillyn tai vastaajan sekä asianomistajan suostumuksella tuomioistuimessa tavallista oikeudenkäyntiä kevyemmässä tunnustamisoikeudenkäynnissä. Tunnustamisoikeudenkäynnissä tuomioistuin tutkisi tunnustuksen pätevyuden ja muut tuomioesitykseen liittyvät kysymykset sekä muut tuomioesityksessä tarkoitettuun rikokseen perustuvat vaatimukset. Tuomioistuin antaisi tuomioesityksen mukaisen tuomion, jos se lukisi rikoksen syyksi tuomioesityksen mukaisesti eikä tuomion antamiselle olisi muuta estettä. Tuomioistuimen tulisi tällöin mitata rangaistus lievennetyltä rangaistusasteikolta.

Syyteneuvottelua koskevat säännökset soveltuisivat rikoksiin, joista ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin kuusi vuotta vankeutta, ei kuitenkaan henkeen tai terveyteen kohdistuviin rikoksiin taikka seksuaalirikoksiin, jotka loukkaavat seksuaalista itsemääräämisoikeutta tai kohdistuvat lapsiin. Syyteneuvottelun käyttämistä harkittaessa syyttäjän olisi otettava huomioon asian laatu, menettelystä mahdollisesti aiheutuvat kustannukset, siihen kuluva aika ja muut olosuhteet.

Seuraamusluonteista syyttämättä jättämistä koskevia säännöksiä muutettaisiin niin, että syyttäjä ei enää katsoisi syyttämättä jätetyn syyllistyneen rikokseen vaan toteaisi, että syytteen nostamisen edellytyksen täytyvät, mutta laissa säädetyllä perusteella enemmistä toimenpiteistä luovuttaisiin. Uutena perusteena jättää syyte nostamatta olisi, että useasta rikoksesta epäilty tunnustaisi jonkin rikoksen. Toisena uutena perusteena olisi, että asian käsittelystä aiheutuvat kustannukset olisivat selvässä epäsuhteessa asian laatuun ja mahdollisiin seuraamuksiin. Lakiin otettaisiin säännös syyttäjän velvollisuudesta perustella syyttämättäjättämispäätös.

Jos rikoshyöty on tuomittu valtiolle ja tuomio on pantu täytäntöön, hyötyä vastaava tuomioistuimen vahvistaman vahingonkorvauksen suorittamista valtion varoista haettaisiin Oikeusrekisterikeskukselta tuomioistuimessa nostettavan kanteen asemesta. Lakia täydennettäisiin säännöksillä niitä tilanteita varten, että hakemuksia on useita.

Lisäksi esitetään, että sakan muuntorangaistusta koskeva istunto voidaan järjestää jatkossa niin kutsuttuna videokonferenssina.

Lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014 lukuun ottamatta kahdessa edellisessä kappaleessa tarkoitettuja, jotka ovat tarkoitetut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun lait on hyväksytyt ja vahvistettu.

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Yhdysvalloissa on oikeuskäytännössä kehittynyt ns. plea bargain -järjestelyjä, joissa kalliin ja hitaan valamiesoikeudenkäynnin välttämiseksi syyttäjät ja rikoksesta epäilty tai rikosasian vastaaja sopivat siitä, että oikeudenkäyntiä ei järjestetä tai jatketa. Yleensä sopimukseen kuuluu, että epäilty tai vastaaja epäilty tunnustaa jonkin teon tai useista epäilyistä rikoksista yhden tai useamman. Vastaaja saa tästä edukseen jonkinlaisen rikosoikeudellista vastuuta koskevan helpotuksen. Yleensä kysymys on lievemmästä rangaistuksesta. Muita vaihtoehtoja ovat rangaistuksen vaatiminen lievemmästä teosta kuin mihin vastaaja on ilmeisesti syyllistynyt ja syytteen nostamatta jättäminen jostain teosta, kun samalla kertaa vastaajaa epäillään useasta teosta. Syyttäjälle sopimisesta seuraa prosessiekonomisia etuja, kun täysimittaista tutkintaa ei tarvitse suorittaa tai oikeudenkäyntiä ei tarvitse järjestää. Tunnusomaista plea bargain -järjestelmille on, että tuomioistuimissa viime kädessä hyväksyy sopimuksen ja langettaa sen mukaisen tuomion.

Plea bargain -järjestelmät ovat sittemmin levinneet muihin ns. common law -maihin, kuten Kanadaan sekä Englantiin ja Walesiin. Viime vuosikymmeninä on tällaisia järjestelyitä otettu käyttöön myös Manner-Euroopan ns. civil law -maissa, kuten Ranskassa, Saksassa, Italiassa, Puolassa ja Virossa. Eräänlaisena plea bargain -tyyppisenä järjestelynä voidaan pitää Norjassa ja Tanskassa käytössä olevaa erityistä menettelyä tunnustetuissa rikosasioissa.

Suomessa ei ole ollut tällaisia järjestelmiä. Perinteisesti on suhtauduttu varauksellisesti siihen, että viranomaisen lupaa epäillylle tai vastaajalle jonkin edun rikoksen tunnustamisen johdosta. (Tuomioistuinlaitoksen kehittämiskomitean mietintö, oikeusministeriön komiteamietintö 2003:3, s. 297–299, ja Syyttäjän toimenkuvan kehittäminen, työryhmämietintö 1.6.2001, Valtakunnansyyttäjänviraston julkaisusarja nro 1, s. 29–32). Plea bargain -termille ei ole edes vakiintunutta suomenkielistä vastinetta. Tässä käytettyjä ilmaisuja syyteneuvottelu ja syytteestä sopiminen lienevät yleisimpiä, vaikka nekin eivät täysin kattavasti kuvaa ilmiötä.

Oikeusministeriön eduskunnan perustuslakivaliokunnalle antamassa oikeudenkäynnin viivästyminen koskevassa selvityksessä (14.10.2009, OM 77/03/2009) todettiin, että ministeriössä selvitetään menettelyä, jossa tutkinta-, syyttäjä- ja myös tuomioistuinresurssi säästävää varhainen tunnustaminen voisi läpinäkyvässä menettelyssä johtaa rikoksesta muuten seuraavaa rangaistusta lievempään rangaistukseen.

Asiasta laadittiin oikeusministeriössä arviomuistio (15.1.2010, OM 20/41/2009), joka lähetettiin lausuntokierrokselle. Arviomuistioon ei sisällynyt konkreettista mallia syyt-

teestä sopimisesta, vaan siinä esiteltiin yleisellä tasolla erilaisia järjestelmiä, joiden soveltuvuudesta suomalaiseen oikeusjärjestykseen eräiden muiden seikkojen ohella pyydettiin lausuntoa eri tahoilta. Vastauksia saatiin 28, joista noin viidesosassa suhtauduttiin myönteisesti syytteestä sopimisen mahdollisuuteen, viidesosassa suhtauduttiin neutraalisti ja lopuissa kriittisesti (Arviomuisto syytteestä sopimisesta (plea bargain). Lausuntotiivistelmä. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 47/2010; mainittu arviomuistio on julkaisun liitteenä).

Syyteneuvottelua käsiteltiin myös oikeusministeriön ja sisäasiainministeriön asettamassa työryhmässä sekä oikeusministeriön asettamassa jatkotyöryhmässä, joissa pohdittiin keinoja oikeusprosessien nopeuttamiseksi. Molemmat työryhmät katsoivat, että tulisi asettaa työryhmä selvittämään mahdollisuudet esitutkinnan rajaamisoikeuden laajentamiseen ja syytteestä sopimiseen (Oikeusprosessin pitkittymisen estäminen. Oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 47/2010; työryhmämuistio 10.3.2011, OM 1/69/2011). Työryhmät ottivat esille mallin, jossa tunnustamisen perusteella esitutkintaa voitaisiin rajoittaa jättämällä lievempiä rikoksia tutkimatta ja mahdollisesti myös lieventää rangaistusta.

Valtakunnansyyttäjä Matti Nissinen (21.6.2011, Dnro 47/61/11) on esittänyt oikeusministeriön lainvalmisteluosastolle muun ohessa esitutkintalain ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamista niin, että syytteestä sopiminen olisi mahdollista.

Pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen ohjelma 22.6.2011 sisältää lausuman siitä, että syyteneuvottelujärjestelmän käyttöönoton mahdollisuudet arvioidaan.

Syyteharkintaa ja ns. seuraamusluonteista syyttämättä jättämistä koskevat keskeisimmät säännökset sisältyvät oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997, jatkossa myös ROL) 1 lukuun. Seuraamusluonteista syyttämättä jättämistä koskevat säännökset siirrettiin mainittuun lakiin pitkälti samassa muodossa kuin ne oli vuonna 1990 säädetty. Seuraamusluonteisella syyttämättä jättämisellä tarkoitetaan sitä, että vaikka syyttäjä katsoo henkilön syyllistyneen rikokseen, hän jollain laissa säädetyllä perusteella luopuu enemmistä toimenpiteistä eli syytteen nostamisesta.

Valtakunnansyyttäjä on edellä mainitussa esityksessä katsonut, että laissa tulisi säätää syyttäjän päätösten perustelemista ja että seuraamusluonteiseen syyttämättäjättämispäätökseen ei jatkossa tulisi sisältyä syyttäjän kannanottoa rikoksen syyksilukemisesta.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Tunnustaminen ja syyteneuvottelu

Tunnustus määritellään vakiintuneesti asianosaisen selitykseksi siitä, että vastapuolen väite jostain selityksen antajalle epäedullisesta seikasta on tosi. Riita-asiassa, jossa sovinto on sallittu, tunnustus sitoo sen antanutta asianosaista (oikeudenkäymiskaaren, jäljempänä myös OK, 17 luvun 4 §:n 1 momentti). Tunnustettu seikka on toteen näytetty eikä lisätodistelu ole tarpeen; tunnustuksella seikka tulee riidattomaksi. Muussa riita-asiassa ja rikosasiassa tunnustus on todiste, jonka näyttöarvon tuomioistuin harkitsee (OK 17:4.2). Vakiintuneesti on katsottu, että lievissä rikosasioissa tunnustus yksinkin riittää näytöksi langettavaan tuomioon. Vakavammissa rikosasioissa tulee olla tunnustuksen lisäksi myös muuta syytettä tukevaa näyttöä, jotta tuomitsemiskynnys ylittyisi.

Suomalainen lainsäädäntö ei tunne syyttäjän ja rikoksesta epäillyn välillä tapahtuvan sopimisen ja siihen liittyvän tunnustamisen johdosta annettavaa lievennystä rikosasiassa annettavaan tuomioon. Tunnustuksella on kuitenkin merkitystä rikosoikeudellisen vas- tuun arvioinnissa, rangaistuksen mittaamisessa ja menettelylajin valikoitumisessa.

Rikoslain (39/1889, jäljempänä myös RL) 6 luvun 6 §:n 3 kohdan mukaan rangaistuk- sen lieventämisperusteena on tekijän pyrkimys edistää rikoksensa selvittämistä, jota voi olla muun ohella rikoksen tunnustaminen. Lievennystä on perusteltu paitsi moraalisisilla mutta ennen muuta prosessiekonomisilla syillä (HE 44/2002 s. 199). Luvun 8 §:n 5 kohdan nojalla tunnustus voi johtaa myös rangaistusasteikon lieventämiseen. Tuomiois- tuin voi jättää tekijän luvun 12 §:n 4 kohdan mukaan rangaistukseen tuomitsematta, jos hän on tunnustanut ja tämä huomioon ottaen rangaistusta on pidettävä kohtuuttomana tai tarpeettomana.

Tunnustuksen merkitys rangaistuksen lieventämisperusteena ja tuomitsemattajättämis- perusteena on ilmeisen vähäinen. Vuonna 2009 tuomioistuimissa sovellettiin RL 6:6:n 3 kohdan lieventämisperustetta 128 kertaa (0.2 % tuomituista), 6:8:n 1 momentin 5 kohtaa 10 kertaa ja 6:12:n 4 kohdan tuomitsemattajättämisperustetta 107 kertaa, joista 80 tapa- uksessa mainittua 4 kohtaa sovellettiin ainoana perusteena. (Rikollisuustilanne 2010. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 258, Helsinki 2011, s. 328 ja 330.)

Tuomioistuinta koskevien lukujen osalta on huomattava, että tilastossa näkyvät vain tuomioissa mainitut lainkohdat. Tunnustuksella on voinut olla merkitystä, vaikka siitä ei ole tuomioon otettu asianomaista lainkohtaa.

Toisaalta on huomattava, että RL 6:6:n 3 kohdassa mainitaan lieventämisperusteena oman rikoksen selvittämisen lisäksi asianosaisten sovinto ja muu tekijän pyrkimys estää tai poistaa rikoksen vaikutuksia. RL 6:8:n 1 momentin 5 kohta käsittää kaikki lieventä- mis- tai kohtuusperusteet. RL 6:12:ssa mainitaan edellä mainittujen lisäksi vielä muita-

kin perusteita (RL 6:7:n kohtuullistamisperusteet ja sosiaali- tai terveydenhuollon toimet).

Tilastoista ei siis saada tarkkaa vastausta siihen, milloin rangaistuksen lieventäminen tai tuomitsemattajättäminen on perustunut nimenomaan tunnustukseen tai muuhun myötävaikuttamiseen. Selvältä kuitenkin näyttää, että varsin harvoissa tapauksissa tunnustuksella on ollut merkitystä. Sellaista käytäntöä, jossa tunnustus palkittaisiin säännönmukaisesti, ei vaikuta olevan.

Yhden rikoksen tunnustaminen ei ole suoranainen peruste tehdä syyksilukevaa seuraamusluonteista syyttämättäjättämispäätöstä tunnustetun rikoksen tai saman vastaajan toisen rikoksen osalta. Välillisesti tunnustus voi saada merkitystä osana lainkohdissa tarkoitettua tekijän ja asianomistajan välistä sovintoa, joka on peruste seuraamusluonteiselle syyttämättäjättämispäätökselle (ns. kohtuusperuste, ROL 1:8:n 1 kohta).

Välillistä merkitystä tunnustuksella voi olla myös kohdassa mainitun perusteen, tekijän toiminnan rikoksen vaikutusten estämisen tai poistamisen kannalta. Seuraamusluonteinen syyttämättäjättämispäätös voi perustua myös siihen, että henkilö on tehnyt muita rikoksia, eikä syyttämättä jätetystä rikoksesta tuomittava rangaistus vaikuttaisi olennaisesti rangaistuksen kokonaismäärään (ns. konkurrenssiperuste, ROL 1:8:n 2 kohta). Syyttämättä jättäminen kohtien perusteella edellyttää myös, ettei yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista.

Vastaavasti tunnustus ei myöskään ole suoranaisesti peruste jättää esitutkinta toimimatta tai rajoittaa sitä. Jos syyttäjä tulisi todennäköisesti tekemään myöhemmin ROL 1 luvun 8 §:ään perustuvan syyttämättäjättämispäätöksen, voidaan syyttäjän päätöksellä tutkinnanjohtajan esityksestä rajoittaa esitutkintaa esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 10 §:n 1 momentin nojalla. Mainittu laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014. Vastaavanlainen säännös on voimassa olevan esitutkintalain (449/1987) 4 §:ssä. Koska jäljempänä esitetyin tavoin lakiesitykset ehdotetaan pääosin tulemaan voimaan 1.1.2014, voimassa olevaa esitutkintalakia ei käsitellä laajemmalti.

Tunnustuksen merkitys näkyy myös prosessilajin valinnassa eli siinä, että tunnustus ohjaa rikosasioita keveämpään menettelyyn. ROL 5 a luvun mukaisessa kirjallisessa menettelyssä käsitellään runsas kolmasosa käräjäoikeuksien rikosasioista. ROL 5 a luvun mukaisessa kirjallisessa käräjäoikeusmenettelyssä voidaan käsitellä tunnustettuja rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Menettelyssä ei voida käsitellä alaikäisen tekemiä rikoksia.

Menettelyssä voidaan tuomita enintään yhdeksän kuukauden vankeusrangaistus. Menettelyssä voidaan tuomita rikoksen johdosta myös muita rikosoikeudellisia seuraamuksia ja vahingonkorvauksia. Menettelyn käyttäminen edellyttää vastaajan suostumusta ja sitä, että hän on tunnustanut syytteenalaisen teon. Asianomistajan on luovuttava suullisesta oikeudenkäynnistä. Asian käsittelee yksi lainoppinut jäsen.

Jatkossa rikesakko- ja rangaistusmääräysmenettelyt korvaavan sakon ja rikesakon määrittämisestä annetun lain (754/2010) mukaisessa menettelyssä tunnustettu lievä rikosasia voidaan käsitellä epäillyn suostumuksella tuomioistuimen ulkopuolella summaarisessa

menettelyssä, jossa päätösvalta on poliisilla tai muulla valvontaa suorittavalla virkamiehellä taikka syyttäjällä. Rangaistukseksi voitaisiin tuomita sakko tai rikesakko teosta, josta säädetty ankarin rangaistus on kuusi kuukautta vankeutta. Uusi menettely otettaneen käyttöön vuoden 2014 aikana.

Laissa ei säädetä epäilylle tai vastaajalle mitään seuraamusta koskevaa etua siitä, että asia käsitellään tällaisessa keveämmässä kirjallisessa tai tuomioistuimen ulkopuolisessa menettelyssä. Kannustin on käytännössä se, että vastaajan ei tarvitse osallistua suulliseen oikeudenkäyntiin eikä hänelle siten aiheudu kuluja oikeudenkäynnistä. Etuna on myös menettelyn nopeus.

Tunnustuksella on yhteys siihen, kuinka laajalti rikosasiassa hankitaan selvitystä. Esitutkintalain 1 luvun 2 §:n mukaan epäilty rikos on selvitettävä asian laadun vaatimalla tavalla. Rikoksen laatu vaikuttaa hankittavan selvityksen laajuuteen ja tutkinnan perusteellisuuteen. Lievimmissä rikoksissa tunnustus periaatteessa on riittävä näyttö, kun taas esimerkiksi henkirikoksissa pyritään selvittämään asia perin pohjin. Vaadittavan selvityksen perusteellisuus otetaan huomioon kaikissa prosessin vaiheissa. Rikoksesta epäillyn mahdollisuus peruuttaa tunnustus johtaa käytännössä usein siihen, että näyttöä hankitaan varmuuden vuoksi.

2.1.2 Seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 7 ja 8 §:n mukaiset syyttämättä jättämispäätökset ovat ns. syyksilukevia päätöksiä. Toisin sanoen syyttämättä jättämispäätöksessä katsotaan epäillyn syyllistyneen rikokseen, mutta syyte jätetään nostamatta laissa säädetyllä perusteella. Vastaavantyyppisiä erityissäännöksiä seuraamusluonteisesta syyttämättä jättämisestä on muualla lainsäädännössä.

Menettelyn perusta ulottuu vuoden 1990 toimenpiteestä luopumislainsäädännön kokonaisuudistukseen. Tuolloin lain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 79/1989 vp) katsottiin, että syyttäjän tekemä seuraamusluontoinen syyttämättä jättäminen on rikosoikeudellista moitetta osoittava ratkaisu. Erityisen selvästi tämä ilmenee syyttäjän antaessa syyttämättä jätetylle huomautuksen.

Laissa ei suoranaisesti säädetä syyksilukemisesta, mutta tähän viittaa luvun 10 §, jonka mukaan syyttäjän on syyttämättä jätetyn vaatimuksesta saatettava syyllisyyttä koskeva ratkaisunsa tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Vaikka syyttäjän syyksilukeva syyttämättä jättämispäätös ei saavuta oikeusvoimaa rikosasiassa, se jää yleensä kuitenkin lopulliseksi päätökseksi, jos rikoksesta epäilty ei vaadi syyllisyyksymyksen uudelleenarvioimisesta tuomioistuimessa tai jos myöhemmin ei havaita, että syyttämättä jättämispäätöksen tekeminen on perustunut olennaisesti puutteellisiin tai virheellisiin tietoihin.

Perusteita tehdä päätös seuraamusluonteisesta syyttämättä jättämisestä yleissäännösten osalta ei ole asiallisesti tarkasteltu vuoden 1991 uudistuksen jälkeen. Lainsäädäntöön on

tämän jälkeen lisätty erityissäännöksiä. Lisäksi vuonna 2001 otettiin lakiin säännökset siitä, milloin voidaan toimenpiteistä luopua jättämällä menettämisseuraamusta koskeva vaatimus esittämättä (nykyisin ROL 1:8b).

ROL 1 luvun 7 ja 8 §:n yleissäännösten mukaan syyte voidaan seuraamusluonteisesti jättää nostamatta ns. vähäisyys-, nuoruus-, kohtuus- ja konkurrensiperusteella. Kahden viimeisen perusteen käsillä ollessa syyte on kuitenkin nostettava, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii. Vertaillen voidaan todeta, että tuomioistuin voi jättää seuraamusluonteisesti rangaistuksen tuomitsematta laajemmilla perusteilla. Esitutkintaa voidaan puolestaan rajoittaa, jos syyttäjä tekisi seuraamusluonteisen syyttämättäjättämispäätöksen tai jos tutkinnasta aiheutuvat kustannukset olisivat selvässä epäsuhteessa asian laatuun ja odotettavissa olevaan seuraamukseen nähden tai jos syyttäjä jättäisi syyteen muulla kuin edellä mainitulla perusteella nostamatta. Lisäedellytyksenä lisäksi on, ettei tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi esitutkinnan jatkamista. Menettämiskaava voidaan jättää esittämättä vähäisyysperusteella ja kustannusperusteella tai siksi, että syyttäjä tekee seuraamusluonteisen syyttämättä jättämisen. Lisäedellytyksenä on, ettei yleinen etu vaadi menettämiskaavan esittämistä.

2.1.3 Syyttämättäjättämispäätöksen perusteleminen

Perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan oikeus saada perusteltu päätös turvataan lailla.

Oikeudenkäymiskaaren 24 luvun 4 §:ssä ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 11 luvun 4 §:ssä säädetään tuomioistuimen perusteluvollisuudesta riita- ja rikosasioissa. Säännösten mukaan perusteluista on ilmentävä, mihin seikkoihin ja oikeudelliseen päättelyyn ratkaisu perustuu. Lisäksi perusteluissa on selostettava, millä perusteella riitainen seikka on tullut näytetyksi tai jäänyt näyttämättä.

Esitutkintapäätöksen perusteluvollisuudesta ei ole säännöksiä tällä hetkellä voimassa olevassa laissa. Säännös perusteluvollisuudesta sisältyy kuitenkin uuteen 1.1.2014 voimaantulevaan esitutkintalakiin. Sen 11 luvun 1 §:n mukaan esitutkinnan toimittamista jättämisestä, lopettamisesta 3 luvun 9 §:n 1 momentin tai 10 §:n nojalla sekä luopumisesta saattaa asia syyttäjän harkittavaksi on tehtävä kirjallinen päätös. Perusteluvollisuus koskee muuta vastaavaa esitutkintapäätöstä, joka voi vaikuttaa asianosaisen oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin. Mainitun 11 luvun 1 §:n mukaan päätöksestä on ilmentävä päätöksen tehnyt viranomaisen ja päätöksen tekemisen ajankohta, asianosaiset, asia, päätöksen perustelut ja sovelletut säännökset, päätöksen sisältö ja lisätietoja antavan esitutkintavirkamiehen yhteystiedot.

Hallintolainkäyttöön liittyvien päätösten perusteluvollisuudesta on säädetty hallintolainkäyttölain (586/1996) 53 §:ssä. Päätös täytyy perustella ja siitä on käytävä ilmi ne seikat ja selvitykset, jotka ovat vaikuttaneet asian ratkaisuun, ja millä oikeudellisilla perusteilla niihin on päädytty. Hallintopäätösten perusteleminen säädetään hallintolain (434/2003) 45 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan perusteluissa on ilmoitettava, mitkä seikat ja selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun. Pykälän 2 momentissa säädetään pe-

rusteista poiketa perusteluvelvollisuudesta. Hallintolakia ei sen 3 §:n mukaan sovelleta lainkäyttöön eikä esitutkintaan.

Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole mainintaa syyttäjän velvollisuudesta perustella päätöksiään. Syyttäjät perustelevat päätöksiään valtakunnansyyttäjän antamien ohjeiden (VKS:2007:3, VKS:2007:4) sekä niiden perusteella vakiintuneiden käytäntöjen mukaan. Näitä ohjeita on annettu sekä syyttämättäjättämispäätöksen perustelemisesta että syyteratkaisun perustelemisesta. Valtakunnansyyttäjä on antanut ohjeen myös esitutkinnan rajoittamispäätöksen perustelemisesta (VKS:2007:2).

Valtakunnansyyttäjän ohjeessa VKS:2007:4 on annettu ohjeita eri perusteilla laadittavien syyttämättäjättämispäätösten perustelemisesta. Jos päätös tehdään sillä perusteella, että ei ole tapahtunut rikosta, perusteluissa on lausuttava, mikä tunnusmerkistökijä ei täyty tai mistä rikoksen rakenneosan puutteesta on kyse. Jos päätös tehdään sillä perusteella, että ei ole todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi, päätöksen perusteluissa todetaan ne riidanalaiset kysymykset, joita syyttäjä pitää olennaisina epäillyn rikoksen kiistettyjen tai epäselvien tunnusmerkistökijöiden täyttymisen osoittamisen kannalta. Tämän jälkeen selostetaan lyhyesti sekä syytettä tukeva että sitä vastaan puhuva näyttö. Keskeisintä perusteluissa on arvioida todisteiden näyttöarvoa. Syytteen nostamista tukevien ja sitä vastaan puhuvien seikkojen punninnasta tulee ilmetä, miksi syyllisyyden tueksi esitetty näyttö ei riitä syytteen nostamiseen. Vaikeissa näyttökysymyksissä arvioinnilla on keskeinen merkitys ratkaisun perustelujen vakuuttavuudelle ja yksinkertaisissakin asioissa arviointi selventää asianosaisille päätöksen perusteita. Näytön arvioinnin perusteella tehdyssä syyttämättäjättämispäätöksessä kerrotaan, mistä tunnusmerkistökijästä ei ole ollut riittävää näyttöä. Arvioinnin ja johtopäätöksen teko on ei näyttöä -päätöksen tärkein osa.

Seuraamusluonteisissa syyttämättäjättämispäätöksissä perusteluissa on todettava vastaajan syyllistyneen tiettyyn rikokseen ja esitettävä ne perustelut, joiden nojalla rikos on luettu syyksi. Ohjeen mukaan tunnustetuissa asioissa riittävät yleensä suppeat perustelut. Jos rikos on kiistetty, perusteluissa tulee ohjeen mukaan esittää kiistämisen peruste ja ne syyt, joiden nojalla syyttäjä on pitänyt kiistämistä ilmeisen perusteettomana. Päätöksessä esitetään ne syyt, joiden vuoksi toimenpiteistä on luovuttu eikä syytettä ole nostettu. Tarkoituksena ei ole toistaa lain lainkohdan sanamuotoa, vaan kertoa tosiasialliset seikat, joiden vuoksi lainkohdan sisältö toteutuu.

Syytteen nostamista tarkoittavan päätöksen perustelemisesta ei nimenomaisesti säädetä laissa. Asiallisesti päätöksen perustelut ilmenevät haastehakemukseen sisällytettävistä tiedoista. ROL 5 luvun 2 §:n mukaan haastehakemuksesta on ilmentävä muun muassa teonkuvaus ja mistä rikoksesta rangaistusta vaaditaan sekä asiassa esitettävät todisteet teemoineen. Valtakunnansyyttäjä on antanut asiasta yleisen ohjeen (VKS:2007:3). Syyteratkaisu ei päättää asiaa, vaan asian käsittely jatkuu oikeudenkäynnissä, jossa syyttäjä edelleen kehittää syytettään. Uutta lainsäädäntöä syytteen nostamista tarkoittavan ratkaisun perustelemisesta ei tarvita.

2.1.4 Oikeudenkäynnin kesto

Kuten muun muassa johdantojaksossa mainitussa työryhmämietinnössä OMML 87/2010 on todettu, perus- ja ihmisoikeuksiin kuuluvan oikeudenkäynnin joutuisuuden toteutuminen on ongelma, vaikka asiaan on pyritty puuttumaan erilaisin keinoin. Osoituksena tästä voidaan muun muassa mainita, että on ollut tarpeellista säätää laki joutisuusvaatimuksen loukkaamisen jälkikäteisestä hyvittämisestä (L oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä 362/2009). Pitkään kestäneissä rikosasioissa hyvitys voidaan toteuttaa myös rangaistusta lieventämällä. Lainsäädännössä ei toisaalta nimenomaisesti pidetä asianosaisen myötävaikutusta menettelyn nopeuttamiseen rangaistusta lieventävänä seikkana.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on antanut lukuisia ratkaisuja, joissa on todettu Suomen syyllistyneen sopimusrikkomukseen oikeudenkäynnin viivästymisen johdosta. Suuri osa ratkaisuista koskee rikosoikeudenkäyntejä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tulkintalinja voidaan karkeasti ottaen tiivistää niin, että oikeudenloukkaus on todennäköisesti käsillä, jos oikeudenkäynti kokonaisuutena, myös esitutkinta- ja syyteharkintavaihe huomioon ottaen, on kestänyt yli neljä vuotta. Yleensä on katsottu, ettei moitittavaa viivästystä ole tapahtunut, jos käsittely on kestänyt keskimäärin vuoden kussakin käsittelyvaiheessa (esitutkinta, syyteharkinta, käräjäoikeuskäsittely, hovioikeuskäsittely, käsittely korkeimmassa oikeudessa).

Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tuoreen selvityksen (lausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle 3.11.2011 hallituksen esityksen 59/2011 vp valtion talousarvioksi 2012 johdosta) mukaan käsittelyajat ovat pidentyneet uudistuksista ja muista toimenpiteistä huolimatta.

Selvityksen mukaan keskimääräinen käsittelyaika rikoksen tekopäivästä lainvoimaiseen tuomioon oli 10 kuukautta vuonna 2010, kun vuonna 2002 luku oli noin 8 kuukautta. Puolet jutuista saatiin käsiteltyä 6 kuukaudessa vuosina 2005–2010. Vaikka näitä tunnuslukuja voidaan pitää hyvinkin kohtuullisena, erityisesti törkeitä talousrikkoksia käsitellään huomattavasti pidempään. Esimerkiksi törkeää veropetosta on käsitelty keskimäärin yli 4 vuotta ennen käräjäoikeuden tuomiota. Selvästi yli puolet tästä ajasta on vienyt esitutkinta. Vuonna 2010 ratkaistiin lainvoimaisesti lähes 600 rikosasiaa, joita oli käsitelty yli 5 vuotta.

2.2 Kansainvälinen kehitys ja ulkomaiden lainsäädäntö

2.2.1 Euroopan ihmisoikeussopimus

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ei ole lähtökohtaisesti pitänyt Euroopan ihmisoikeussopimuksen oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevan 6 artiklan kannalta ongelmallisina järjestelyitä, joissa tunnustuksen seurauksena vastaaja saa lievemmän rangaistuksen ja asia käsitellään tuomioistuimessa kevennetyssä menettelyssä (esim. Cani v. Albania 6.3.2012). Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on pitänyt lähtökohtaisesti täl-

laista plea bargain -järjestelyä sallittuna (Ahmad ym. v. Yhdistynyt Kuningaskunta, päätös 6.7.2010). Ihmisoikeustuomioistuin on katsonut oikeudenkäynnin joutuisuusvaatimusta loukatun tapauksessa, joka päättyi syytesopimukseen (esim. Yankov ym. v. Bulgaria 23.9.2010).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut (Ahmad ym. v. Yhdistynyt kuningaskunta), että eurooppalaisissa rikosoikeusjärjestelmissä esiintyy yleisesti järjestelyjä, joissa vastaaja saa lievemmän tuomion vastineeksi tunnustamisesta taikka syyttäjän tai esitutkintaviranomaisten avustamisesta, jolloin ei täysmittaista oikeudenkäyntiä järjestetä. Ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan kannalta ei ole ongelmallista, että vastaajan tietoon saatetaan todennäköinen tuomio tunnustamisen jälkeen verrattuna todennäköiseen tuomioon tavanomaisessa oikeudenkäynnissä.

Toisin voitaisiin tuomioistuimen mielestä arvioida vain niitä tapauksia, joissa 1) mainittujen tuomioiden ankaruudella on niin huomattava ero, että vastaajalle asetetaan asiaton paine tunnustaa ja hyväksyä lievempi tuomio, vaikka hän on viaton, 2) joissa asianomaista henkilöä painostetaan syytteestä sopimiseen tavalla, joka tekee täysin tyhjäksi oikeuden olla myötävaikuttamatta oman syyllisyytensä selvittämiseen, tai 3) joissa plea bargain vaikuttaisi ainoalta keinolta välttää rangaistus, joka perustaisi 3 artiklan loukkauksen. Artiklassa kielletään kidutus sekä epäinhimillinen tai halventava kohtelu taikka rankaiseminen.

Tuomioistuin kiinnitti päätöksessään huomiota siihen, että oli asianomaisen henkilön omassa harkinnassa, valitseeko hän sopimuksen, ja että asianomaisessa plea bargain -järjestelmässä tuomarin tehtävänä oli varmistaa, että vastaaja oli tehnyt sopimuksen vapaaehtoisesti ja tarkoituksellisesti.

2.2.2 Yhdysvallat

Plea bargain on kehittynyt Yhdysvalloissa oikeuskäytännöissä 1800-luvulta lähtien. Taustalla ovat vaikuttaneet prosessiekonomiset syyt, sillä perustuslain 6. lisäyksessä taataan syytetyn oikeus jury- eli valamiesoikeudenkäyntiin, joka ei kuitenkaan koske lievimpiä rikosasioita. Raskaan oikeudenkäynnin välttämiseksi käytännössä on syntynyt menettelyitä, joissa rikoksen tunnustamisen vastineeksi syyttäjä on luvannut esittää lievempää rangaistusta tai muuta helpotusta rikosvastuun kannalta. Täysmittainen oikeudenkäynti jää toimittamatta tunnustetussa asiassa. Erilaisilla sopimuksilla ratkaistaan noin 90 % rikosasioista.

Yhdysvaltain liittovaltion korkein oikeus on hyväksynyt tällaiset menettelyt ja katsonut, ettei plea bargaining ole vastoin perustuslakia. Syytetty voi pätevästi luopua oikeudestaan valamiesoikeudenkäyntiin. Samalla luovutaan myös oikeudesta olla todistamasta itseään vastaan, josta säädetään perustuslain 5. lisäyksessä.

Rikoslainsäädäntö ja rikosoikeudenhoito on pääosin osavaltioiden mutta osittain myös liittovaltion vastuulla. Siksi plea bargain -järjestelyissä on omaksuttu erilaisia ratkaisuja. Myös terminologia vaihtelee jossain määrin. Järjestelyille on tyypillistä, että ne ovat

syntyneet oikeuskäytännössä, eikä niistä säädetä laissa. Liittovaltion oikeus on poikkeus tästä. Laissa säädetään plea bargainin eri muodoista ja niihin liittyvistä oikeusturva- ja menettelykysymyksistä (The Federal Rules of Criminal Procedure). Joidenkin rikosten osalta on säädetty kielto tehdä sopimusta tai sellainen pakottava seuraamus, josta ei saa lainkaan poiketa. Toisaalta järjestelmissä voidaan käsitellä hyvinkin törkeitä rikoksia, joista on mahdollisuus langettaa kuolemantuomio.

Yleensä Yhdysvalloissa käytetään kolmea erityyppistä plea bargain -menettelyä. Muissa maissa käytössä olevat järjestelyt ovat yleensä muunnelmia näistä.

Tavallisin on ”varsinainen” plea bargain (guilty plea, sentence bargaining), jossa tunnustuksesta seuraa lievempi rangaistus. Lievennys voi koskea rangaistuksen määrää rangaistuslajin sisällä tai rangaistuksen lajia, esimerkiksi ehdollinen vankeus ehdottoman asemesta.

Charge bargainingissa syyttäjä tarjoutuu vastaajan tunnustusta vastaan syyttämään vastaajaa ainoastaan osasta hänen tekemistään rikoksista, josta käytetään myös nimitystä count bargain, tai lievemmästä tekemuodosta kuin teossa tosiasiaissa on kyse. Vastaaja saa tunnustuksellaan alennusta hänelle tuomittavasta rangaistuksesta, kun syyttäjä ei esitä tuomioistuimelle kaikkia tapauksen kannalta olennaisia tosiseikkoja vastaajan tunnustuksen vastineeksi.

Fact bargainingissa syytteestä sopiminen koskee niitä tosiseikkoja, joihin syyttäjä syytteen tueksi vetoaa tai joilla on merkitystä rangaistuksen mittaamisessa. Esimerkiksi sopimus voi koskea sitä, ettei syyttäjä syytä törkeästä ryöstöstä, vaan syyte nostetaan törkeästä varkaudesta. Lievemmin rangaistavan rikosnimikkeen mukaisesta teosta seuraa siten tosiasiallisesti lievempi rangaistus.

Plea bargainingiin sisältyvien toimenpiteiden jälkeen järjestetään valmisteleva istunto tuomioistuimessa. Siellä syyttäjä esittää vaatimuksensa tuomarille ja vastaajalle varataan tilaisuus lausua niistä. Mikäli vastaaja tässä istunnossa tunnustaa teon, päättyy asian käsittely tuomioistuimen antamaan tuomioon. Tuomioistuin määrää rangaistus noudattaa yleensä syyttäjän asiasta tekemää ehdotusta. Tuomioistuimen tehtävänä on valmistelevassa istunnossa tuomitsemisen lisäksi kontrolloida syyttäjän toimintaa plea bargaining -menettelyssä sekä vastaajan tunnustuksen aitoutta ja vapaaehtoisuutta. Lisäksi vastaajan pitää olla selvillä tunnustuksen seurauksista.

Edellä mainituissa tapauksissa kysymyksessä on ns. guilty plea, eli vastaaja myöntää syyllisyytensä. Käytössä on lisäksi plea bargain -muotoja, joissa ei näin tehdä. Ensimmäkin tunnetaan nolo contendere (no contest), jossa vastaaja ei kiistä rikosta, mutta ei toisaalta myöskään lausu olevansa syyllinen tai syytön. Toiseksi ns. Alford -pleassa vastaaja pitää kiinni syyttömyydestään, mutta myöntää, että syyttäjällä on riittävä näyttö hänen tuomitsemiseensa. Molemmille tapauksille on yhteistä, ettei vastaaja vaadi valamiesoikeudenkäyntiä.

2.2.3 Norja

Norjassa on käytössä tavanomaista rikosoikeudenkäyntiä kevyempi menettely, jonka edellytyksenä on, että epäilty on tunnustanut teon ja syyttäjä hakee summaarista käsittelyä tuomioistuimelta. Ehtoina sille, että tuomioistuin voi ratkaista asian ilman syytepäätöstä ja pääkäsitteilyä on, ettei teosta voi seurata enempää kuin 10 vuotta vankeutta ja vastaaja on oikeuden edessä varauksettomasti tunnustanut teon tai että teko on rattijuopumus tai ajo-oikeudetta ajo. Tunnustamisen lisäksi täytyy syyttäjällä olla myös muuta näyttöä kuin tunnustus, eikä tuomioistuin saa muutoinkaan pitää menettelyä arveluttavana. Asianomistajan suostumusta ei vaadita, eikä häntä kutsuta paikalle. Vahingonkorvausvaatimuksia voidaan käsitellä, jos ne ovat riidattomia. Tuomioistuin on käytännössä sidottu syyttäjän rangaistusvaatimukseen. Syytetty voi oikeudenkäsitelyssä tunnustaa myös vähemmän kuin, mitä syyttäjä on vaatinut. Tällaisessa tilanteessa syyttäjälle annetaan tilaisuus hyväksyä vähempi tunnustaminen. Tuomioistuin voi myös omasta aloitteestaan tuomita syyttäjän vaatimusta lievemmän rangaistuksen.

Norjan valtakunnansyyttäjä on antanut syyttäjille ohjeen tunnustamisen merkityksestä rikosprosessissa (Rundskrift nr 3/2007 – Tilståelsesrabatt) ja sen huomioonottamista jo syyteharkintavaiheessa. Ohje on annettu sen varmistamiseksi, että tunnustamismenettelyä rangaistuksen lieventämiseen sovellettaisiin tavalla, joka toteuttaa lain tarkoitusta ja, että soveltamiskäytäntö olisi yhtenäistä. Ohje koskee tunnustamisen merkitystä nimenomaan omassa asiassa huolimatta siitä, että tunnustamisella saattaa olla vaikutusta myös muiden henkilöiden tekemien rikosten selvittämiseen ja tälläkin saattaa käytännössä olla merkitystä rangaistukseen. Ohjeessa annetut suuntaviivat perustuvat lainsäädäntöön ja vakiintuneeseen oikeuskäytäntöön.

Valtakunnansyyttäjä on todennut ohjeessaan, että eri rikoslajien osalta hyödyt voivat olla erilaiset. Talousrikoksissa ja huumausainerikoksissa säästytään mahdollisesti asian selvittämisen viemältä ajalta, massarikoksissa pienikin säästö kertyy lukumäärän vuoksi ja seksuaalirikoksissa asianomistaja saattaa säästyä piinaavalta oikeudenkäynniltä. Lievennys voi tapahtua lievemmän rikoslajin valinnalla tai rangaistuksen lieventämisellä. Myös rangaistusminimi voidaan alittaa. Rangaistusta lievennettäessä otetaan erityisesti huomioon se, missä vaiheessa prosessia tunnustus on annettu ja mitkä ovat tunnustamisen prosessiekonomiset vaikutukset. Jopa kolmasosan alennus on sopiva silloin, kun tunnustuksella on ollut todellista painoa. Mahdollista on myös antaa suurempi lievennys. Valtakunnansyyttäjän ohjeessa korostetaan, että mitä aikaisemmassa vaiheessa tunnustus on annettu, sen suurempi merkitys sille annetaan. Ohjeessa on tarkasteltu eri rikoslajeja ja pohdittu tunnustamisen merkitystä niiden osalta eri prosessin vaiheissa. Jos vastaaja valittaa ja peruu tunnustuksensa osittain tai kokonaan, ei rangaistuksen lievennyskään luonnollisesti tule kysymykseen.

Myös tuomion perusteluista tulee näkyä tunnustamisen merkitys rangaistukseen. Tästä syystä syyttäjän on aina esitettävä tunnustus perusteluna rangaistuksen lieventämiselle ja lausua siitä, mikä rangaistus olisi ilman tunnustamisen vaikutusta, sekä selostaa ne seikat, jotka vaikuttavat lieventämiseen ja kuinka syyttäjäviranomainen on näitä arvioinut.

Syyttäjän tulee huolehtia, että tunnustamisen merkitys on selvä myös epäillylle. Silloin epäillyn täytyy olla tietoinen siitä, että tunnustaminen voidaan ottaa lieventävänä seikkana huomioon, ja siitä, mitä otetaan huomioon arvioitaessa lievennyksen suuruutta. Tämän tiedon voi epäillylle antaa jo poliisimies esitutkintavaiheessa. Kun tapauksen konkreettiset seikat ovat tiedossa, täytyy epäillyn saada tieto normaalirangaistuksesta ja kuinka suureen lievennykseen syyttäjä on valmis. Syytetylle tulee myös etukäteen selvittää, ettei tuomioistuimien ole lain mukaan sidottu sopimukseen.

Jotta jälkikäteen ei tulisi epäselvyyttä sopimuksen sisällöstä, tulee kaikki kirjata huolellisesti. Joskus voidaan joutua ottamaan todistajaksi esimerkiksi tutkija, mikäli tunnustamisen olosuhteista tulee erimielisyyttä. Tunnustamisen vaikutuksesta tulee informoida myös asianomistajaa.

Lievennyksen määrä harkitaan konkreettisten seikkojen perusteella, eli miten paljon tunnustaminen helpotti asianomistajan asemaa juuri tässä jutussa ja miten huomattavasti tunnustaminen edisti prosessiekonomiaa. Lievennyksen määrä on käytännössä 15–30 % normaalirangaistuksesta.

Ensimmäisen oikeusasteen rikosasioista käsitellään noin 40 % tunnustamisoikeudenkäynneissä.

2.2.4 Tanska, Ruotsi ja Islanti

Tanskassa on käytössä norjalaista tunnustamisoikeudenkäyntiä muistuttava menettely, jossa voidaan ottaa tunnustus rangaistusta alentavana tekijänä huomioon.

Ruotsissa eikä Islannissa ole syyteneuvottelujärjestelmää. Islannissa voi kuitenkin kilpailuviranomainen sopia kilpailurikkomuksesta epäillyn henkilön tai yhteisön kanssa, että asiaa ei saateta rikosprosessiin ja että asiassa määrätään hallinnollinen sanktio, jos asianomainen henkilö tai yhteisö avustaa asian selvittämisessä. Poliisi tai syyttäjä ei tällöin enää voi ottaa asiaa tutkittavaksi.

2.2.5 Saksa

Saksassa säädettiin vuonna 2009 sopimismenettelystä, jota jo aikaisemmin noudatettiin oikeuskäytännössä. Sopivissa tapauksissa tuomioistuin voi sopia asianosaisten kanssa oikeudenkäynnin kulusta ja lopputuloksesta. Sopivia tapauksia ei ole määritelty lainsäädännössä, mutta niillä on tarkoitettu ensisijaisesti laajaa ja monimutkaista todistelua vaativia juttuja. Sopimuksen kohteena ovat ne lainmukaiset seuraamukset, joista tuomioistuin muutenkin voisi tuomioissaan lausua. Tuomioistuin ilmoittaa, minkä sisältöisenä sopimus voidaan tehdä. Tuomioistuin harkittuaan asiaan liittyviä seikkoja määrää rangaistukselle ala- ja ylärajan. Sopimus tulee voimaan osapuolten hyväksytyä sen.

Tuomioistuin ei ole enää sidottu sopimukseen, jos myöhemmin käy ilmi, että oikeudellisesti tai tosiasiallisesti merkittäviä seikkoja ei ole otettu huomioon tai että niitä on tullut esille myöhemmin, ja jos tuomioistuin on vakuuttunut, etteivät seuraamukset ole enää asianmukaisessa suhteessa tekoon tai tekijän syyllisyyteen. Tuomioistuin ei myöskään ole sidottu sopimukseen, jos myöhemmässä puolustuksen kertomuksessa asian käsittelyssä tulee ilmi, että olosuhteet eivät ole vastanneet oikeuden käsitystä. Syytetyn tunnustusta ei tällöin tapauksessa saa käyttää.

Saksassa noin puolet rikosasioista ratkaistaan syyteneuvottelujen perusteella tuomioistuimissa. Saksalaisen järjestelmän erityispiirre on tuomarin keskeinen asema neuvotteiluissa. Kuitenkin jo esitutkintavaiheessa syyttäjän tulisi kertoa vastaajalle sopimismahdollisuudesta.

Toiseksi Saksassa on käytössä ns. ehdollinen syyttämättä jättämismenettely. Epäilty on velvollinen suorittamaan jonkun toimen syyttämättä jättämisen vastineeksi. Rangastusasteikoltaan tietyissä vähäisemmissä rikoksissa, syyttäjä voi yhteisymmärryksessä syytetyn ja sen tuomioistuimen, joka syytteen käsittelee, luopua syytteen nostamisesta esimerkiksi seuraavanlaisilla ehdoilla: syytetyn tulee 1) tehdä tietty suoritus rikoksella aiheutettujen vahinkojen korjaamiseksi, 2) maksaa tietty summa rahaa valtiolle, yleishyödylliselle yhteisölle tai rikoksen uhrille, 3) tehdä joku muu yleishyödyllinen teko, 4) tai osallistua määrättyihin kursseihin.

Rikoksia, joihin ehdollinen syyttämättäjättämispäätös soveltuu, voivat olla vähäiset henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikokset, suurin osa huumausainerikoksista, ympäristörikokset, omaisuusrikokset ja talousrikokset. Syyttäjä, joka Saksassa toimii esitutkinnan johtajana, voi jo esitutkinnan aikana tiedustella epäillyltä, millaisen summan tämä olisi valmis maksamaan, jotta syyttämättäjättämispäätös tehtäisiin. Mikäli syyttäjä ja epäilty pääsevät summasta yhteisymmärrykseen, syyttäjä esittää tuomioistuimelle, että tutkinta lopetetaan.

Syyttäjä asettaa tietyn ajan, enimmillään kuusi kuukautta tai tietyissä tapauksissa vuosi, jossa velvoite tulee täyttää. Syyttäjä voi joissain tapauksissa pidentää aikaa ja muuttaa syytetyn suostumuksella jopa ehtoja. Mikäli syytetty noudattaa ehtoja, ei teosta enää nosteta syytettä. Jos vastaaja ei täytä velvoitetta, palautuu juttu syyteharkintaan. Asian vahvistaminen tapahtuu tuomioistuimessa siten, että juttu jätetään sillensä, eikä epäillyn syyttömyysolettama kumoudu missään vaiheessa. Jos on jo päätetty kuitenkin syyttää, voi tuomioistuin syyttäjän ja syytetyn suostumuksella ehdollisesti päättää asian käsittelyn pääkäsittelyyn asti.

2.2.6 Viro

Virossa on käytössä tavanomaista oikeudenkäyntiä keveämpi niin sanottu sopimusmenettely. Laissa säädetään niistä rikoksista, joita ei menettelyssä voida tutkia. Rikokset ovat pääsääntöisesti ns. ylitörkeitä rikoksia, kuten rikokset ihmisyyttä vastaan, terroristirikokset, sotarikokset, tapot, murhat ja panttivangin ottamiset.

Jos jutussa on useita vastaajia, on kaikkien suostuttava sopimusmenettelyn käyttämiseen. Myös asianomistajan on suostuttava kirjallisesti sopimusmenettelyyn. Yleensä syyttäjä tekee aloitteen sopimusmenettelyn käyttämiseksi, mutta myös vastaaja voi sitä syyttäjältä pyytää. Jos syyttäjä katsoo, että sopimusmenettelyyn voidaan ryhtyä, syyttäjä aloittaa neuvottelut vastaajan ja tämän avustajan kanssa, joka vastaajalla on aina oltava.

Ennen sopimusneuvottelujen aloittamista syyttäjä selvittää vastaajalle tämän oikeudet, joihin kuuluvat oikeus osallistua neuvotteluihin, tehdä esityksiä rangaistuksen lajista ja määrästä, solmia sopimus tai jättää se solmimatta. Vastaajalla ja hänen avustajallaan on oikeus tutustua esitutkimateriaaliin ennen sopimusmenettelyn aloittamista. Vastaajalle tulee myös selvittää, että hänellä ei ole oikeutta valittaa tuomiosta muilla kuin prosessuaalisilla perusteilla ja tuomioistuimen väärän lainsoveltamisen perusteella. Yleistä valitusoikeutta ei ole myöskään syyttäjällä.

Varsinaisessa neuvottelussa pyritään sopimukseen teon oikeudellisesta luonteesta, aiheutetun vahingon laajuudesta sekä rangaistuksesta. Vastaaja ei tunnusta syyllisyyttään, vaan syyttäjä ja asianajaja sopivat teon oikeudellisesta arvioinnista ja syyllisyys jää lausumattomaksi taustaoletukseksi. Jos sopimukseen ei päästä, rikosprosessi jatkuu normaalimenettelyssä. Sopimuksesta tehdään asiakirja, jonka osapuolet allekirjoittavat.

Syyttäjän on sopimusta tehdessään otettava huomioon esitutkimuspöytäkirjasta ilmenevä näyttö, eli hän ei voi tehdä sopimusta sellaisesta teosta, mitä henkilö esitutkimuspöytäkirjan mukaan ei ole tehnyt. Syyttäjä ei saa myöskään yleensä toimia niin, että mikäli päästään sopimukseen jostakin tietystä lievemmästä teosta, hän jättäisi osan näytöstä esitutkimateriaalista pois. Vain jos näyttö jostakin tietystä seikasta ei ole riidatonta ja asian näyttäminen edellyttäisi pitkää ja sen vuoksi kallista käsittelyä yleismenettelyssä, syyttäjä voi tehdä neuvottelujen jälkeen sopimuksen, jossa on sovittu lievemmästä rikoksesta.

Laissa ei sinänsä ole annettu mahdollisuutta alentaa rangaistusta, mutta käytännössä rangaistukset kuitenkin ovat lievempiä kuin tavallisessa menettelyssä käsitellyissä tapauksissa. Rangaistusta mitattaessa voidaan ottaa huomioon vastaajan yhteistyöhalu sekä se, missä vaiheessa vastaaja pyytää sopimusta tai suostuu syyttäjän esitykseen sopimusmenettelyn käyttämisestä. Jos vastaaja pyytää sopimusmenettelyn käyttämistä vasta siinä vaiheessa, kun ollaan tavallisen menettelyn loppusuoralla, voisi rangaistuksen lievennys olla pienempi kuin silloin, kun hän sitä pyytää jo esitutkiminnan valmistuttua.

Saatuana esitutkimuspöytäkirjan ja kirjallisen sopimuksen tuomioistuin tutkii esitutkimuspöytäkirjan perusteella, voidaanko asia käsitellä sopimusmenettelyssä. Jos näin ei voida tehdä esimerkiksi siksi, että on sovittu väärästä teosta taikka että rangaistus on liian lievä tai ankara, tuomioistuin ei voi muuttaa sopimusta, vaan asia on tällöin palautettava syyttäjälle. Tällöin syyttäjä toimittaa jutun yleensä käsiteltäväksi toisessa menettelylajissa. On myös mahdollista, että syyttäjä tekee uuden sopimuksen esimerkiksi silloin, kun tuomioistuin ilmoittaa, että rikosnimike on väärä tai rangaistus ei ole asianmukainen.

Jos tuomioistuimen mielestä asia voidaan käsitellä sopimusmenettelyssä, se kutsuu syyttäjän ja vastaajan avustajineen käsittelyyn, jossa vastaajalta kysytään, onko hän

---

ymmärtänyt sopimuksen ja onko hän sopimusta tehdessään ilmaissut oman tahtonsa sekä haluaako hän edelleen tehdä sopimuksen. Vastaajalla on tähän saakka mahdollisuus ilmoittaa, ettei haluaakaan tehdä sopimusta. Jos vastaaja vastaa kaikkiin tuomarin kysymyksiin myöntävästi, tuomioistuin vahvistaa sopimuksen tuomiolla.

Tuomioistuin voi viran puolesta palauttaa asian syyttäjälle, jos oikeutta asiassa tehdä sopimus ei ole tai jos vastaajan syyllisyydestä on epäilyksiä.

Sopimusmenettely on mahdollista aloittaa, vaikka asian käsittely olisi aloitettu tavallisessa menettelyssä. Osapuoli voi ilmoittaa kesken prosessin haluavansa sopimusmenettelyn ja, jos vastapuoli siihen suostuu, neuvottelut voidaan aloittaa.

Virossa on myös käytössä toisenlainen kevennetty menettely, jota vastaaja pyytää syyttäjältä. Syyttäjä toimittaa tuomioistuimelle syytteen, jonka mukana on pyyntö asian käsittelemiseksi menettelyssä. Tuomioistuin päättää, suostutaanko pyyntöön. Jos asiassa on useita vastaajia, on kaikkien vastaajien suostuttava asian käsittelemiseen tässä menettelyssä. Jos rangaistusvaihtoehtona on elinkautinen, ei menettelyä voida käyttää.

Mitään suullista näyttöä ei tuomioistuimessa esitetä, vaan asia käsitellään esitutkintamateriaalin pohjalta. Vastaajan on kuitenkin oltava henkilökohtaisesti paikalla. Vastaaja voi pyytää tuomioistuimelta lupaa tulla kuulluksi asiassa. Jutun käsittely menettelyssä ei edellytä sitä, että vastaaja olisi myöntänyt jutun. Etuna vastaajalle on se, että jos hänet tuomitaan, rangaistuksesta vähennetään suoraan lain nojalla kolmasosa. Vastaaja voi asian käsittelyn loppumiseen saakka ilmoittaa, että hän luopuu menettelyn käyttämisestä.

Esimerkiksi Tartossa (eteläinen syyttäjänvirasto) suositaan sopimusmenettelyä ja Tallinnassa (pohjoinen syyttäjänvirasto) puolestaan jälkimmäistä menettelyä. Tätä on selitetty sillä, että pienemmillä paikkakunnilla sopimus saadaan vahvistettua tuomioistuimessa muutamassa päivässä allekirjoittamisen jälkeen. Tallinnassa tämä ei ole mahdollista.

Kummassakin menettelyssä käsitellään noin neljäsosa alioikeuden rikosasioista kummassakin.

2.2.7 Latvia

Latvian rikosprosessilain mukaan syyttäjä voi tehdä sopimuksen omasta tai puolustuksen aloitteesta. Syyttäjän on otettava huomioon syytetyn myöntäminen ja teosta mahdollisesti tuleva rangaistus. Syytetyn on hyväksyttävä rikollisen teon oikeudellinen arviointi, arvioitu vahingon määrä ja sopimismenettelyn soveltaminen. Sopimismenettelyä ei kuitenkaan voi soveltaa, jos rikosprosessissa on useita syytettyjä eikä sopimusta voida soveltaa kaikkien osalta.

Jos syyttäjä aikoo ryhtyä neuvottelemaan sopimuksesta, hänen täytyy selittää sopimukseen liittyvät mahdollisuudet, siihen liittyvät syytetyn oikeudet ja seuraukset sekä tiedottaa uhrille hänen oikeudestaan ilmaista mielipiteensä sopimusmenettelyn soveltamisesta. Kun yhteisymmärrys sopimuksen tekemisestä on saavutettu, syyttäjä valmistelee sopimusluonnoksen ja aloittaa neuvottelut. Jos syytetty suostuu tavoiteltuun syytteen, hyväksyy rikollisen teon määrittelyn ja vahingonkorvaukset, aloitetaan neuvottelu sen rangaistuksen määrästä ja laadusta, jota syyttäjä tulee esittämään oikeudelle.

Syytetty voi sopimismenettelyssä suostua tai olla suostumatta sopimukseen. Hänellä on oikeus muun muassa saada tietää, mistä rikoksesta häntä syytetään ja sen rangaistuksen laadun ja määrän, mitä syyttäjä hänelle vaatii, esittää oma ehdotuksensa rangaistuksen määrästä ja laadusta, antaa selitys liittyen sopimuksen johtaneeseen tapahtumainkuun, osallistua sopimuksen käsittelemiseen oikeudessa, valittaa ratkaisusta ja saada oikeusapua.

Syyttäjän on toimitettava kopio asianomistajalle sopimusasiakirjasta. Asianomistajalla on oikeus muun muassa saada tieto siitä, milloin oikeus tutustuu sopimusasiakirjaan, osallistua sopimuksen käsittelemiseen, ilmaista vastalauseensa sopimuksen hyväksymisestä ja hakea muutosta, jos sopimuksessa ei ole noudatettu sopimismenettelystä annettua lakia tai rikoslakia.

Sopimuksesta täytyy tehdä pöytäkirja, johon tulee merkitä tietyt laissa vaaditut seikat, kuten yksilöintitiedot sopimukseen osallisista, sen ajasta ja paikasta, lyhyt kuvaus teosta ja sen oikeudellinen arviointi sekä aiheutettu vahinko ja rangaistusseuraamus, jota syyttäjä esittää.

Syyttäjä lähettää asianosaisten allekirjoittaman sopimuksen tuomioistuimelle. Hänen tulee lisäksi informoida tuomioistuinta sopimukseen johtaneista olosuhteista sekä esittää esitutkimusmateriaali ja todisteet rikoksesta. Sopimuksen lähettämisen jälkeen kaikki asiaa koskevat pyynnöt ja valitukset tulee tehdä tuomioistuimelle.

Kun asiakirjat ovat saapuneet tuomioistuimeen, tuomari tutkii sopimuksen lainmukaisuuden. Jos hän havaitsee puutteita, hän kehottaa syyttäjää korjaamaan ne. Syyttäjällä on kymmenen päivää aikaa alistaa asia ylemmän oikeusasteen tutkittavaksi. Rikosasian käsittely sopimismenettelyssä tulee aloittaa 21 päivässä sen saapumisesta oikeuteen. Asia käsitellään yhden tuomarin istunnossa.

Oikeudenkäynnissä syyttäjä lukee sopimusasiakirjan. Tuomari tämän jälkeen tiedustelee syytetyltä, ymmärtääkö syytetty, mistä häntä syytetään, katsooko hän olevansa syyllinen, onko hän allekirjoittanut sopimuksen vapaaehtoisesti ja tietoisesti sekä ymmärtääkö hän sen seuraukset. Syytetyllä on mahdollisuus selostaa olosuhteita liittyen sopimuksen tekemiseen. Tuomioistuin varmistaa vielä puolustusasianajajalta ja syyttäjältä näiden suhtautumisen sopimukseen. Tuomioistuin voi kuulla myös muita asiaan liittyviä henkilöitä ja lopuksi asiassa voidaan vielä esittää vaatimuksia, joiden hyväksymisestä tai hylkäämisestä tuomioistuin päättää.

Tuomioistuimien voi 1) lopettaa asian käsittelyn, jos menettelylle ei ole edellytyksiä, 2) lähettää asian syyttäjälle puutteiden korjaamiseksi, 3) antaa langettavan tuomion tai 4) lähettää asian syyttäjälle täydennettäväksi normaalia rikosprosessia varten, jos syytetty ei hyväksykään sopimusta.

Jos epäilyä syyllisyydestä ei ole, tuomioistuin antaa tuomion. Siinä todetaan, että syytetty on syyllistynyt siihen tekoon, mitä sopimuksessa tarkoitetaan ja että tuomioistuin on hyväksynyt sopimuksen. Laissa on mainittu yksityiskohtaisesti, mitä tuomioon tulee kirjata. Tämä sisältää määräykset lainkohdista, vapaudenmenetyksistä, konfiskaatiosta, avustajien palkkioista ym.

Sopimusmenettelyyn voidaan ryhtyä myös tavanomaisen oikeudenkäynnin kuluessa, jos syytetty ja syyttäjä ovat tästä yhtä mieltä.

2.3 Nykytilan arviointi

2.3.1 Tunnustaminen ja syyteneuvottelu

Tunnustamisen merkitys rangaistuksen mittaamisessa lieventävänä seikkana olisi mahdollista ottaa huomioon jo nykyisten lieventämissäännösten perusteella entistä laajemmin. Tunnustuksella on myös merkitystä oikeudenkäynnissä esiintyvän todistelun laajuuden kannalta. Tunnustus on lähtökohtaisesti erittäin merkittävä todiste, joka lievimmässä rikosasioissa voi riittää yksinkin riittäväksi näytöksi syyksilukevalle tuomiolle. Käytännössä kuitenkin tunnustuksen lisäksi muita todisteita kerätään esitutkinnassa ja niitä esitetään oikeudenkäynnissä. Osittain tällaisten todisteiden kerääminen ja esittäminen saattaa olla turhaakin, mutta ei ole harvinaista, että esitutkinnassa annettu tunnustus perutaan oikeudenkäynnissä.

Menettelysäännöksiä siitä, että syyttäjä voisi tehdä jonkinlaisen sopimuksen vastaajan kanssa, ei ole, eivätkä tuomioistuimet olisi sellaiseen sopimukseen sidottuja. Kuitenkin nykyiset poliisin, syyttäjän ja tuomioistuimen kokonaisresurssit rikosasioiden käsittelemiseen kohtuullisessa ajassa ovat niukat. Resurssien lisääntymistä ei ole odotettavissa, päinvastoin vähentymistä. Siksi on välttämätöntä kehittää tarkoituksenmukaisia tapoja keventää rikosprosessia niissä tapauksissa, joissa se voidaan tehdä asianosaisten oikeusturvaa ja yleisen edun vaatimuksia loukkaamatta.

Esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän mahdollisuus rajoittaa tutkintaa niissä tilanteissa, joissa asian selvittämisen aiheuttama työ- ja aikamäärä ei olisi asianmukaisessa suhteessa rikosvastuun toteuttamiseen nähden, edesauttaisi tämän päämäärän toteuttamista. Aikaa ja työtä säästettäisiin ensinnäkin esitutkintavaiheessa, missä niitä muutenkin kuluu usein eniten. Säästö näkyisi myös syyteharkinta- ja tuomioistuinvaiheessa, koska syyttäjän ja tuomioistuimen käsiteltäväksi tulisi suppeampia asiakokonaisuuksia ja koska käsiteltävissä asioissa todistelua ei tarvittaisi tai sitä tarvittaisiin vähemmän.

Myös kevyempi menettely tuomioistuimissa on tavoittelemisen arvoinen, koska siitä seuraisi asian käsittelyn nopeutuminen, esitettävän näytön vähentyminen ja siten resurs-

sisäästöjä viranomaisille. Rikosasian epäillyn tai vastaajan kannalta asian käsittelyn nopeutumisen ja oikeudenkäynnistä aiheutuvien kulujen vähentymisen lisäksi olisi rangaistuksen alentaminen tai rikosvastuuseen liittyvä muu helpotus kannustin tunnustaa ja suostua tavanomaista rikosasioiden käsittelyä keveämpään menettelyyn. Esitettävän näytön vähentyminen vähentäisi myös asianomistajille ja todistajille aiheutuvaa haittaa. Asianomistajat voisivat päästä nopeammin oikeuksiinsa.

Yksittäisten laajojen ja vaikeiden asioiden pitkällä ja hitaalla käsittelyllä on niiden ulkopuolelle ulottuvia laajempia vaikutuksia siihen, kuinka viranomaiset kykenevät asianmukaisella joutuisuudella käsittelemään kaikki heidän käsiteltäväkseen tulevat rikosasiat. Nuo yksittäiset asiat hidastavat myös muiden asioiden käsittelemistä. Jos joi-takin noista laajoista ja vaikeista asioista voitaisiin tarkoituksenmukaisella tavalla supistaa ja niiden selvittämistä helpottaa, sillä olisi koko rikosoikeudenhoidon joutuisuutta edistävä vaikutus. Poliisiin, syyttäjän ja tuomioistuimien tulisi voida kohdentaa hallitusti niukkoja resurssejaan niin, että yksittäisten asioiden käsitteleminen ei aiheuttomasti viivästyisi, syyteoikeudet eivät vanhentuisi, entistä useampien vastaajien vakavia rikosasioita voitaisiin käsitellä tehokkaasti ja eri vastaajia koskevia rikosasioita voitaisiin käsitellä tasapuolisesti. Niukat resurssit eivät saa johtaa siihen, että yhden rikoksesta epäillyn asia tutkitaan, mutta toisen asiaa ei ehditä tutkia.

2.3.2 Seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen

Nykyinen järjestelmä, jossa seuraamusluonteinen syyttämättäjättämispäätös sisältää syyksi lukevan kannanoton epäillyn syyllistymisestä rikokseen, on perustavanlaatuisilta osiltaan säädetty yli kaksikymmentä vuotta sitten. Tämän jälkeen tapahtuneista perustuslain ja sen perusoikeussäännösten uudistamisesta sekä liittymisestä Euroopan ihmisoikeussopimukseen seuraa, ettei järjestelmää ja sitä sääntelevää lakia voida pitää kaikilta osin tyydyttävänä.

Ongelmallisena voidaan pitää sitä, että syyttäjille ei ole lainsäädännössä annettu nimenomaista toimivaltaa rikosten syyksi lukemiselle. Puutteena voidaan myös pitää sitä, ettei laissa säädetä siitä, kuinka vahvaa näyttöä seuraamusluonteisen syyttämättäjättämispäätöksen tekeminen edellyttää. Käytännössä mielipiteet ovat jakautuneet kahteen ryhmään, joista toisen mukaan vaadittava näyttö on syytekynnystä vastaava todennäköiset syyt ja toisen mukaan tuomioistuimessa syyksilukevan tuomion edellyttämä korkeampi kynnys.

Perustuslain 2 §:n 3 momentin mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin. Tätä lailla säätämisen velvoitetta täsmennetään perustuslain 119 §:ssä, jonka mukaan julkista valtaa käyttävän valtionhallinnon toimielimen yleisistä perusteista on säädettävä lailla. Tämä tarkoittaa, että valtion toimielimen käyttäessä julkista valtaa, toimivaltaperusteen on oltava eduskuntalaissa. Syyttäjän kannanotto rikoksesta epäillyn syyllisyydestä sisältää epäilyksettä tällaista julkisen vallan käyttöä.

Periaatteelliselta kannalta on pidetty arveluttavana, että seuraamusluonteisessa syyttämättäjättämispäätöksessä syyttäjä katsoo henkilön syyllistyneen rikokseen. Menettelys-

sä epäillyltä ei vaadita suostumusta siihen, että syyllisyyskysymys ratkaistaan tuomioistuimen ulkopuolella järjestämättä oikeudenkäyntiä, jossa on noudatettava oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä koskevia vaatimuksia.

Jossain määrin ongelmallisena voidaan myös pitää sitä, että syyksilukevan syyttämättä jättämispäätöksen katsotaan kumoavan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklassa säädetyin ja perustuslain 21 §:ssä tarkoitetun oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin elementteihin kuuluvan syyttömyysolettaman. Lähtökohtaisesti tämä kuuluu tuomioistuimelle. Tuomiovallan käyttämisestä tuomioistuimen ulkopuolella rikosasioissa, joissa sovellettavan rangaistusasteikon mukainen rangaistusmaksimi on kuusi kuukautta vankeutta, on katsottu perustuslain mukaiseksi (PeVL 57/2010 vp), mutta seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen voi koskea myös selvästi vakavampia rikoksia.

Seuraamusluonteisen syyttämättä jättämisen perusteita voidaan yleisesti ottaen pitää tarkoituksenmukaisina. Puutteena voidaan kuitenkin pitää sitä, että syyttäjällä ei ole oikeutta jättää syyte nostamatta, jos asian käsittelystä aiheutuvat kustannukset ovat epäsuhteessa asian laadun ja odotettavissa olevaan seuraamukseen nähden. Kun tällä perusteella voidaan kuitenkin rajoittaa esitutkintaa, lainsäädäntö on tietyllä tavalla epä johdonmukainen. Toimenpiteistä luopumista koskevat säännökset on yleensä muotoiltu siten, että mitä pidemmälle menettely etenee, sitä suurempi on valtuus luopua toimenpiteistä. Suppein toimivalta on esitutkintavaiheessa esitutkintaviranomaisella, syyteharkintavaiheessa syyttäjän valtuudet ovat laajemmat ja tuomioistuimella kaikkein suurimmat. Käytännön kannalta syyteharkinnassa tulee esiin tapauksia, joissa prosessiekonomiset syyt puoltavat toimenpiteistä luopumista. Mahdollista myös on, että tällainen peruste ilmenee syyteharkinnan aikana tai että tällainen peruste olisi ollut jo esitutkinnassa, mutta jostain syystä esitutkintaa ei tässä vaiheessa rajoitettu ja peruste on edelleen olemassa syyteharkinnan aikana. Tällaisissa tapauksissa olisi aiheellista voida luopua toimenpiteistä.

2.3.3 Syyttämättäjättämispäätöksen perusteleminen

Syyttäjien päätösten perustelemattomuutta ei voida pitää tällä hetkellä käytännön kannalta epäkohtana. Ongelma on pikemminkin siinä, ettei perusteluvelvollisuudesta ole säädetty laissa, vaan asia on järjestetty valtakunnansyyttäjän ohjein. Lainsäädännön puuttuminen on poikkeus verrattuna muiden viranomaisten laissa säädettyyn perusteluvelvollisuuteen.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Esitutinnan rajoittaminen ja oikeudenkäynnin keventäminen tunnustamisen perusteella

Tavoitteena on pyrkiä mahdollisuuksien mukaan laatimaan sellaiset syyteestä sopimista koskevat säännökset, jotka niveltyvät joustavasti rikosprosessia koskeviin säännöksiin ja käytäntöihin. Pyrkimyksenä on, että säännökset mahdollistavat entistä paremmin viranomaisresurssien tarkoituksenmukaisen kohdentamisen, tehostavat viranomaisten toimintaa ja nopeuttavat rikosasioiden esitutkintaa, syyteharkintaa ja tuomioistuinkäsittelyä kuitenkin turvaten rikoksesta epäillyn sekä asianomistajan oikeudet. Syyteestä sopimiseen ei tulisi ryhtyä, jos se olisi vastoin painavaa yhteiskunnallista tai yksittäisen henkilön intressiä.

Prosessieconomian kannalta suurin hyöty saadaan silloin, kun resurssit saadaan mahdollisimman tehokkaaseen käyttöön jo esitutinnan aikana. Esitutkinnassa voimavaroja vievät erityisesti vakavat talousrikokset, jotka muodostavat usein vaikeasti hahmotettavan kokonaisuuden sisältäen ns. päärikoksiksi luonnehdittavia törkeämpiä tekoja ja niitä lievempiä tekoja. Tällaisen kokonaisuuden tutkiminen on myös aikaa vievää, josta seuraa oikeudenkäynnin kokonaiskeston piteneminen.

Tällaisissa tapauksissa olisi usein perusteltua jättää vähäisempiä tekoja tutkimatta, jos rikoksesta epäilty myötävaikuttaa rikostensa selvittämiseen. Tällöin tutkinta-aika saataisiin lyhyemmäksi ja vastaavasti menettely keventyisi ja nopeutuisi myös syyteharkintaja oikeudenkäyntivaiheessa. Tällaisten rikosten rajaaminen esitutinnan ulkopuolelle ei myöskään välttämättä vaikuttaisi tuomittavaan rangaistukseen rikoslain 7 luvun yhteistä rangaistusta koskevien säännösten vuoksi.

Lisäksi tavoitteena on, että esitutkintavoimavaroja vapautuisi lievemmistä teoista muualle, josta yleisesti voisi seurata tutkinnan nopeutuminen. Esitutkinnan tehokkuuden kannalta on yleisesti eduksi, jos se voidaan aloittaa mahdollisimman pian rikoksen tekemisen jälkeen. Tällöin on parhaat edellytykset saada asiasta näyttöä ja esimerkiksi omaisuutta takavarikkoon tai hukkaamiskieltoon tuomittavan vahingonkorvauksen tai rikoksen tuottaman hyödyn menettämisen täytäntöönpanon turvaamiseksi.

Voidaan myös olettaa, että resursseja vapautuisi myös sellaisten tekojen tutkintaan, jotka muutoin voisivat jäädä viranomaisilta huomaamatta tai muusta syystä esitutkinnan ulkopuolelle taikka joiden esitutkinta ei ajan kulumisen vuoksi todennäköisesti enää olisi tuloksellinen. Tämä olisi rikosoikeudellisen prevention eli ennaltaehkäisyn kannalta suotavaa, koska yleinen näkemys on, että preventioon vaikuttaa ensi sijassa kiinnijäämisriski eikä niinkään seuraamusten ankaruus.

Tarkoitus ei ole kuitenkaan liittää menettelyä kaikkiin tunnustettuihin tapauksiin vaan lähinnä niihin, joista voidaan ajatella olevan eniten kokonaistaloudellista hyötyä. Oman rattijuopumusrikoksen tai muun yleensä helposti selvitetävän rikoksen tunnustaminen ei johtaisi rangaistuksen lieventämiseen tai muuhun helpotukseen.

Tunnustus esitetään otettavaksi huomioon ensinnäkin perusteena rajoittaa esitutkintaa ja samalla tietyissä tapauksissa perusteena tulla tuomitukseksi lievennetyn rangaistuksen mukaisesti. Syyttäjä voisi vastaavasti tehdä seuraamusluonteisen syyttämättäjättämispäätöksen. Lisäksi tunnustuksen perusteella syyttäjä ja rikosasian epäilty tai rikosasian vastaaja voisivat tehdä yhdessä tuomioesityksen, joka käsiteltäisiin tuomioistuimessa kevennetyssä menettelyssä, tunnustamisoikeudenkäynnissä, ja jonka perusteella rangaistus tuomittaisiin lievennetyltä rangaistusasteikolta.

Edellä jaksossa 2.2 käsitellyn englanninkielisen terminologian mukaan edellisessä kapaleessa mainittu syyttämättä jättäminen olisi siten count bargain. Tähän kategoriaan voitaisiin lukea omatyypisenä muotonaan myös esitutkinnan rajoittaminen. Rangaistuksen lieventäminen olisi muotoa varsinainen plea bargain eli sentence bargain. Tässä ei esitetä säädettyä siitä, että syyttäjä syyttäisi lievemmästä teosta tai syyteneuvottelu koskisi sitä, mitä seikkoja tunnustetaan (charge tai fact bargain). Tällainen järjestelmä olisi ongelmallinen, koska rikosasiassa pyritään selvittämään tapahtumat ja arvioimaan, minkä tunnusmerkistön teko täyttää. Sillä, mikä rikos luetaan syyksi, voi olla merkitystä myös laajemmalti, kuten rikoksen uusimisesta seuraavassa rangaistuksen mittaamisessa taikka laissa säädetyn luotettavuus- tai muun vastaavanlaisen vaatimuksen kannalta. Tällaisista syyteneuvottelumuodoista ei ilmeisesti koituisi yleensä merkittäviä prosessiekonomisia etuja.

Esitutkinnan rajaaminen ja rangaistuksen mittaaminen lievemältä asteikolta olisi mahdollista laajasti erityyppisissä rikoksissa tunnustamisen perusteella, koska edeltä käsin ei voida pois sulkea rikostyyppisiä, joissa ei näillä keinoilla olisi saatavissa selkeitä prosessiekonomisia etuja. Suurimmat edut olisi todennäköisesti saatavissa vaikeasti selvitetävissä ja laajoissa rikosasioissa ja etenkin silloin, kun tekoja on useita, joista osa on selvästi niin sanottuja päärikoksia ja osa näihin liittyviä lievempiä rikoksia. Keinot soveltuisivat erityisesti rikoksiin, jotka kohdistuvat varallisuusetuihin tai jotka tehdään hyötymistarkoituksessa ja joissa on mahdollisesti monimutkaisia oikeudellisia ja tosiasiallisia järjestelyjä. Voidaan puhua laajassa mielessä talousrikoksista.

Suuresta osasta tällaisista rikoksista on enimmäisrangaistukseksi säädetty neljä vuotta vankeutta. Enimmäisrajaksi ehdotetaan kuitenkin kuusi vuotta vankeutta, jotta menettelyn piiriin saataisiin etenkin törkeä laittoman maahantulon järjestäminen (RL 17:8a), törkeä paritus (RL 21:9a), ihmiskauppa (RL 25:3), ammattimainen kätkemisrikos (RL 32:3), törkeä rahanpesu (RL 32:7) ja törkeä ympäristön turmeleminen (RL 48:2). Esitutkinnan rajaamista tai rangaistuksen lieventämistä tunnustuksen perusteella tätä törkeämpien rikosten osalta ei ole pidettävä perusteltuna, koska rikoksesta epäillyn oikeusturva sekä yleinen ja yksityinen etu muutenkin edellyttävät, että tällainen rikosasia tutkitaan laajemmin. On huomattava, että tunnustuksen perusteella esitutkinnan perustellisuus ja tuomioistuimessa esitettävä todistelu olisi tavanomaiseen menettelyyn verrattuna vähäisempää ja tunnustuksen merkitys todisteena korostuisi.

Tietyt rikoslajit eli rikoslain 20 luvun 1–7, 8 a, ja 8 b §:ssä tarkoitetut seksuaalirikokset ja 21 luvun henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset olisi myös rajattu soveltamisalan ulkopuolelle. Huolimatta siitä, että näidenkin rikosten tutkinta, syyteharkinta ja pääkäsittely voivat olla hankalia ja pitkäkestoisia, on ehdotuksessa katsottu, ettei esitutinnan rajaaminen tai rangaistuksen lieventäminen tunnustamisen perusteella näiden rikosten luonteen vuoksi ole puollettavissa. Mainitut rikokset kohdistuvat erittäin herkkiin oikeushyviin, henkeen ja terveyteen sekä seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen ja nuorten suojelemiseen seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Näissä rikoksissa yleinen ja yksityinen etu puoltavat asian tutkimista ja käsittelyä tavanomaisessa järjestyksessä sekä rangaistuksen tuomitsemista normaaliasteikolla.

Rikoksesta epäillyn tai rikosasian vastaajan ja asianomistajan tulisi suostua tunnustamisoikeudenkäyntiin, jossa voitaisiin käsitellä paitsi tuomioesitys myös muut tuomioesityksessä tarkoitettuun rikokseen perustuvat julkisoikeudelliset ja yksityisoikeudelliset vaatimukset. Suostumus olisi myös epäillyn tai vastaajan osalta tarpeen, koska menettelyssä esitettävä aineisto olisi tavanomaista oikeudenkäyntiä suppeampi ja muutoinkin menettely poikkeaisi tavanomaisesta rikosoikeudenkäynnistä. Epäillyllä tai vastaajalla tulisi pääsääntöisesti olla avustaja tuomioesityksestä neuvoteltaessa ja tunnustamisoikeudenkäynnissä. Asianomistajan suostumus olisi tarpeen, koska hän ei voisi vaatia rangaistusta, jos tuomioesitys tehdään. Hänen yksityisoikeudellinen vaatimuksensa voitaisiin tutkia tunnustamisoikeudenkäynnissä.

Tunnustamisoikeudenkäynnissä tuomioistuin tutkisi suostumuksen ja tunnustuksen sekä varmistuisi, että tuomioesitys vastaa vastaajan tarkoitusta. Jos tuomioistuin lukisi tuomioesityksessä tarkoitetun rikoksen syyksi, se tuomitsisi rangaistuksen lievennetyltä asteikoilta. Tuomioon voitaisiin hakea muutosta yleissäännösten mukaisesti.

Jos tuomioistuin ei lukisi tekoa syyksi tai tuomioesityksen mukaisen tuomion antamiselle olisi muu este, tuomioistuin jättäisi asian sillensä. Tämän jälkeen syyttäjä voisi harkita, nostako hän syytteen.

Jos tuomioesitystä ei neuvotteluista huolimatta saataisi aikaan tai jos tuomioistuin jättäisi asian sillensä tunnustamisoikeudenkäynnissä, vastaajan lausumia ei saisi käyttää todisteena rikosasiassa.

Johdantojaksossa tarkoitetun julkaisun OMML 47/2010 s. 45–68 ja julkaisun liitteen s. 13–14 on pohdittu syyteneuvottelujärjestelmien etuja ja haittoja, eri syytteistä sopimisen lajeja ja tällaisen menettelyn piiriin soveltuvia rikoksia on pohdittu julkaisun s. 68–95 sekä asianomistajan asemaa s. 85–92.

3.2 Seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen

Ehdotuksen mukaan syyttäjä seuraamusluonteisessa syyttämättäjättämispäätöksessä ei enää toteaisi rikoksesta epäillyn syyllistyneen rikokseen. Tämän asemesta syyttäjä katsoisi näytön riittävän syytteen nostamiseen ja toteaisi, ettei syytettä kuitenkaan nosteta, koska tapaukseen soveltuu jokin peruste tehdä seuraamusluonteinen syyttämättäjättä-

mis päätös. Epäilystä rikoksesta edellytettäisiin tällöin yhtä vahvaa näyttöä kuin syytteen nostamiseen eli todennäköiset syyt.

Uusi sääntelyratkaisu merkitsisi, että seuraamusluonteisessa syyttämättä jättämisessä ei olisi kysymys syyttömyysolettaman kumoamisesta. Lisäksi ehdotetut säännökset täyttävät nykyistä paremmin perustuslain mukaiset vaatimukset viranomaisen toiminnan perustumisesta lakiin.

Voimassa olevan ROL 1 luvun 9 §:n 2 momentin mukaan syyttäjä voi harkitessaan sen tarpeelliseksi antaa syyttämättä jätetylle suullisen huomautuksen, joka on moitetta osoittava ratkaisu. Edellä lausutusta seuraa, että säännös, jota on myös käytännössä sovellettu erittäin harvoin, on syytä kumota. Samaten kumottaisiin ROL 1 luvun 10 §, jonka mukaan epäilty voi saada syyllisyyskysymyksen tuomioistuimen arvioitavaksi.

ROL 1 luvun 8 §:ään lisättäisiin kaksi uutta perustetta jättää syyte seuraamusluonteisesti nostamatta. Ensinnäkin edellä käsiteltyyn tunnustukseen liittyen syyttäjä voisi päättää, että syytetä ei nosteta kaikista rikoksista, jos syyteharkinnassa on saman henkilön tekemäksi epäiltyjä rikoksia kaksi tai useampi ja hän on tunnustamalla edistänyt yhden tai useamman epäillyn rikoksen selvittämistä. Toiseksi syyttäjä voisi jättää syytteen nostamatta, jos asian käsittelyn jatkamisesta aiheutuvat kustannukset olisivat selvässä epäsuhteessa asian laatuun ja siitä mahdollisesti odotettavaan seuraamukseen. Molemmissa tapauksissa lisäedellytyksenä olisi, ettei tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaadi syytteen nostamista.

3.3 Syyttämättäjättämispäätöksen perusteleminen

Esityksen mukaan syyttäjän olisi perusteltava syyttämättäjättämispäätös, joka perustuu siihen, että epäilty rikos ei ole säädetty rangaistavaksi, se on vanhentunut tai siitä ei ole riittävään näyttöä. Jos syyte jätettäisiin nostamatta asianomistajan syyttämispyyntöön tekemättä jättämisen tai peruuttamisen tai muun vastaavan syyn perusteella, päätös olisi perusteltava asian laadun niin vaatiessa. Myös seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen olisi perusteltava. Perusteluista olisi ilmevä ne seikat ja todisteet sekä näytön arviointi ja oikeudellinen päättely, joihin ratkaisu perustuu. Esitys vastaa asiallisesti valtakunnansyyttäjän antamia ohjeita.

3.4 Muita ehdotuksia

Rikoslain 10 luvun 2 §:n 3 momentin mukaan rikoksen tuottama hyöty tuomitaan valtiolle, jollei hyötyä vastaavaa vahingonkorvausta ole suoritettu taikka tuomittu asianomistajalle viimeistään silloin, kun menettämiskaavasta annetaan ratkaisu.

Luvun 11 §:n 2 momentin mukaan tällainen yksityisoikeudellinen saatava voidaan tyydyttää valtion varoista siltä osin kuin hyötykonfiskaatio on pantu täytäntöön. Rikoksella loukatun on ensiksi saatava yksityisoikeudellisen vaatimuksen hyväksyvä tuomio, jonka jälkeen hän voi nostaa kanteen valtiota vastaan ja vaatia suoritusta valtion varoista.

Edellä mainittua menettelyä ehdotetaan kevennettäväksi niin, että kanteen nostamisen asemesta suoritusta vaadittaisiin ensisijaisesti valtion varoista Oikeusrekisterikeskukselle tehdyllä kirjallisella hakemuksella ja, jos hakija olisi Oikeusrekisterikeskuksen päätökseen tyytymätön, vasta tämän jälkeen kanteella. Lisäksi momenttia täydennettäisiin niiden tapausten varalta, joissa hakijoita on useita.

Sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 30 §:n mukaan muuntorangaistuksen määräämistä koskeva asia käsitellään rikosasioiden oikeudenkäynnistä voimassa olevassa järjestyksessä, jollei jäljempänä toisin säädetä.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi mahdollisuus käsitellä sakon muuntamista vankeudeksi koskeva asia käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään. Menettelyä voitaisiin käyttää, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi.

4 Esityksen vaikutukset

Esitetty uusi peruste rajoittaa esitutkintaa tunnustuksen johdosta vähentäisi poliisin, syyttäjän ja tuomioistuimen työtä rajoitettujen tekojen osalta.

Esitutinnan rajoittaminen vähentää poliisin työtä siten, ettei useista teoista koostuvaa rikoskokonaisuutta tai yhden teon osatekoja tarvitse tutkia samassa laajuudessa kuin ilman tunnustamista. Todistajina kuultavien henkilöiden määrä on pienempi, erilaisen kirjallisen materiaalin hankkiminen ja pakkokeinojen käyttäminen olisi vähäisempää eikä asiassa tarvita välttämättä erityisiä tutkintamenetelmiä. Näin tutkimiseen tarvitaan vähemmän poliisin henkilöresursseja ja muita voimavaroja, vaikka neuvottelut rikoksesta epäillyn, tämän avustajan ja syyttäjän kanssa vaativat oman työpanoksensa. Esitutkin-
tojen kokonaisajat jäisivät normaalimenettelyä lyhyemmäksi

Koska syyttäjien olisi oltava tiiviisti mukana asian käsittelyssä jo esitutkintavaiheessa rajoittamispäätösten osalta, varsinaista säästöä ei syyttäjien työmäärään välttämättä tässä vaiheessa tule. Säästöä syntyisi toisaalta ainakin siinä, että syyteharkintaan tulevat asiat vähenisivät eikä oikeudenkäyntiä järjestetä eikä muutoksenhaku tule kysymykseen.

Tuomioistuimen käsiteltäväksi eivät tule esitutinnan ulkopuolelle rajatut asiat.

Uudet perusteet tehdä seuraamusluonteinen syyttämättäjäyttämispäätös tunnustuksen johdosta tai prosessiekonomisin syin vähentävät syyttäjän ja tuomioistuimen työtä syyttämättä jätettyjen tekojen osalta, koska näitä asioita ei käsiteltäisi tuomioistuimessa.

Tuomioesityksessä ja tunnustamisoikeudenkäynnissä käsiteltävien asioiden osalta syyttäjän ja tuomioistuimen työ oikeudenkäyntiin valmistautumisessa ja oikeudenkäynnissä vähenee.

Näytön esittäminen tunnustamisoikeudenkäynnissä olisi huomattavasti vähäisempää kuin normaalissa rikosasiain pääkäsittelyssä. Näin ollen pääkäsittelyyn käytetty aika lyhenisi tunnustamisoikeudenkäynnissä merkittävästi, mikä vapauttaisi sekä syyttäjän että tuomioistuimen resursseja muihin työtehtäviin. Tunnustamisoikeudenkäynti tulisi järjestää nopeasti tuomioesityksen saavuttua tuomioistuimelle. Asia voitaisiin ratkaista nopeasti, koska tuomion laatiminen ei vaatisi vastaavaa työpanosta kuin tavanomaisen oikeudenkäynnin päätteeksi. Nämä seikat nopeuttaisivat asian käsittelyyn tuomioistuimessa käytettävää aikaa merkittävästi.

Tunnustamisoikeudenkäynneissä annetuista tuomioista haettaisiin todennäköisesti hyvin harvoin muutosta, kuten on asianlaita ROL 5 a luvussa tarkoitetun suostumukseen ja tunnustukseen perustuvien tuomioiden osalta. Näiden osalta muutoksenhakuprosentti vuonna 2008 oli noin 3, ja muutoksenhauista noin kolmasosa koski rangaistuksen mitaamista (Virve-Maria de Godzinsky, Kirjallinen menettely rikosasioissa, Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedoksiantoja 102, Helsinki 2010 s. 78–79).

Tuomioesitysten tekeminen lisää syyttäjän työtä esitutkintavaiheessa ja syyteharkintavaiheessa. Syyttäjän työ muuttuu etupainotteisemmaksi ja hänellä on myös oltava entistä tarkempi käsitys oikeudenmukaisesta rangaistuksesta tuomioesityksessä ja tunnustamisoikeudenkäynnissä tarkoitettujen rikosten osalta.

Esityksen mukaan tuomioesitystä valmisteltaessa ja tunnustamisoikeudenkäynnissä rikoksesta epäillyllä tai rikosasian vastaajalla tulisi eräitä ilmeisen harvalukuisia poikkeustapauksia lukuun ottamatta olla avustaja. Tarvittaessa tehtävään määrättäisiin ROL 2 luvussa tarkoitettu puolustaja. Asiassa voitaisiin myöntää oikeusapua valtion varoista. Tuomioesitystä ja tunnustamisoikeudenkäyntiä on tarkoitus käyttää tavanomaisen pääkäsittelyn asemesta silloin, kun sillä selvästi olisi saatavissa prosessiekonomisia etuja. Siksi tuomioesityksen laatimiseen ja tunnustamisoikeudenkäynnin läpikäymiseen tulisi pääsääntöisesti kulumaan vähemmän avustajan aikaa ja työpanosta sekä siten valtion tai asianomaisen henkilön varoja kuin tavanomaiseen pääkäsittelyyn ja sitä edeltäviin vaiheisiin.

Voimassa oleviin syyteharkintaan ja syyttämättäjättämispäätöksen perustelemiseen ja seuraamusluonteisen syyttämättä jättämisen näyttökynnyksiin liittyvillä esityksillä ei ole erityisiä vaikutuksia. Syyteharkintaa ja syyttämättäjättämispäätöksen perustelemista koskevat säännökset vastaavat syyttäjälaitoksessa noudatettuja valtakunnansyyttäjän ohjeita ja noudatettua käytäntöä.

Seuraamusluonteisen syyttämättä jättämisen näyttökynnystä koskevalla säännöksellä ratkaistaan pitkään jatkunut erimielisyys siitä, edellytetäänkö todennäköisiä syitä vai ns. täyttä näyttöä. Uudistuksella toteutettava kynnys todennäköiset syyt vastaa syyttäjän syyteharkinnassa muutenkin noudatettavaa näyttökynnystä. Syyttämättäjättämispäätösten määrään tällä ei ole odotettavissa vaikutusta.

On vaikea esittää lukumääräisiä arvioita siitä, kuinka paljon uusia säännöksiä esitutkinnan rajoittamisesta ja seuraamusluonteisesta syyttämättä jättämisestä sekä tuomioesityksestä ja tunnustamisoikeudenkäynnistä sovellettaisiin. Poliisitoimen arvion mukaan syyteneuvottelun piiriin voisi vuosittain tulla noin 500 rikosasiaa. Arvio perustuu siihen, että vuosittain esitutkintaan tulee noin 2 000 sellaisia lähinnä taloudellisiin etuihin kohdistuvaa rikosasiaa, joista noin neljäsosaan voitaisiin soveltaa uusia säännöksiä.

Uusilla perusteilla rajoittaa esitutkintaa tai jättää seuraamusluonteisesti syyttämättä sekä uusilla säännöksillä tuomioesityksestä ja tunnustamisoikeudenkäynnistä ei olisi merkittävää vaikutusta tuomittavien sakkorangaistusten määrään tai suuruuteen. Esitutkintaa rajoitettaisiin tai syyte jätettäisiin nostamatta yleensä sellaisista teoista, jotka ovat osa suurempaa rikoskokonaisuutta eivätkä siten vaikuttaisi juuri rangaistuksen määrään yhtenäisrangaistusta koskevien säännösten vuoksi. Peruste jättää syyte nostamatta prosessiekonomisin syin voisi koskea ns. sakkorikoksia, mutta toisaalta tällainen syyttämättä jättäminen säästäisi viranomaisten työtä. Tunnustamisoikeudenkäynnissä käsiteltäisiin yleensä sellaisia rikoksia, joista seuraa ankarampi rangaistus kuin sakko.

Rangaistuksen tuomitseminen lievemällä asteikolla voisi tosin jossain määrin vähentää sakkojen määrää. Toisaalta kuitenkin lyhyempi ehdoton vankeus tai muu vapautteen kohdistuva rangaistus vähentäisi vastaavasti rangaistuksen täytäntöönpanokustannuksia. Tutkintavoimavaroja voitaisiin kohdentaa rikoksiin, jotka muutoin jäisivät selvittämättä. Näistä rikoksista tuomittavat seuraamukset yhtäältä lisääisivät sakkojen ja vapautteen kohdistuvien rangaistusten määrää.

Ennen uudistuksen voimaan tuloa poliiseille ja syyttäjille on ehdittävä antaa koulutusta uudistuksen johdosta. Koska koulutus voitaisiin toteuttaa syyttäjille ja poliisille yhdistämällä se muutoinkin 1.1.2014 voimaan tulevien esitutkinta-, pakkokeino- ja poliisilakien johdosta annettavaan koulutukseen, merkittäviä lisäkustannuksia ei syntyisi. Tuomareiden koulutustarve olisi vähäisempi. Annettavasta koulutuksesta ei aiheutuisi merkittäviä lisäkustannuksia.

Menettelyn keventäminen ehdotetun RL 10 luvun 11 §:n 2 momentin mukaisesti siten, että asian käsittelee ensiksi hakemuksen perusteella Oikeusrekisterikeskus eikä asiaa käsiteltäisi suoraan kanteen perusteella tuomioistuimessa, ei juuri vaikuttaisi Oikeusrekisterikeskuksen tai tuomioistuinten työmäärään, koska tällaisia asioita, joissa vahingonkorvaus suoritetaan valtion varoista täytäntöönpannusta hyötykonfiskaatiosta, on erittäin vähän. Jos asamäärä kasvaa, Oikeusrekisterikeskuksen työmäärä pysyisi ilmeisesti ennallaan, mutta tuomioistuinten työtä säästyisi. Uudistus vähentäisi vahingonkorvausta hakevalle aiheutuvia rasituksia.

Videokonferenssin käyttöönotto sakonmuuntoasioissa säästäisi jossain määrin vastaajan tuomisesta istuntoon aiheutuvia kustannuksia.

---

5 Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti 10.10.2011 työryhmän, jonka tehtävänä on selvittää syytteestä sopimisen mahdollista käyttöönottoa sekä syyttämättäjättämisenjärjestelmän kehittämistä yleisesti ja erityisesti lainsäädännön täydentämistä säännöksillä syyttämättäjättämispäätösten perustelemisesta, sekä tehdä mainituista kysymyksistä tarpeellisiksi katsomansa säännösehdotukset.

Työryhmässä oli puheenjohtaja oikeusministeriöstä ja muut jäsenet edustivat sisäasiainministeriötä, Valtakunnansyyttäjänvirastoa, Helsingin käräjäoikeutta ja Suomen Asianajajaliittoa. Työryhmän sihteeri oli Itä-Uudenmaan syyttäjänvirastosta.

Edellä johdantojaksossa on mainittu eräitä työryhmävaihetta edeltäneitä selvityksiä ja muita asiakirjoja.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

6 Lakiehdotusten perustelut

6.1 Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa

6.1.1 1 luku Syyteoikeudesta

Luvun otsikko. Luvun otsikko ehdotetaan muutettavaksi muotoon ”Syyteoikeudesta ja syyteharkinnasta”. Luvussa säädetään paitsi yleisesti syyttäjän ja asianomistajan syyteoikeudesta, myös syyttäjän syyteharkinnassa tehtävistä ratkaisuista sekä eräistä syyteharkintaan liittyvistä menettelykysymyksistä. Muutoksen tarkoituksena on paremmin kuvata luvun sisältöä.

2 §. Pykälän voimassa olevan 2 momentin mukaan jos syytteen nostamiselle on säädetty erityisiä ehtoja, kuten asianomistajan syyttämispyyntö taikka viranomaisen määräys tai suostumus, noudatetaan niitä.

Momenttia muutettaisiin sääntelyn ymmärrettävyyden ja johdonmukaisuuden vuoksi siten, että siinä ensiksi tuotaisiin esiin syytteen nostamisen yleiset edellytykset viittamalla luvun 6 §:n 1 momenttiin. Tämän jälkeen momentissa säädettäisiin asiallisesti voimassa olevaa momenttia vastaten siitä, että lisäksi noudatettaisiin, mitä asianomistajan syyttämispyyntöstä ja muista erityisistä syytteen nostamisen edellytyksistä muualla laissa säädetään. Momentissa siten edelleen mainittaisiin havainnollisuuden vuoksi käytännössä tärkein erityinen edellytys eli asianomistajan syyttämispyyntö. Viranomaisen suostumus tai määräys on käytännössä harvoin esiintyvä erityinen edellytys, eikä niitä enää mainittaisi erikseen.

6 §. Pykälän voimassa olevassa muodossa säädetään, että syyttäjän on nostettava syyte, kun on olemassa todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi. Uuteen pykälään tulisi 2 momenttia.

Pykälän *1 momentin* mukaan syyttäjällä olisi velvollisuus nostaa syyte epäillystä rikoksesta silloin, kun 1) se on laissa säädetty rangaistavaksi, 2) sen syyteoikeus ei ole vanhentunut ja 3) on olemassa todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi. Ehdotettu sanamuoto on selkeämpi ja täydellisempi sekä kuvaa myös syyteratkaisun tekoa loogisessa järjestyksessä. Muutos ei aiheuttaisi asiallista muutosta oikeustilaan, vaan lakiin kirjattaisiin nykykäytännön mukaiset yleiset syytteen nostamisen edellytykset.

Pykälän 2 momentin mukaan syyttäjä saisi jättää syytteen nostamatta luvun 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla, vaikka syytteen nostamiseen olisi todennäköisiä syitä ja muut 1 momentissa säädetty syytteen nostamisen edellytykset täyttyisivät. Momentilla on tarkoitus ilmaista voimassa olevan seuraamusluonteisia syyttämättä jättämispäätöksiä koskevan sääntelyn muuttamista siten, ettei syyttämättä jättämispäätöksessä enää todettaisi rikoksesta epäillyn syyllistyneen rikokseen. Päätös sisältäisi tältä osin siten ainoastaan kannanoton siitä, että syytteen nostamiselle olisi edellytykset: syytteen tueksi on todennäköiset syyt, epäilty rikos on syyttäjän mukaan laissa säädetty rangaistavaksi, eikä se ole rikoslain 8 luvun mukaan vanhentunut.

Koska seuraamusluonteisessa syyttämättä jättämispäätöksessä ei enää vahvistettaisi henkilön syyllistymistä rikokseen, tässä ja eräissä muissakin pykälissä ei enää käytettäisi ilmaisua ”tekijä” tai ”rikos”. Niiden asemesta käytettäisiin ilmaisuja ”rikoksesta epäilty” ja ”epäilty rikos”. Kun syyttäjä seuraamusluonteisessa syyttämättä jättämispäätöksessä vain toteaisi, että syytteen nostamisen edellytykset ovat käsillä, mutta hän luopuu toimenpiteistä, päätöksessä ei lueta rikosta syyksi. Toisaalta koska syytettä ei nosteta, asianomaisen henkilön asema ei muutu epäilystä rikosasian vastaajaksi tai syytetyksi eikä tuomioistuin myöskään vahvista, että henkilö on syyllistynyt rikokseen. Tuomion tai muun siihen rinnastettavan päätöksen puuttuessa ei syyttömyysolettamakaan vuoksi pidä siksi enää käyttää termiä ”tekijä” tai ”rikos”.

Vertaillen voidaan todeta, että esitutkintalaissa käytetään vastaava termiä esimerkiksi 1 luvun 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa. Vaihtoehtoinen ilmaisu olisi ”teko”, joka voidaan kuitenkin ymmärtää merkityssisällöltään laajemmaksi ja epätäsmällisemmäksi. Esimerkiksi jos syyntakeettoman henkilön menettely täyttää laissa säädetty rangaistusvastuun edellytykset lukuun ottamatta syyntakeisuusvaatimusta, voidaan puhua syyntakeettoman tekemän rikoksen asemesta syyntakeettoman teosta.

6 a §. Pykälän 1 momentin mukaan syyttäjän on tehtävä päätös syyttämättä jättämisestä, jos 1) syytteen nostamiselle 6 §:n 1 momentissa säädetty edellytykset eivät täyty, 2) hän jättää syytteen nostamatta 6 §:n 2 momentin nojalla tai 3) asianomistaja ei ole tehnyt syyttämispyyntöä tai muu 2 §:n 2 momentissa tarkoitettu syytteen nostamiselle säädetty erityinen edellytys ei täyty ja asian laatu vaatii erillisen ratkaisun tekemistä.

Voimassa olevassa laissa ei ole erikseen mainittu syyttäjän velvollisuudesta olla nostamatta asiassa syytettä, mikäli syytteen nostamisen edellytykset eivät täyty tai syytteen nostamatta jättämiseen on joku muu laissa säädetty peruste. Lainsäädännön kattavuuden ja havainnollisuuden vuoksi näistä seikoista otettaisiin lakiin uusi pykälä. Ehdotus ei merkitsisi asiallista muutosta nykytilaan, vaan nykyinen käytäntö kirjataan lakiin.

Pykälän 2 momentissa olisi uusi säännös syyttäjän päätöksen perusteluvelvollisuudesta. Momentin mukaan päätös syyttämättä jättämisestä olisi perusteltava. Perusteluista on ilmeistä ne seikat ja todisteet sekä näytön arviointi ja oikeudellinen päättely, joihin ratkaisu perustuu.

Voimassa olevassa laissa ei säädetä perusteluvelvollisuudesta. Perusteluvelvollisuutta koskeva säännös yhdenmukaistaisi syyttäjän päätöksiä koskevaa sääntelyä verrattuna jo aikaisemmin yleisperusteluissa mainituissa muissa laeissa mainittuihin eri viranomaisiin

koskeviin perusteluja koskeviin säännöksiin. Ehdotuksen tarkoitus ei ole asiallisesti muuttaa voimassaolevaa perustelukäytäntöä. Valtakunnansyyttäjän voisi edelleen antaa syyttäjille tarkentavan ohjeen perusteluvollisuudesta.

7 §. Pykälässä on kaksi seuraamusluonteista syyttämättäjättämispäätöksen tekemisen edellytyksiä koskevaa kohtaa. Niitä muutettaisiin siten, että ei käytetä enää ilmaisua ”rikoksesta” vaan ”epäilystä rikoksesta”. Nämä muutokset ovat yhdenmukaisia 6 §:n 2 momentissa ehdotetun muutoksen kanssa. Lisäksi 2 kohtaan tehtäisiin eräitä kielellisiä tarkistuksia, jotka eivät tarkoita asiallisia muutoksia.

8 §. Pykälässä on kaksi seuraamusluonteista syyttämättäjättämispäätöksen tekemisen edellytyksiä koskevaa kohtaa. Niitä muutettaisiin siten, että ei käytetä enää ilmaisua ”rikoksesta” vaan ”epäilystä rikoksesta”. Nämä muutokset ovat yhdenmukaisia 6 §:n 2 momentissa ehdotetun muutoksen kanssa.

Pykälää muutettaisiin lisäksi siten, että pykälään otettaisiin kaksi uutta syyttämättäjättämisperustetta. Edellisessä kappaleessa mainitut kaksi kohtaa olisivat edelleen 1 momentissa, johon otettaisiin lisäksi 3 kohta. Lisäksi pykälässä olisi uusi 2 momentti.

Uuden 1 momentin 3 kohdan mukaan syyttäjä saisi jättää syytteen nostamatta, jos asian käsittelyn jatkamisesta aiheutuvat kustannukset olisivat selvässä epäsuhteessa asian laatuun ja siitä mahdollisesti odotettavaan seuraamukseen. Kohta vastaisi esitutkintalain 3 luvun 10 §:n 2 momentin mukaista ns. kustannusperusteista esitutkinnan rajoittamisperustetta. On johdonmukaista, että syyttäjän mahdollisuudet luopua enemmistä toimenpiteistä ovat yhtä laajat kuin esitutkintavaiheessa tutkinnanjohtajan esityksestä tehtävässä esitutkinnan lopettamispäätöksessä. Myös käsillä olevan luvun 8 b §:n 2 kohdan mukaan syyttäjä voi jättää menettämiskaavan esittämättä, jos asian käsittelystä aiheutuisi asian laatuun nähden ilmeisen kohtuuttomia kustannuksia.

Pääsääntöisesti kustannusperusteinen tapahtuva rikosasian käsittely päättyy esitutkintavaiheessa. Käytännössä esiintyy kuitenkin tilanteita, joissa tutkinta on saattanut olla varsin yksinkertainen ja rikoksesta epäillyn haastaminen tai oikeudenkäyntiin saapuminen olisi mahdollista, mutta vaatisi asian laatuun nähden huomattavia resursseja. Näin on esimerkiksi silloin, kun ulkomaalaisen tekemä vähäinen rikos on saatu tutkittua, jolloin esitutkinnan rajoittaminen ei enää tule kysymykseen, mutta olisi varsin todennäköistä, ettei maasta poistunutta henkilöä saataisi ilman oikeusapua suomalaisen tuomioistuimeen tai että asia vaatisi syyttäjän käsityksen mukaan lisätutkintaa ja käytännössä asia jäisi silloin kesken, koska rikoksesta epäiltyä ei kohtuudella tavoitettaisi.

Peruste soveltuisi myös silloin, kun asian käsitteleminen oikeudenkäynnissä aiheuttaisi tavanomaista selvästi laajempia kustannuksia esimerkiksi siksi, että asiassa jouduttaisiin esittämään sen laatuun nähden poikkeuksellisen paljon näyttöä tai se olisi poikkeuksellisen vaikeasti saatavissa. Tällainen tilanne voisi olla silloin, kun avaintodistaja on pysyvästi tai pitkäaikaisesti ulkomailla eikä hänen kuulemisensa oikeusaputeitse tule ilmeisesti onnistumaan.

Pykälän 2 momentti antaisi syyttäjälle mahdollisuuden jättää syyttämättä siinä tapauksessa, että syyttäjällä olisi useita saman rikoksesta epäillyn tekemäksi epäiltyjä rikoksia syyteharkinnassaan, joista yhden tai useamman rikoksesta epäilty olisi tunnustanut. Ehdotettu säännös olisi johdonmukainen seuraus sille, että vastaavassa tilanteessa esitutkintaa voitaisiin jäljempänä käsiteltävän esitutkintalain 3 luvun 10 a §:n nojalla rajoittaa. Momentissa mahdollistettu syyttämättäjättämisperuste voisi myös toimia osana luvun 10 §:ssä tarkoitettua menettelyä.

Syyttäjä voisi jättää syyttämättä joko yhdestä tai useammasta muusta epäilystä rikoksesta, mikäli syyttämättä jättämistä voitaisiin pitää perusteltuna tekokokonaisuus huomioonottaen. Tämä mahdollistaisi myös muiden kuin sellaisten rikosten syyttämättäjättämisen, jotka saattaisivat jäädä syyttämättä jo 8 §:n 2 kohdan ns. konkurrenssiperusteella.

Syyttäjä voisi myös rajata syytteen ulkopuolelle yhtenä rikoksena arvioitavaan tekokokonaisuuteen liittyviä esimerkiksi vanhimpia tai hankalimmin selvitettäviä osatekoja, mikäli rikoksesta epäilty tunnustaisi pääosan menettelystä. Koska tunnustamisen vaikutuksella tuomittavan rangaistuksen määrään halutaan rohkaista rikoksesta epäiltyä selvittämään omaa rikostaan, voisi tekojen jättäminen syytteen ulkopuolelle tällaisessa tapauksessa toimia kannustimena. Käytännössä syytteen rajaamisella myös toteutettaisiin 1 momentin 3 kohdan oikeusohjetta, eli sillä saataisiin prosessiekonomisia etuja. Asiaa ei kuitenkaan säädettäisi erikseen, koska syyte kuitenkin nostettaisiin, mutta se muoiteltaisiin niin, ettei siihen sisällytetä kaikkia osatekoja.

Syyte olisi kuitenkin nostettava tai rangaistusta vaadittava, mikäli tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatisi, riippumatta siitä, mikä pykälässä säädetty syyttämättäjättämisperuste soveltuisi.

8 a §. Pykälän 2 momentissa säädetään muun muassa siitä, että syyttäjän on kiireellisesti ratkaistava, nostaako hän rikoksesta syytteen, jos rikoksesta epäilty on alle 18-vuotias. Edellä 6 §:n 2 momentissa lausuttuun liittyen momentista poistettaisiin tarpeettomana sana ”rikos”.

8 b §. Pykälässä säädetään niistä edellytyksistä, joilla syyttäjä voi jättää menettämismääräyksien esittämättä. Pykälän 3 kohdassa olevaa edellytystä muutettaisiin niin, että rikoksen asemesta käytettäisiin ilmaisua epäilty rikos. Ilmaisutapa olisi yhdenmukainen 6 §:n 2 momentissa esitetyn kanssa.

9 §. Pykälän 2 momentti ehdotetaan kumottavaksi. Momentissa säädetään syyttäjän mahdollisuudesta antaa huomautus syyttämättä jätetylle. Huomautuksen käytännön merkitys on käytännössä jäänyt vähäiseksi ja sen mahdollisuus olisi nyt ehdotetun seuraamusluonteista syyttämättäjättämispäätöstä koskevan sääntelyn kanssa ristiriidassa. Koska enää ei todeta sylliseksi epäillyn syllistyneen mihinkään rikokseen, ei epäilystä teosta voisi antaa myös seuraamukseksi tarkoitettua huomautusta.

10 §. Voimassa olevasta pykälästä poistettaisiin seuraamusluonteisesti syyttämättä jätetyn mahdollisuutta saada syllisyyskysymys tuomioistuimen käsiteltäväksi koskeva sääntely. Koska ehdotettujen muutosten mukaan seuraamusluonteinen syyttämättäjättä-

mis päätös ei ole syyksilukeva, ei mahdollisuutta tuomioistuinkäsittelyyn enää tarvita. Syyttäjän päätös seuraamusluonteisesta syyttämättä jättämisestä ei kumoa syyttömyys-olettamaa ja rikoksesta epäiltyä olisi edelleen pidettävä syyttömänä.

Nykyisen pykälän tilalle ehdotetaan otettavaksi säännös tuomioesityksen tekemisestä. Pykälässä säädettäisiin tuomioesityksen edellytyksistä ja tekemisestä ja siinä noudatettavasta menettelystä sekä tuomioistuimeen saattamisesta.

Tuomioesityksen vaihtoehtona olisi nostaa asianomaisesta epäilystä rikoksesta syyte. Siksi pykälässä tarkoitettujen neuvottelujen aloittamisen yleisenä edellytyksenä olisi, että syyttäjä katsoisi käytettävissään olevan aineiston perusteella syytteen nostamisen edellytysten täyttyvän. Lähtökohtana harkinnassa tulisi olla, että tunnustus riittää syytteen nostamiseen.

Muussa tapauksessa syyttäjän tulisi ratkaista asia syyttämättäjättämispäätöksellä tai, jos asia on vielä esitutkintavaiheessa, odottaa esitutkinnan päättymistä. Syyttäjä voisi myös katsoa, että asiassa on toimitettava vielä lisätutkintaa, ja ratkaista asian tämän valmistuttua. Koska menettelyllä kuitenkin pyritään saamaan prosessiekonomisia etuja, lisätutkinnan toimituttamiseen tulisi suhtautua varoen. Jostain tuomioesityksen tekemisen kannalta olennaisesta ja helposti selvitettävissä olevasta kysymyksestä lisätutkinta voisi tulla kysymykseen.

Tässä pykälässä tarkoitetun menettelyn tarkoituksena on selvittää mahdollisuudet tehdä tuomioesitys ja käsitellä asia tunnustamisoikeudenkäynnissä. Menettelyä ei ole tarkoitettu esitutkinnan jatkoksi ja näytön keräämiseen. Sinänsä neuvotteluissa voitaisiin käsitellä syyllisyyskysymyksen kannalta olennaisia seikkoja. Jos kuitenkin menettelyssä ei saada aikaiseksi tuomioesitystä, pykälässä säädettäisiin menettelyssä annettujen lausumien hyödyntämiskiellosta.

Pykälän *1 momentin* mukaan jos syyttäjä, ottaen huomioon asian laatu, käsittelystä ilmeisesti aiheutuvat kustannukset ja siihen kuluva aika sekä muut olosuhteet, katsoisi omasta taikka asianosaisen tai tuomioistuimen aloitteesta, että asia voitaisiin käsitellä 5 b luvussa tarkoitettussa tunnustamisoikeudenkäynnissä, hänen olisi neuvoteltava rikoksesta epäillyn tai rikosasian vastaajan ja hänen avustajansa, jos sellainen on, kanssa tuomioesityksen tekemisestä.

Pykälässä tarkoitetun menettelyn käynnistäminen olisi syyttäjän harkinnassa. Rikoksesta epäilty tai rikosasian vastaaja voisi halutessaan tehdä aloitteen tästä. Myös tuomioistuimien voisi ehdottaa syyttäjälle tuomioesityksen tekemistä. Käytännössä tarkoituksenmukaisin ajankohta tähän olisi siinä vaiheessa, kun haastehakemus on jätetty tuomioistuimeen ja rikosasia olisi tullut vireille. Tämä edellyttäisi tuomioistuimelta jossain määrin perehtymistä asiaan, jotta se voisi arvioida, kannattaako tehdä aloite sen selvittämiseksi, voidaanko asia käsitellä tunnustamisoikeudenkäynnissä. edellytyksiä. Lähtökohteisesti tällaisen aloitteen tekeminen koskee käsittelyjärjestyksen selvittämistä, eikä siten tekisi aloitteen tehnyttä tuomaria esteelliseksi käsittelemään asiaa edelleen riippumatta siitä, johtaako aloite tulokseen vai ei. Tuomarin esteellisyys arvioitaisiin oikeudenkäymiskaaren 13 luvun yleissäännösten nojalla.

Syyttäjän harkinnan lähtökohtana tulisi olla, että tuomioesityksestä ja tunnustamisoi-
keudenkäynnistä olisi tuntuvia prosessiekonomisia etuja verrattuna asian käsittelylle
tavanomaisessa järjestyksessä.

Syyttäjän tulisi tuomioesityksen tekemistä harkitessaan ottaa huomioon epäillyn teon
rikosoikeudellinen luonne ja teon vakavuus, asiassa esitettävän selvityksen laatu ja laa-
juus, tulevan oikeudenkäynnin kesto ja siihen liittyvät kustannukset sekä mahdolliset
muut rikoksesta johtuvat vaatimukset kuten konfiskaatio- ja vahingonkorvausvaatimuk-
set sekä muut olosuhteet.

Epäillyn rikoksen vakavuus tulisi ottaa huomioon harkinnassa. Vakavuudella olisi mer-
kitystä siinä mielessä, että onko tunnustus riittävä näyttö. Huomioon voitaisiin myös
ottaa, mitä muuta näyttöä on esitutkinnassa saatu. Kynnys menettelyn aloittamiselle
voisi olla alempi, jos syytettä tukevaa näyttöä olisi jo saatu. Tällöin voidaan olettaa, että
epäilty tai vastaaja olisi suostuvaisempi menettelyn käyttöön.

Toisaalta olisi otettava huomioon, että prosessiekonomista hyötyä ei juuri synny lie-
vemmissä rikoksissa, joissa yksin tunnustus on riittävä näyttö tai joissa muuten näyttöä
esitetään suhteellisen niukasti. Tarkoitus ei ole, että tunnustamisesta seuraisi automaatti-
sesti menettelyn käyttö ja lievennystä rangaistusvastuuseen. Tuomioesityksestä tulee
seurata merkittäviä prosessiekonomia etuja viranomaisnäkökulmasta ja tämän vastapai-
nona olisi lievennys rangaistusvastuuseen lievemmän rangaistuksen ja mahdollisesti esi-
tutkinnan rajoittamisen tai seuraamusluonteisen syyttämättä jättämisen muodossa.

Mikäli epäiltyyn tekoon liittyisi monimutkaisia ja vaikeita konfiskaatio- tai vahingon-
korvauskysymyksiä, jotka vaatisivat asian selvittämistä laajasti, ei tuomioesityksestä
välttämättä olisi prosessiekonomista hyötyä. Lähtökohtana on, että tunnustamisoi-
keudenkäynnissä tulee voida ratkaista kaikki tuomioesityksessä tarkoitettuun rikokseen pe-
rustuvat vaatimukset. Kun tunnustuksen tulee kattaa rikoksen tunnusmerkistön kannalta
kaikki olennaiset seikat, nämä tunnustetut seikat yleensä antavat riittävän pohjan myös
muiden vaatimusten kuin rangaistusvaatimuksen ratkaisemiselle. Kuitenkin esimerkiksi
hyötykonfiskaatiovastuun tai vahingonkorvausvastuun syntyminen saattaa edellyttää
joissain tapauksissa selvitystä myös muista seikoista. Jos tästä syystä jouduttaisiin oi-
keudenkäynnissä esittämään laajasti todistelua, ei tuomioesityksessä tosiasiaa ehkä
seuraisi prosessiekonomista hyötyä, jolloin tuomioesitystä ei kannattaisi tehdä.

Edelleen harkinnassa tulisi ottaa huomioon osallisuuskysymykset. Jos teossa on useita
tekijäkumppaneita taikka avunantajia tai yllyttäjiä, lähtökohtana olisi, että tunnustus ja
suostumus tulisi saada heiltä kaikilta. Tästä voitaisiin kuitenkin poiketa jonkun epäillyn
suhteen, jos hänen tekonsa olisi siinä määrin itsenäinen, että se voitaisiin käsitellä pro-
sessiekonomisin eduin erikseen, vaikka muiden osalta asia käsiteltäisiin tavanomaisessa
järjestyksessä. Jos kuitenkin teolla on vaikutusta toisen rangaistavuuteen, tulisi pitää
kiinni yksimielisyysvaatimuksesta. Esimerkiksi jos tekijä ei suostu tuomioesityksen te-
kemiseen, ei tällaista pitäisi tehdä myöskään yllyttäjän tai avunantajan kanssa, koska
näiden osallisuusmuotojen rangaistavuus edellyttää, että on tehty rangaistava päätö-

Vastaavasti asiassa voi olla useita rikoksesta epäiltyjä tai rikosasian vastaajia, joista suurin osa tunnustaa ja antaa suostumuksen, mutta yksittäiset epäillyt tai vastaajat eivät ole syyttäjän kanssa samaa mieltä syyksiluettavasta rikoksesta. Tällöinkin voi olla taroituksenmukaista jakaa asian käsittely kahteen osaan siten, että pääosa käsitellään tunnustamisoikeudenkäynnissä, mutta yksittäisten kiistävien vastaajien osalta asia käsitellään tavanomaisessa järjestyksessä. Päätös siitä, käsitelläänkö asia yhdessä vai kahdessa oikeudenkäynnissä, joudutaan kussakin yksittäistapauksessa tekemään kokonaisharkinnan perusteella. Kokonaisharkinnassa otetaan huomioon tunnustamisoikeudenkäyntijärjestelmän tavoitteet ja jutun erityispiirteet. Tunnustamisoikeudenkäynnin tavoitteena on kustannusten ja vaivan säästäminen. Tämä ei toteudu, jos tunnustamisoikeudenkäynnissä kuultuja vastaajia joudutaan vielä laajasti kuulustelemaan todistelutarkoituksessa tavanomaisessa oikeudenkäynnissä.

Edellä mainittu koskee myös sellaisia rikoksia, jotka läheisesti liittyvät toisiin ja joilla on rikosvastuun syntymisen kannalta vaikutusta toisiinsa. Näin ollen tuomioesitystä ei pitäisi tehdä jälkiteosta, jos esiteosta epäilty ei samalla siihen suostu. Esimerkiksi jos henkilöä epäillään törkeästä petoksesta ja toista henkilöä törkeästä kätkemisrikoksesta sillä perusteella, että hän on kätkenyt mainitulla petoksella saadun omaisuuden, tulisi edellyttää tunnustamista molemmilta. Kuitenkin jos rikosvastuun syntymisen kannalta olennaisesta esirikoksesta tai tekijän vastuusta on lainvoimainen langettava tuomio, tuomioesitykselle ei olisi estettä.

Syyttäjä voisi käydä syyteneuvotteluja syyteharkintavaiheessa ja vielä syytteen nostamisen jälkeen. Kuten jäljempänä 3. lakiehdotuksesta ilmenee, neuvotteluja voidaan käydä myös esitutkinnan aikana, jolloin noudatetaan käsillä olevaa pykälää.

Neuvottelu käytäisiin rikoksesta epäillyn tai rikosasian vastaajan kanssa. Hänellä tulisi pääsääntöisesti olla avustaja. Avustajan mukanaoloa neuvottelussa voidaan pitää lähes välttämättömänä, jotta tuomioesitys voidaan tehdä tasavertaisten neuvottelijoiden kesken, vaikka syyttäjä toimii virkavastuulla ja hänen tulee ottaa huomioon myös vastapuolensa kannalta edulliset seikat ja todisteet. Rikoksesta epäillyllä ei ole kuitenkaan yleensä oikeudellista asiantuntemusta eikä riittävää tietoa oikeuskäytännöstä, jotta hän voi arvioida tunnustamisen hänelle mahdollisesti tuomaa hyötyä. Ilman avustajaa neuvottelu voisi tapahtua vain siinä tapauksessa, että rikoksesta epäilty tai rikosasian vastaaja nimenomaisesti haluaisi itse huolehtia puolustuksestaan ja objektiivisesti arvioiden hänellä olisi siihen edellytykset. Avustaja olisi kuitenkin määrättävä aina, jos epäilty tai vastaaja ei selvästi kykene itse huolehtimaan puolustuksestaan tai jos hän on alle 18 -vuotias. Nämä perusteet ovat samat kuin ROL 2 luvun 1 §:n 3 momentin 1 ja 2 kohdassa tarkoitetut edellytykset puolustajan määräämiseksi viran puolesta. Tällaisissa tapauksissa vastaajan oikeusturva kuitenkin edellyttää hänen omasta kannastaan huolimatta asianmukaisen puolustuksen järjestämisen.

Avustajan kelpoisuusvaatimuksista olisi voimassa, mitä oikeudenkäyntiasiamiehestä ja avustajasta säädetään oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 momentissa. Koska syyteneuvotteluilla tähdätään asian käsittelyyn rikoslain 5 b luvun mukaisessa tunnustamisoikeudenkäynnissä, on tarkoituksenmukaista asettaa jo tässä vaiheessa avustajalle oikeudenkäyntiavustajaa koskevat vaatimukset, jotta sama henkilö voi huolehtia avustamisesta menettelyn kaikissa vaiheissa. Koska kysymyksessä ovat rikosasiat ja tavan-

omaisesta poikkeava menettely, epäillyn tai vastaajan oikeusturvan kannalta on perustelua, että hänen avustajanaan toimii asianajaja, ns. lupalakimies tai julkinen oikeusavustaja.

Epäillyllä tai vastaajalla olisi luonnollisesti mahdollisuus hankkia omilla varoillaan kelpoisuusvaatimukset täyttävä avustaja tai hakea oikeusapua avustajamääräyksin oikeusapulain (257/2002) mukaisesti. Jotta epäillyllä tai vastaajalla olisi aina avustaja, ehdotetaan, että hänelle voitaisiin määrätä ROL 2 luvussa tarkoitettu puolustaja silloinkin, kun kysymyksessä ei ole luvun 1 §:n 2 momentissa tarkoitettu rikos tai kun epäiltyä tai vastaajaa ei ole pidätetty tai vangittu. Tällöin on muutoin voimassa, mitä 2 luvussa säädetään.

Lähtökohtaisesti epäillyn tai vastaajan tulisi itse hakea puolustajaa. Epäillyn tai vastaajan aseman turvaamiseksi säädettäisiin, että myös syyttäjällä olisi oikeus hakea puolustajaa. Tässä tarkoitettu sääntely olisi erityissäännös suhteessa esitutkintalain 4 luvun 10 §:n 2 momenttiin. Jos puolustaja olisi kuitenkin jo määrätty mainitun momentin nojalla, hän voisi luonnollisesti jatkaa epäillyn avustamista tässä pykälässä säädetyssä tarkoituksessa.

Jos asianomistaja olisi esittänyt asiassa vaatimuksia, tulisi syyttäjän tiedustella, suostuuko asianomistaja asian käsittelyyn 5 b tarkoitettussa menettelyssä. Jos asianomistaja ei tähän suostu, tuomioesitystä ei voida tehdä, vaan epäilty rikos käsitellään syyteasiana.

Tässä pykälässä ja jäljempänä 5 b luvussa esitetty sääntely ei vaikuttaisi ROL 3 luvun 9 §:ssä säädettyyn syyttäjän tehtävään huolehtia asianomistajan yksityisoikeudellisen vaatimuksen ajamisesta tai ilmoitusvelvollisuuteen, jos hän ei sitä suostu ajamaan. Jos syyttäjällä olisi velvollisuus ajaa yksityisoikeudellista vaatimusta, asian käsittelylle olisi eduksi, jos myös tätä kysymystä käsiteltäisiin syyteneuvottelussa ja päästäisiin yhteisymmärrykseen siitä, miten vaatimuksen osalta meneteltäisiin tunnustamisoikeudenkäynnissä. Tältä osin ei kuitenkaan ehdoteta erityistä sääntelyä. Syyttäjä ei voisi asiaa sopia asianomistajan puolesta eikä yksityisoikeudellisesta vaatimuksesta otettaisi velvoittavia kirjauksia tuomioesitykseen. Asiaa voitaisiin siinä kuitenkin käsitellä tarkoituksin informoida tuomioistuinta etukäteen tunnustamisoikeudenkäynnin järjestämisen kannalta.

Syyttäjä voisi kutsua asianomistajan neuvotteluun, jos syyttäjä katsoo, että siitä saattaisi olla etua tunnustamisoikeudenkäynnissä. Tuomioesitystä varten pidettävässä neuvottelussa olisi kuitenkin ensisijaisesti tarkoitus sopia epäillyn teon tunnustamisesta ja syyttäjän sitoumuksesta tunnustamisen perusteella tehtävään lievempään seuraamuskananottoon, eikä pääpaino neuvotteluissa saisi olla asianomistajan ja epäillyn tai vastaajan neuvottelua korvauksista. Asian lopullista ratkaisemista toki edistäisi, mikäli korvausvaatimuksetkin saataisiin samalla kertaa sovittuina. Tämä olisi kuitenkin asianosaisten välinen asia, josta voitaisiin laatia erillinen asiakirja, joka liitettäisiin tuomioistuimelle toimitettavaan aineistoon.

Neuvottelujen toimittamistavasta ei säädettäisi tarkemmin, vaan niiden järjestäminen olisi ennen muuta tarkoituksenmukaisuuskysymys. Keskusteluja voitaisiin syyttäjän ja epäillyn tai vastaajan avustajan kanssa käydä puhelimitse tai muun teknisen tiedonväli-

tystavan avulla. Olisi kuitenkin perusteltua, että syyttäjä ja epäilty tai vastaaja sekä hänen avustajansa ainakin kertaalleen tapaisivat kasvokkain, jotta syyttäjä voisi arvioida, ymmärtääkö epäilty tai vastaaja tuomioesityksen merkityksen. Tässä tilaisuudessa voitaisiin allekirjoittaa tuomioesitys. Tilaisuus voitaisiin järjestää syyttäjälaitoksen tai avustajan toimitiloissa taikka muussa sopivassa paikassa. Aivan välttämätöntä tällaisen tilaisuuden järjestäminen ei kuitenkaan olisi, jos asian laatu ei sitä vaatisi. Epäillyllä tai vastaajalla on kuitenkin pääsääntöisesti avustaja ja tunnustamisoikeudenkäynnissä käsiteltäisiin tuomioesitys suullisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin tuomioesityksen edellytyksistä. Momentin 1 ja 2 kohdassa säädettäisiin niistä rikoksista, joiden osalta 5 b luvun mukainen tunnustamisoikeudenkäynti voisi tulla kysymykseen. Näitä kysymyksiä on käsitelty yleisperusteluissa.

Momentin 3 kohdassa edellytetään sääntelyn luonteen mukaisesti, että asianomaisesta rikoksesta epäilty tai vastaaja tunnustaisi rikoksen ja suostuisi asian käsittelyyn 5 b luvun mukaisessa tunnustamisoikeudenkäynnissä. Edellä 1 momentin perusteluissa on käsitelty osallisuuskysymyksiä.

Tuomioesityksen itsestään selvänä edellytyksenä 4 kohdassa olisi, että syyttäjä ja rikoksesta epäilty tai rikosasian vastaaja olisivat yhtä mieltä syyksiluettavasta rikoksesta. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä, että yksimielisyys vallitsisi epäillyn rikoksen rikosoikeudellisesta arvioinnista mukaan lukien rikosnimike.

Momentin 5 kohdan mukaan myös asianomistajan on suostuttava menettelyyn. Asianomistajan suostumuksen puuttuminen estäisi menettelyn käyttämisen. Tämä perustuu asianomistajan toissijaiseen oikeuteen käyttää syyteoikeuttaan ja vaatia asiassa rangaistusta. Asianomistaja ei suostumuksen antamisen ja tuomioesityksen tekemisen jälkeen voisi vaatia asiassa rangaistusta. Asianomistajan suostumusta ei tarvittaisi siinä tapauksessa, että hän ei olisi esittänyt esitutkinnassa rangaistus- eikä korvausvaatimuksia.

Pykälän 3 momentin mukaan syyttäjä sitoutuisi tuomioesityksessä vaatimaan rangaistusta lievennetyn rangaistusasteikon mukaisesti. Tästä asteikosta säädettäisiin 4. lakiehdotuksen mukaan rikoslain 6 luvun 8 §:n uudessa 5 momentissa.

Syyttäjän sitoutuminen edellyttäisi, että rikos olisi tunnustamisen ja muun näytön kautta riittävästi selvitetty, jotta kaikki rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavat seikat voitaisiin ottaa tulevaa rangaistusta arvioitaessa huomioon.

Neuvottelun tuloksena syyttäjä voisi myös sitoutua jättämään asiassa syyttämättä yhdestä tai useammasta rikoksesta 8 §:n 2 momentin mukaisesti. Tästä ei olisi ehdotonta velvollisuutta mainita tuomioesityksessä.

Pykälän 4 momentin mukaan tuomioesitys tulisi tehdä kirjallisesti ja siihen tulisi ottaa 2 momentin 3–5 kohdissa tarkoitetut tiedot. Tuomioesitykseen tulisi ottaa syytteen teonkuvausta vastaavalla tarkkuudella selvitys siitä, mitkä seikat epäilty tai vastaaja tunnustaa. Tuomioesityksen allekirjoittajina olisivat yhtäältä syyttäjä ja toisaalta epäilty tai vastaaja. Myös avustaja voisi allekirjoittaa sopimuksen epäillyn tai vastaajan ohella.

Syyttäjä voisi tuomioesityksessä ilmoittaa kantansa tuomittavan rangaistuksen lajista ja määrästä. Käytännössä tuomioesitykseen tulisi pääsääntöisesti kirjata mahdollisimman tarkasti syyttäjän näkemys siitä, minkä lajinen ja suuruinen rangaistus asiassa tulisi määrätä. Vastaajalle tulisi myös kertoa, ettei tuomioistuin ole sidottu syyttäjän tekemään seuraamuskannanottoon.

Tuomioesityksestä noudatettaisiin soveltuvin osin, mitä 5 luvun 3 §:ssä säädetään haastehakemuksesta. Lähinnä mainitun pykälän 1 momentin 1–4 kohtia vastaavia tietoja ei tarvitsisi ilmoittaa, koska ne tulisi jo käsillä olevan momentin nojalla ottaa tuomioesitykseen.

Lisäksi tuomioesitykseen tai sen liitteeksi voitaisiin ottaa tunnustamisoikeudenkäynnin järjestämistä edesauttavia tietoja esimerkiksi muista rikokseen perustuvista vaatimuksista, tuomioesitykseen liittyvien neuvottelujen järjestämisestä sekä esitutkinnan toimittamiseen liittyvistä seikoista. Tuomioistuimen informoinnin kannalta olisi myös perusteltua mainita 3 momentissa tarkoitetuista syyttämättäjättämispäätöksistä.

Pykälän 5 momentin mukaan syyttäjän on toimitettava tuomioesitys tuomioistuimelle ilman aiheetonta viivytystä. Syyttäjän on tehtävä tuomioesitys tuomioistuimelle viimeistään ennen asianomaista rikosta koskevan 6 luvun mukaisen pääkäsittelyn aloittamista. Tuomioesitys voitaisiin siis tehdä, vaikka syyttäjä onkin nostanut syytteen. Tällöin syyttäjän tulisi peruuttaa syytteensä viimeistään silloin, kun tuomioesitykseen perustuva tuomio on lainvoimainen. Itsestään selvästi samaa asiaa ei voitaisi käsitellä kahdesti ensiksi tunnustamisoikeudenkäynnissä ja sitten tavallisessa menettelyssä ne bis in idem -kiellon vuoksi.

Jotta pääkäsittelyjä ei turhaan valmisteltaisi, olisi toivottavaa, että tuomioesitykset tehtäisiin hyvissä ajoin, jos syyte on nostettu. Hyvän tavan mukaisesti syyttäjä voisi informoida tuomioistuinta meneillään olevista neuvotteluista jo etukäteen.

Syyttäjän olisi toimitettava tuomioistuimelle myös esitutkintapöytäkirja sekä kirjalliset todisteet, todisteena käytettävät esineet ja muut asian käsittelemistä varten tarpeelliset asiakirjat tuomioesityksen jättämisen yhteydessä tai viipymättä sen jälkeen.

Momentissa säädettäisiin vielä selvyuden vuoksi, että asia tulisi vireille tuomioistuimesa syyttäjän jätettyä tuomioesityksen tuomioistuimeen. ROL 5 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan syyteasia tulee ns. syyttäjähasteasioita lukuun ottamatta vireille, kun haastehakemus saapuu tuomioistuimen kansliaan.

Pykälän 6 momentissa säädettäisiin siitä, että jos tuomioesitystä ei tehdä, vastaajan lausumia, jotka on annettu tässä pykälässä tarkoitetun neuvottelun yhteydessä, ei saa käyttää todisteena rikosasiassa. Hyödyntämiskiellosta tulisi neuvottelun tarkoituksen toteuttamiseksi informoida epäiltyä tai vastaajaa.

Säännös on tarpeen, jotta neuvotteluja voitaisiin käydä avoimessa ja luottamuksellisessa ilmapiirissä niin, ettei epäilty tai vastaaja joudu varomaan sanojaan aidon neuvotteluihin keskittymisen asemesta. Epäillyn tai vastaajan lausumien hyödyntäminen olisi lisäksi

kohtuutonta, jos hän on aidosti pyrkinyt tuomioesityksen tekemiseen, mutta neuvottelut päättyvät tuloksettomasti esimerkiksi asianomistajan vastustuksen vuoksi.

Käytännössä hyödyntämiskielto koskisi niitä lausumia, jotka on annettu neuvottelujen aloittamisen jälkeen. Säännös ei estäisi aiemmin esitutkinnassa annettujen lausumien hyödyntämistä todisteena.

Hyödyntämiskielto koskisi epäillyn tai vastaajan lausumia riippumatta siitä, missä muodossa ne ovat. Niin sanottua kuulopuhetodistelua lausumista ei saisi esittää ja vastaavasti hyödyntämiskiellossa olisivat esimerkiksi tuomioesitysluonnoksiin tai syyttäjälle lähetettyihin sähköposteihin tai muihin viesteihin sisältyvät lausumat.

11 §. Voimassa olevan pykälän 1 momentissa säädetään niistä edellytyksistä, joiden täytyessä syyttäjä voi peruuttaa tekemänsä päätöksen jättää syyte nostamatta. Pykälän 2 momentin mukaan ylempi syyttäjä voi ottaa asian uudelleen ratkaistavaksi siten kuin siitä erikseen säädetään.

Pykälää muutettaisiin niin, että sen 1 momenttiin otettaisiin nykyistä vastaava sääntely. Pykälän 2 momentin sääntely otettaisiin 3 momenttiin.

Pykälän muutettu 2 momentti olisi uutta sääntelyä. Syyttäjä voisi peruuttaa tuomioesityksensä, mikäli hänen päätöksensä sen tekemisestä on perustunut olennaisesti puutteellisiin tai virheellisiin tietoihin. Tämä vastaa niitä yleisiä edellytyksiä, joiden perusteella syyttäjä voi peruuttaa päätöksensä.

Lisäksi momentissa mainittaisiin selvyuden vuoksi erikseen, että peruuttamisen edellytyksenä olisi myös 10 §:n 2 momentin 3 kohdassa tarkoitetun tunnustuksen tai suostumuksen peruuttaminen. Tuomioesityksen ja tunnustamisoikeudenkäyntiä koskevan menettelyn tulisi hyödyttää niin syyttäjää kuin rikoksesta epäiltyä tai rikosasian vastaajaa. Kysymyksessä olisi keskinäinen sitoumus, jolloin tunnustuksen tai suostumuksen peruuttamisesta seuraisi, ettei toistakaan osapuolta voida katsoa enää sidotuksi tuomioesitykseen. Ei voida hyväksyä, että henkilö ensiksi tunnustaisi ja suostuisi menettelyyn, mutta sittemmin peruuttamisesta huolimatta saisi yksipuolisesti etua lievemmän rangaistuksen tai syyttämättä jättämisen muodossa. Tunnustamisen peruuttamisen johdosta tunnustamiseen perustunut syyttämättä jättäminen olisi perustunut olennaisesti virheellisiin tietoihin ja syyttäjä voisi peruuttaa myös tekemänsä syyttämättä jättämispäätökset.

11 a §. Pykälää täydennettäisiin säännöksellä siitä, että myös menettämiskaavan esittämättä jättämistä koskeva päätös olisi perusteltava noudattaen soveltuvin osin, mitä 6 a §:n 2 momentissa säädetään. Tällainen päätös voidaan rinnastaa seuraamusluonteista syyttämättä jättämistä koskevaan päätökseen. Lisäksi pykälässä olevaa lakiviittausta tarkistettaisiin.

12 §. Pykälän 1 momentin mukaan syyttäjä voi peruuttaa syytteensä, jos syytteen nostamisen jälkeen ilmenee seikka, jonka perusteella syyttäjä olisi voinut tehdä 7 tai 8 §:n nojalla seuraamusluonteisen syyttämättä jättämispäätöksen.

Momenttia muutettaisiin niin, että syytteen peruuttamisen mahdollisuus mainittaisiin myös koskien niitä tilanteita, joissa syyttämättäjättämispäätös voitaisiin tehdä muun vastaavan lainkohdan kuin 7 tai 8 §:n perusteella. Vaikka momenttia tulkitaankin nykyisin niin, että se koskee seuraamusluonteisia syyttämättäjättämissäännöksiä yleisesti, sääntelyn havainnollisuuden ja johdonmukaisuuden vuoksi lisäys on perusteltu.

6.1.2 5 luku Syytteen vireillepanosta

2 §. Pykälän mukaan syyte voidaan nostaa ilman haastetta rikoksesta, josta tuomioistuimella on oikeus tuomita rangaistukseen omasta aloitteestaan. Koska tuomioistuimella ei voimassa olevan oikeuden mukaan ole enää tällaista oikeutta, pykälä ehdotetaan kumottavaksi.

6.1.3 5 b luku Tunnustamisoikeudenkäynti

1 §. Pykälän *1 momentin* mukaan 1 luvun 10 §:ssä ja esitutkintalain 3 luvun 10 a §:ssä tarkoitettu tuomioesitys käsitellään tässä luvussa säädetyssä järjestyksessä järjestämättä 6 luvussa tarkoitettua pääkäsittelyä tai tällaisen pääkäsittelyn yhteydessä.

Tunnustamisoikeudenkäynti on luonteeltaan rikosasian pääkäsittely, joka on tarkoitettu olemaan normaalia 6 luvun mukaista pääkäsittelyä suppeampi. Koska vastaaja on tunnustanut menettelyn, ei todistelua tarvitse esittää samassa laajuudessa kuin normaalissa pääkäsittelyssä.

On mahdollista, että samalla kertaa tulee käsiteltäväksi samaa vastaajaa koskeva tuomioesitys sekä yksi tai useampi häntä vastaan nostettu syyte. Yhtenäisrangaistuksen vuoksi ja oikeudenkäynnin tarkoituksenmukaisen järjestämisen kannalta ei ole perusteltua, että tuomioesitys olisi aina käsiteltävä omana asianaan siten, että käsittelyn päätyttyä tuomioesityksestä annettaisiin tuomio.

Käytännössä asia voitaisiin järjestää esimerkiksi siten, että ensiksi käsiteltäisiin tuomioesitys tässä luvussa säädetyssä järjestyksessä, jonka jälkeen oikeudenkäynti jatkuisi 6 luvussa säädetyssä järjestyksessä syyteasian osalta. Molempien asioiden tultua käsiteltyksi tuomioistuin antaisi niistä yhteisen tuomion.

Pykälän *2 momentissa* todetaan selvyiden vuoksi, että tunnustamisoikeudenkäynnissä käsitellään varsinaisen tuomioesityksen lisäksi ohella myös muut siinä tarkoitettuun rikokseen perustuvat vaatimukset.

2 §. Pykälän *1 momentin* mukaan tunnustamisoikeudenkäynti olisi pidettävä viimeistään 30 päivän kuluessa asian vireilletulosta. Ehdotetun 1 luvun 10 §:n 5 momentin mukaan asia tulee vireille, kun tuomioesitys saapuu tuomioistuimen kansliaan. Käytännössä asia voitaisiin järjestää ainakin suuremmissa käräjäoikeuksissa siten, että joidenkin tuoma-

reiden työt järjestettäisiin siten, että heillä olisi valmius ottaa tällaisia asioita käsiteltäväksi lyhyelläkin varoitusajalla.

Säännöksellä pyritään siihen, että asiat saataisiin käsiteltyä mahdollisimman joutuisasti. Kun vastaaja on suostunut tuomioesitykseen, on perusteena ilmeisen usein paitsi lievempi rangaistus myös halu saada asialle päätepiste nopeasti. Etuna myös on, että hän ja hänen avustajansa myös muistavat syyteneuvottelun kulun ja sisällön sekä pystyvät valvomaan hänen etuaan. Vastaavasti myös syyttäjälle ja erityisesti asianomistajalle olisi etua nopeasta käsittelystä.

Jos haastamisvaikeuksien tai muiden pakottavien syiden vuoksi tunnustamisoikeudenkäyntiä ei voitaisi mainitussa ajassa pitää ja käsittely jouduttaisiin peruuttamaan, uusi tunnustamisoikeudenkäynti on pidettävä 30 päivän kuluessa päivästä, jona oikeudenkäynti oli tarkoitus toimittaa.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin syyttäjän ja vastaajan läsnäolovelvollisuudesta tunnustamisoikeudenkäynnissä. Läsnäolovelvollisuudesta ei voitaisi poiketa. Myös vastaajan oikeudenkäyntiavustajan on oltava läsnä. Tästä poikettaisiin vain, jos vastaaja 1 luvun 10 §:n 1 momentissa säädetyillä edellytyksillä huolehtii itse puolustuksestaan. Vajaavaltaisen puhevallan käyttämisestä noudatettaisiin oikeudenkäymiskaaren 12 luvun yleissäännöksiä.

Pykälän 3 momentissa säädetään asianomistajan läsnäolosta. Jos asianomistajalla on yksityisoikeudellisia vaatimuksia, joita syyttäjä ei aja, asianomistajalle tulee varata tilaisuus olla läsnä. Lähtökohtaisesti asianomistajan tai hänen edustajansa tulee olla paikalla esittämässä vaatimuksensa ja niiden perusteet, jollei syyttäjä aja asianomistajan vaatimusta. Jos asianomistajalla ei ole vaatimuksia, häntä ei tarvitse kutsua oikeudenkäyntiin.

Asianomistajan poissaolo ei estäisi rikosasian ratkaisemista, mutta tällöin hänen vaatimuksensa käsitellään kirjallisen selvityksen perusteella. Vaatimus saatetaan myös hylätä. Viime kädessä tuomioistuin päättää, onko asianomistajan läsnäolo kuitenkin tarpeellinen.

Pykälän 4 momentin mukaan tuomioistuin huolehtii asianosaisten kutsumisesta tunnustamisoikeudenkäyntiin. Asiassa noudatetaan normaaleja tiedoksiantomenettelyjä. Syyttäjän tulee olla paikalla virkansa puolesta. Vastaaja kutsutaan paikalle henkilökohtaisesti sakon uhalla. Jos vastaaja ei noudata kutsua, menetellään siten kuin 8 luvun 5 §:ssä säädetään uhkasakon tuomitsemisesta ja uuden uhkasakon asettamisesta sekä noudosta tuomioistuimeen.

Asianomistaja kutsutaan tunnustamisoikeudenkäyntiin uhalla, että asia voidaan hänen poissaolostaan huolimatta ratkaista.

3 §. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin, missä järjestyksessä tunnustamisoikeudenkäynnissä edettäisiin. Järjestys ei olisi ehdoton, vaan tuomioistuin voisi päättää käsittelyjärjestyksestä toisinkin. Jos esimerkiksi tuomioesitys sisältäisi useamman rikoksen,

asianomaiset kysymykset, kuten tunnustuksen pätevyyden varmistaminen, voitaisiin käsitellä kaikkien rikosten osalta ennen siirtymistä eteenpäin.

Momentin *1 kohdan* mukaan ensiksi syyttäjän olisi tehtävä selkoa tuomioesityksen sisällöstä ja tarvittaessa muista siihen liittyvistä seikoista sekä pääpiirteittäin esitutkinnassa kertyneestä aineistosta. Syyttäjän tulee esityksessään käydä läpi tuomioesityksen sisältämät rikokset sekä selostaa sitä tukeva näyttö ja myös vastaan puhuvat seikat. Syyttäjä voisi myös perustella rikosnimikkeen valintaa.

Syyttäjän on myös selostettava esityksen perustana olevan tunnustamisen merkitys asian käsittelyn edistämiseksi ja käsityksensä siitä, kuinka paljon tunnustamisen tulisi vaikuttaa rangaistuksen mittaamiseen. Syyttäjän tulisi lähtökohtaisesti esittää näkemyksensä siitä, mikä rangaistus olisi ollut ilman tunnustamisen aiheuttamaa kevennystä prosessiin ja mikä rangaistuksen tulisi tunnustamisen myötä olla. Syyttäjän ei tarvitsisi välttämättä esittää täsmällistä seuraamuskannanottoa vaan haarukoida sitä oikeaksi katsomissaan rajoissa. Syyttäjän tulee esittää luonnollisesti myös kaikki muutkin rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavat perusteet.

Momentin *2 kohdan* mukaan seuraavaksi tuomioistuimen olisi tiedusteltava vastaajalta, tunnustaako hän edelleen rikoksen ja suostuu asian käsittelyyn tässä luvussa säädetyssä järjestyksessä sekä ymmärtääkö hän muiltakin osin tuomioesityksen sisällön ja merkityksen, sekä pyrittävä varmistautumaan, että esitys vastaa hänen tarkoitustaan.

Tuomioistuin ottaisi vastaan vastaajan tunnustuksen. Koska asiassa ei välttämättä olisi muuta näyttöä, vastaajan tulee antaa tunnustus suoraan tuomioistuimelle, jotta tuomioistuin voi arvioida sen todistusvoiman. Tuomioistuin voisi kysymyksin varmistautua, että tunnustus on annettu vapaaehtoisesti ja pätevästi ja että vastaaja on tosiasiallisesti myös rikoksen tehnyt. Tuomioistuimen tulee myös kontrolloida, että vastaaja ymmärtää tunnustuksen merkityksen ja että se vastaa hänen tahtoaan. Lisäksi on pyrittävä muutoinkin varmistautumaan, että tuomioesitys vastaa hänen tarkoitustaan.

Koska tunnustamisoikeudenkäynti olisi poikkeus rikosasian tavallisesta käsittelyjärjestyksessä ja vaikuttaisi vastaajan mahdollisuuteen esittää todistelua tai riitauttaa häntä vastaan esitettävät todisteet, tuomioistuimen pitäisi nimenomaisesti kontrolloida vastaajan suostumus menettelyyn.

Momentin *3 kohdan* mukaan seuraavaksi vastaaja saisi muutoin lausua tuomioesityksestä. Tällä lähinnä tarkoitetaan vastaajan käsitystä sopivasta seuraamuksesta, sen lajista tai määrästä. Vastaaja voisi myös esittää haluamiaan lieventäviä asianhaaroja tai muita seikkoja, jotka tulisi ottaa huomioon tuomion sisältöä harkittaessa, kuten hänen henkilökohtaiset olonsa.

Vaikka asianomistaja ei olisikaan enää asianosainen epäiltyyn rikokseen liittyvien rangaistusten ja muiden julkisoikeudellisten seuraamusten osalta, momentin *4 kohdassa* esitetään, että asianomistajalla olisi oikeus lausua tuomioesityksestä. Asianomistajasta voisi vaikuttaa epäoikeudenmukaiselta, jos hän ei asiasta saisi lausua, vaikka hän on tunnustamisoikeudenkäynnissä läsnä. Lisäksi asianomistajalta voidaan saada tietoja asiaan ja yksityisoikeudelliseen vaatimukseen liittyvistä seikoista.

Momentin 5 kohdassa säädettäisiin siitä, että tuomioesityksen jälkeen olisi käsiteltävää tarvittaessa muut vaatimukset, joita olisivat muut rikokseen perustuvat julkisoikeudelliset vaatimukset kuin rangaistusvaatimus ja rikokseen perustuvat yksityisoikeudelliset vaatimukset. Vaatimusten käsittelyjärjestys ja -tapa jäisi tuomioistuimen harkintaan.

Momentin viimeisen eli 6 kohdan mukaan asianosaisille varataan tilaisuus esittää loppulausuntonsa. Menettelyn luonteen vuoksi loppukeskustelulle ei ole välttämättä tarvetta, mutta tilaisuus tähän on kuitenkin varattava. Loppulausunnossa voitaisiin käsitellä yleisesti menettelyssä esiin tulleita kysymyksiä ja etenkin seuraamusky-symyksiä. Asianosaiset voisivat esittää näkemyksensä siitä, miten heidän mielestään asia tulisi ratkaista. Tässä yhteydessä voitaisiin käsitellä myös puolustajan palkkiota ja muita vastaavia kysymyksiä.

Pykälän 2 momentissa olisi tuomioistuimen materiaalista prosessinjohtoa koskeva säännös, jonka mukaan tuomioistuimen tulee valvoa, että asia tulee asianmukaisesti käsiteltyksi eikä asiaan sekoiteta mitään siihen kuulumatonta. Tuomioistuimen tulee kysymyksen poistaa asianosaisten lausuntojen epäselvyyksiä ja puutteellisuuksia.

Vastaava tavallista pääkäsittelyä koskeva säännös on ROL 6 luvun 5 §:n 2 momentissa. Koska tunnustamisoikeudenkäynti kuitenkin poikkeaa tällaisesta pääkäsittelystä, on perusteltua ottaa tällainen nimenomainen säännös käsillä olevaan lukuun korostamaan tuomioistuimen prosessinjohtoa erityisesti siksi, ettei käsittelyssä oteta esiin asiaan kuulumattomia seikkoja.

4 §. Pykälän 1 momentin mukaan tuomioistuimen on annettava tuomioesityksen mukainen tuomio, jos se lukee syyksi rikokset esityksen mukaisesti eikä esityksen hyväksymiselle ei ole estettä.

Tuomioistuimen tulisi vapaalla todistusharkinnalla todeta, että vastaaja on syyllistynyt tuomioesityksessä tarkoitettuihin rikokseen. Sinänsä edellytetään tuomitsemiseen vastaavan vahvuista näyttöä kuin tavanomaisessa menettelyssä. Ennen muuta tuomioistuimen tulisi harkita tunnustuksen näyttöarvo ja tämän lisäksi mahdollisesti muut syyllisyyden puolesta ja sitä vastaan puhuvat seikat. Menettelyn luonteen huomioon ottaen tuomioistuin voisi hyödyntää esitutkinnassa kertynyttä aineistoa tarvitsematta kuulla esimerkiksi todistajia suullisesti. Jos tuomioistuin ei olisi tarvittavalla tavalla vakuuttunut vastaajan syyllisyydestä, tuomion antamiselle olisi este. Vastaavasti olisi asianlaita, jos tuomioistuin katsoisi, ettei tuomioesityksessä tarkoitettu epäilty rikos täytä mitään rikostunnusmerkistöä tai se olisi vanhentunut.

Tuomioistuin ei voisi lukea syyksi tuomioesityksessä tarkoitettua rikosta lievempää tai törkeämpää tekemuotoa. Tuomioistuin olisi myös muissa tapauksissa sidottu rikosnimikkeeseen. Estettä ei kuitenkaan olisi sille, että tuomioistuin ohjaisi syyttäjän ja vastaajan neuvottelemaan näistä kysymyksistä ja tekemään tarkistuksia tuomioesitykseen. Asianosaiset voisivat luonnollisesti toimia näin myös omasta aloitteestaan. Tällöin jos syyttävä ja vastaaja pääsevät yhteisymmärrykseen esimerkiksi siitä, että syyksiluettavan rikoksen tulisi olla törkeä velallisen epärehellisyys eikä tuomioesityksessä mainittu törkeä velallisen petos, he voisivat oikaista tuomioesitystä vastaavasti. Koska molemmat osapuolet ovat käsittelyssä läsnä ja tuomioistuin voi kontrolloida muutosten vastaavan

osapuolten tarkoitusta, ei olisi tarkoituksenmukaista välttämättä vaatia, että kirjallista tuomioesitystä muutettaisiin tai laadittaisiin uusi. Tällaisesta muutoksesta olisi kuitenkin otettava tuomioistuimen pöytäkirjaan tarkat kirjaukset.

Tuomion antamiselle olisi este, jos vastaaja peruuttaisi 3 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun tunnustuksen tai suostumuksen. Este olisi käsillä myös silloin, kun tuomioistuin ei pitäisi tunnustusta tai suostumusta pätevästi annettuna. Tuomioesityksen mukaisen tuomion antaminen voisi estyä myös siksi, että oikeudenkäynnin edellytyksissä on korjauskelvoton puute.

Syyttäjä voisi tuomioistuimessa esittää oman käsityksensä sopivasta rangaistuksesta joko täsmällisesti tai esittäen ylä- ja alarajan. Vastaaja voisi luonnollisesti myös esittää näkemyksensä rangaistuksen lajista ja määrästä. Tästä kysymyksestä päättäisi kuitenkin viime kädessä tuomioistuin siten kuin jäljempänä ehdotetun rikoslain 6 luvun 8 §:ssä säädettäisiin.

Tuomio laadittaisiin ROL 12 luvun 6 §:n mukaisesti. Koska asiassa ei lähtökohtaisesti olisi riittäviä seikkoja, näyttökysymystä koskevat perustelut voitaisiin laatia suhteellisen suppeiksi. Myös oikeuskysymystä koskevat perustelut voisivat olla yleensä niukemmat kuin tavanomaisen oikeudenkäynnin päätteeksi laadittavassa tuomiossa, kun tuomioistuin ja asianosaiset olisivat yhtä mieltä rikosnimikkeestä ja mahdollisesti muistakin asiassa käsitellyistä kysymyksistä. Seuraamuksen perustelemisen osalta olisi huomattava 4. lakiehdotuksen lievennettyä rangaistusasteikkoa koskeva 6 luvun 8 §:n muutos.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin selvyuden vuoksi siitä, että tuomiossa on tarvittaessa lisäksi ratkaistava muut rikokseen perustuvat ja asian käsittelyyn liittyvät vaatimukset. Rikokseen perustuvia vaatimuksia olisivat menettämisaatimuksia ja muita rikoksen julkisoikeudellisia seuraamuksia koskevat vaatimukset sekä asianomistajan yksityisoikeudelliset vaatimukset. Asian käsittelyyn liittyvät vaatimukset voivat koskea esimerkiksi avustajan palkkiota, vastaajalle asetetun uhkasakon tuomitsemista tai noutokustannuksia.

Tuomioistuin voisi momentin mukaan myös vahvistaa sovinnon noudattaen, mitä oikeudenkäymiskaaren 20 luvussa säädetään. Sovinnolla voitaisiin käytännössä ratkaista asiasta asianomistajan yksityisoikeudellista vaatimusta koskeva osa.

5 §. Pykälän 1 momentin mukaan asia jäisi sillensä, jos tuomioistuin ei anna 4 §:ssä tarkoitettua tuomiota. Tuomioistuin ei siten voisi hylätä tuomioesitystä, vaan ainoastaan tuomioesityksen mukainen pääasiantarkaisu tulee kysymykseen.

Asian sillensä jättämisestä seuraisi, että tuomioistuin irrottautuu asian käsittelystä antamatta minkäänlaista ratkaisua syyllisyyskysymyksestä. Koska tunnustamisoikeudenkäynti on tarkoitettu tavanomaista pääkäsittelyä keveämmäksi menettelyksi, joka perustuu osapuolten yhteisymmärrykseen, ei ole perusteltua, että tuomioistuin antaisi muunlaisen kuin tuomioesityksessä tarkoitetun pääasiantarkaisun. Osapuolten tasavertaisuus edellyttää, että jos heidän tekemänsä tuomioesitys ei kelpaa tuomion perustaksi, kumpikin osapuoli vapautuu sopimuksen velvoittavuudesta ja asian käsittelyn jatkaminen tulee heidän harkittavakseen. Ei voida esimerkiksi hyväksyä tilannetta, että tuomioistui-

men olisi pääasia ratkaistava, jos syyttäjä peruuttaa sitoumuksensa vaatia lievempää rangaistusta tai vastaaja peruuttaisi tunnustuksensa.

Kun asia jätetään sillensä, tuomioistuin ei tee asiasta erillistä ratkaisua. Ei myöskään ole perusteita sallia muutoksenhakua, koska asian käsittelyä on mahdollista jatkaa esimerkiksi syyteasiana. Käytännössä jäisi syyttäjän harkintaan, nostaako hän sillensä jättämisen jälkeen asiassa syytteen, jonka yhteydessä hän mahdollisesti vaatii myös muita rikokseen perustuvia julkis- ja yksityisoikeudellisia vaatimuksia. Syyttäjän olisi tapauskohtaisesti harkittava jatkotoimenpiteitä ennen muuta silmällä pitäen syytä, miksi tuomiota ei annettu. Jos syynä olisi esimerkiksi tunnustamisen peruuttaminen, asiassa lieenee aiheellista toimittaa syyteharkinta tai nostaa syyte suoraan. Syyttäjä voisi myös pyytää poliisilta lisätutkintaa. Jos taas tuomion antaminen estyi siksi, että tuomioistuin piti rikosta vanhentuneena, ja syyttäjä pitäisi käsitystä perusteltuna, aihetta syyteharkinnalle tai syytteen nostamiselle ei enää olisi.

Asianomistaja voisi puolestaan jäädä odottamaan, jatkaako syyttäjä rikosasian selvittämistä. Asianomistaja voisi luonnollisesti saattaa yksityisoikeudelliset vaatimuksensa tuomioistuimen käsiteltäviksi riita-asioissa säädetyssä järjestyksessä.

Estettä ei olisi sille, että asiassa tehtäisiin uusi tuomioesitys, jos esimerkiksi tuomioistuin on perustanut sillensä jättämisen siihen, että tuomioesityksessä tarkoitettu rikosnimike on väärä.

Momentissa säädettäisiin vielä selvyyden vuoksi liitännäisvaatimusten osalta, että tuomioistuimen olisi kuitenkin vaatimuksesta ratkaistava avustajan palkkiota ja muut asian käsittelystä aiheutuneita kuluja koskevat kysymykset.

Vaikka momentissa ei asiasta säädetä erikseen, asia voisi oikeudenkäymiskaaren 16 luvussa tarkoitetulla tavalla päättyä tutkimatta jättämiseen, kun tuomioistuin ei ole toimivaltainen tai oikeudenkäynnin edellytyksissä on muu puute, jota ei voida korjata. Mainitun luvun 3 §:n mukaisesti tutkimattajättämispäätökseen voitaisiin hakea muutosta.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin hyödyntämiskiellosta. Momentin mukaan jos asia jätetään sillensä, vastaajan lausumia, jotka on annettu 1 luvun 10 §:ssä tai tässä luvussa säädetyssä käsittelyn yhteydessä, ei saa käyttää todisteena rikosasiassa.

Momentti olisi yhdenmukainen ehdotetun 1 luvun 10 §:n 6 momentin, jonka perusteluihin viitataan. Johdonmukaisuus edellyttää vastaavanlaista hyödyntämiskieltoa, jos tuomioesityksestä ei anneta sen sisältöistä tuomiota. Hyödyntämiskielto koskisi myös tuomioistuimelle toimitettua tuomioesitystä ja siihen liittyvää aineistoa sekä tuomioistuimen pöytäkirjaa ja muuta tunnustamisoikeudenkäynnin johdosta syntynyttä aineistoa siltä osin kuin niissä on vastaajan lausumia.

Jos tunnustamisoikeudenkäynti päättyy tutkimatta jättämiseen, ei vastaavaa hyödyntämiskieltoa syntyisi suoraan, koska tunnustamisoikeudenkäynti saatetaan järjestää myöhemmin. Säännöksen tarkoitus kuitenkin on, että jos tutkimatta jättämisen jälkeen asiaa ei käsitellä tunnustamisoikeudenkäynnissä vaan syyteasiana, hyödyntämiskielto on voimassa syyteasiassa.

6 §. Pykälän *1 momentissa* olisi yleinen viittaussäännös, jonka mukaan tunnustamisoikeudenkäynnissä noudatetaan muutoin, mitä rikosasiain käsittelystä säädetään.

Tällaisia soveltuvin osin noudatettavia säännöksiä olisivat esimerkiksi tuomioistuimen toimivaltaa, haastetta, uhkasakkoa ja noutamista, pääkäsittelyn peruuttamista, oikeudenkäynnin kieltä ja tuomioistuimen ratkaisua koskevat oikeudenkäynnistä rikosasioissa koskevat lainkohdat tässä laissa. Tunnustamisoikeudenkäynti järjestettäisiin siinä tuomioistuimessa, joka olisi toimivaltainen tutkimaan tuomioesityksessä tarkoitetusta rikoksesta nostetun syytteen.

Sovellettavaksi tulisivat lähtökohtaisesti myös esimerkiksi oikeudenkäymiskaaren rikosasioita koskevat säännökset asianosaisen puhevallan käyttämisestä, tuomarin esteellisyydestä ja pöytäkirjasta sekä vastaavasti oikeusapua ja oikeudenkäynnin julkisuutta koskevat säädökset rikosasioita koskevilta osiltaan.

Jos tuomioesityksen mukainen tuomio annetaan tai asia jätettäisiin tutkimatta, vastaajalla on siihen tavanomainen muutoksenhakuoikeus. Kuten edellä on todettu, asian sillensä jättämiseen ei olisi muutoksenhakuoikeutta.

Menettelystä muutoksenhakuasteessa noudatettaisiin oikeudenkäymiskaaren yleissäännöksiä. Erityisiä rajoituksia muutoksenhauille ei olisi, vaan muutosta voitaisiin hakea niin näyttö- kuin oikeuskysymyksiin sekä vedota uusiin todisteisiin siten kuin siitä muidenkin rikosasioiden osalta säädetään. Oikeudenkäymiskaaren 25 a luvussa säädely jatkokäsittelylupajärjestelmä koskisi myös tunnustamisoikeudenkäynnin jälkeen annettua tuomiota.

Käytännössä kun osapuolet pitävät kiinni tuomioesityksestä, muutoksenhaku tuomioon voisi koskea tuomittua rangaistusta. Vastaaja voisi vaatia sen alentamista ja syyttäjä voisi hakea sen koventamista. Syyttäjä voisi hakea ROL 1:13:n nojalla muutosta myös vastaajan eduksi, jos hän katsoo, ettei tuomioistuimella ole asianmukaisesti mitannut rangaistusta alennetulta asteikolta.

Vastaaja voisi kuitenkin myös peruuttaa tunnustuksensa ja vaatia tuomion kumoamista. Tällaisessa tapauksessa syyttäjä ei olisi enää ehdotetun ROL 1 luvun 11 §:n 2 momentin mukaan sidottu tuomioesitykseen, joten hän voisi vastaajan valituksen johdosta tehdä vastavalituksen ja vaatia rangaistusta rikoksesta ilman lievemmän rangaistusasteikon soveltamista. Syyttäjän tulisi ottaa muutoksenhakukirjelmään haastehakemukseen sisältyvät tiedot. Syyttäjä voisi tarvittaessa teettää lisätutkintaa. Syyttäjä voisi myös harkita tekemiensä tunnustukseen perustuvien esitutkinnan rajoittamispäätösten ja syyttämättä jättämispäätösten peruuttamista.

Muutoksenhakutuomioistuimen tulisi tällaisessa, todennäköisesti hyvin harvoin esiintyvässä tapauksessa tutkia asia kokonaan mukaan lukien tunnustuksen peruuttaminen ja muun uuden aineiston vaikutus, koska muutoin tunnustamisoikeudenkäynnillä pyrittävään joutuisuuteen ja muihin prosessiekonomisiin näkökohtiin liittyvät edut menetettäisiin. Asiaa ei siksikään tule palauttaa, että vastaajalla saattaa olla tarkoituksenaan yksinomaan oikeudenkäynnin pitkittäminen, eikä tällaista moitittavaa tarkoituspäätöstä tule palauttaa.

Vastaavasti tulisi menetellä, jos vastaaja vetoaa muutoksenhakemuksessaan siihen, että hän ei ole antanut pätevää tunnustusta tai suostumusta.

Jos vastaaja muutoksenhakuvaiheessa peruuttaisi suostumuksensa siihen, että asia käsitellään tunnustamisoikeudenkäynnissä, jäisi peruuttaminen vaikutuksettomaksi. Jos suostumus on ollut pätevästi annettu, edellytys tunnustamisoikeudenkäynnin järjestämiseen on täyttynyt, eikä asiassa ole menettelyvirhettä.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin selvyuden vuoksi siitä, että tämän lain 7 luvussa tarkoitettua asiaa ei voida käsitellä tunnustamisoikeudenkäynnissä. Koska tunnustamisoikeudenkäynnissä käsitellään ennen muuta syyttäjän ja rikoksesta epäillyn tai rikosasian vastaajan yhteisymmärryksen tuloksena syntynyttä tuomioesitystä, on selvää, että 7 luvun säännökset asianomistajan yksin ajaman rikosasian käsittelystä eivät tule sovellettavaksi.

6.2 Oikeudenkäymiskaari

6.2.1 2 luku Päätösvaltaisuudesta

6 a §. Lukuun lisättäisiin uusi 6 a §, jossa säädettäisiin käräjäoikeuden kokoonpanon päätösvaltaisuudesta, kun rikosasia käsiteltäisiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 b luvun mukaisessa tunnustamisoikeudenkäynnissä.

Pykälän mukaan puheenjohtajana tulisi olla laamanni tai kärjätuomari. Koska menettelyssä voitaisiin käsitellä vakavia rikosasioita ja koska menettely poikkeaisi normaalista rikosasioiden pääkäsittelystä, oikeusturvasyyt puoltavat sitä, ettei puheenjohtajana olisi kärjäviskaali tai kärjänotaari.

Toisaalta asiassa ei sen luonteen vuoksi olisi riitaisia ja vaikeita näyttö- tai oikeuskysymyksiä. Oikeudenkäynnin painopiste olisi vastaajan tunnustuksen ja suostumuksen aitouden ja pätevyden kontrolloimisessa. Siksi asian voisi käsitellä yksi tuomari.

Asia voitaisiin luonnollisesti käsitellä myös luvun 1 §:ssä tarkoitettu lautamieskokoonpanossa tai kolmen tuomarin kokoonpanossa. Kuten edellä 1. lakiehdotuksen 5 b luvun 1 §:n perusteluissa on todettu, tunnustamisoikeudenkäynti voitaisiin järjestää tavanomaisen rikosasian pääkäsittelyn yhteydessä, jossa käsitellään samaa vastaajaa vastaan nostettu syyte ja jossa annetaan tuomio sekä tuomioesityksen että syytteen johdosta. Tällöin on perusteltua, että käräjäoikeuden kokoonpano pysyy samana.

6.3 Esitutkintalaki

6.3.1 3 luku Esitutinnan toimittamisen yleiset säännökset

10 a §. *Esitutinnan rajoittaminen tunnustuksen perusteella.* Uudessa pykälässä säädetäisiin esitutinnan rajaamisesta sillä perusteella, että rikoksesta epäilty on tunnustamalla edistänyt yhden tai useamman epäillyn rikoksen selvittämistä.

Jotta tunnustamisella saataisiin aikaan suurin mahdollinen prosessiekonominen hyöty, on tärkeää, että se annetaan mahdollisimman aikaisin ja asian käsittely voidaan hoitaa ilman rikosprosessin jokaista vaihetta. Suurin prosessiekonominen merkitys tunnustamisella on silloin, kun se annetaan esitutkintavaiheessa. Säännöksen tehokas soveltaminen edellyttäisi poliisin ja syyttäjän kiinteää esitutkintayhteistyötä.

Pykälän *1 momentin* mukaan jos esitutkinnassa on saman henkilön tekemäksi epäiltyjä rikoksia kaksi tai useampi ja hän on tunnustamalla edistänyt yhden tai useamman epäillyn rikoksen selvittämistä, syyttäjä voisi, ottaen huomioon asian laatu, tutkinnasta ja käsittelystä ilmeisesti aiheutuvat kustannukset ja niihin kuluva aika ja muut olosuhteet, tutkinnanjohtajan esityksestä määrätä, että esitutkintaa ei toimiteta kaikista rikoksista tai että esitutkinta näiden osalta lopetetaan.

Lähtökohta on, että mikäli poliisilla on tutkittavanaan useita samaa epäiltyä koskevia rikoksia, joista ainakin osa on vaikeasti tai hitaasti selvitettäviä, voidaan tutkintaa rajoittaa osan rikosten kohdalla, jos epäilty tunnustaa muun tai muita rikoksia.

Syyttäjä voi tällaisessa tapauksessa tutkinnanjohtajan esityksestä määrätä, ettei esitutkintaa toimiteta tai esitutkinta lopetetaan joidenkin rikosten osalta. Esitutinnan rajoittaminen edellyttää silloin, että tunnustamisesta on selvästi prosessieconomisia etuja. Harkinnassa voitaisiin ottaa huomioon niitä seikkoja, joita on käsitelty edellä 1. lakiehdotuksen 1 luvun 10 §:n perusteluissa.

Esitutinnan rajoittamisessa momentin nojalla voitaisiin noudattaa samoja käytäntöjä kuin muissa esitutinnan rajaamistapauksissa.

Tunnustuksen vastaanottamisen osalta olisi erityisen tärkeää huolehtia, että epäillyllä olisi mahdollisuus saada avustaja. Tältä osin noudatettaisiin esitutkintalain yleisiä säännöksiä. Jos epäilty luopuu avustajasta, olisi tätä ennen todistettavasti tehtävä epäilylle selkoa hänen oikeuksistaan ja dokumentoitava avustajan käyttämisestä luopuminen.

Esitutinnan rajaaminen 1 momentissa tarkoitetulla tavalla ei välttämättä ole merkittävä kannustin epäilylle myötävaikuttaa oman rikoksensa selvittämiseen, jos tutkimatta jätetyistä rikoksista ei yhteisen rangaistuksen määräämisestä annettujen säännösten vuoksi tosiasiassa seuraisi lievennystä vastaajalle. Siksi *2 momentissa* ehdotetaan säädettäväksi siitä, että syyttäjä voi myös esitutinnan rajaamisen lisäksi sitoutua vaatimaan rangaistusta rikoslain 6 luvun 8 §:ssä tarkoitetun lievennetyn asteikon mukaisesti.

Edelleen momentin mukaan syyttäjä voisi tehdä vastaavan sitoumuksen myös tutkinnanjohtajan esityksestä myös silloin, kun tutkittavana olisi ollut yksi epäilty rikos, jonka

selvittämistä rikoksesta epäilty olisi tunnustamalla sen kokonaan tai olennaisilta osin selvittänyt. Tämä tarkoittaa esimerkiksi tapauksia, missä tutkittavana olisi iso tekokokonaisuus, jonka kaikkien osatekojen tai tunnusmerkistötekijöiden selvittäminen olisi hankalaa. Rikosten yksiköimisestä johtuen saattaa olla joskus tulkinnanvaraista onko kyseessä yksi vai useampi teko ja näissä tilanteissa 1 momentin soveltaminen saattaisi asettaa rikoksesta epäillyt eriarvoiseen asemaan.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin siitä, että jos asiassa menetellään 2 momentissa tarkoitetulla tavalla, voidaan järjestää syyttäjän ja rikoksesta epäillyn välinen neuvottelu sekä laatia tuomioesitys noudattaen, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 §:ssä säädetään. Vaihtoehtona olisi nostaa aikanaan syyte ja käsitellä asia tavanomaisessa menettelyssä.

Edellä esitetty sääntely tuomioesityksestä ja tunnustamisoikeudenkäynnistä perustuu tavoitteeseen keventää ja nopeuttaa oikeudenkäyntiä verrattuna tavanomaiseen syyteasian käsittelyyn. Siksi tulisi punnita, millaiseksi menettely muodostuisi yhtäältä tuomioesitystä ja tunnustamisoikeudenkäyntiä koskevien säännösten mukaan ja toisaalta tavanomaisen syyteasian säännösten mukaan. Jos tällaista merkittävää prosessiekonomista etua ei tutkittavien rikosten osalta saataisi ensiksi mainitussa menettelyssä, olisi usein tehokkaampaa ja nopeampaa käsitellä asia syyteasiana. Käytännössä tämä tarkoittaisi sitä, että epäilystä rikoksesta on saatu riittävä selvitys esitutkinnassa eikä syyteasiassa esitettävä todistelu ole erityisen laajaa.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin edellä ehdotettua ROL 1 luvun 11 §:n 2 momenttia asiallisesti vastaten päätöksen tai sitoumuksen peruuttamisesta. Päätös jättää esitutkinta toimittamatta tai lopettaa se ja syyttäjän sitoumus vaatia lievempää rangaistusta saadaan peruuttaa vain, jos 1 momentissa tarkoitettu tunnustus peruutetaan taikka asiassa ilmenneen uuden selvityksen mukaan päätös tai sitoumus on perustunut olennaisesti puutteellisiin tai virheellisiin tietoihin.

Pykälän 5 momentissa säädettäisiin niistä tapauksista, joissa esitutkintaa ei voitaisi rajoittaa tai tehdä 2 momentissa tarkoitettua sitoumusta. Ensinnäkin ehdotettua RL 1 luvun 10 §:n 2 momentin 1 ja 2 kohtaa asiallisesti vastaten esitutkintaa ei jätetä toimittamatta tai lopeteta eikä tehdä 2 momentissa tarkoitettua sitoumusta siltä osin kuin epäilty rikos on rikoslain 20 luvun 1–7, 8a tai 8 b §:ssä taikka 21 luvussa tarkoitettu rikos tai epäilystä rikoksesta on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuusi vuotta vankeutta. Esitutkinta on myös toimitettava, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu sitä vaatii.

6.4 Rikoslaki

6.4.1 6 luku Rangaistuksen määräämisestä

8 §. Rangaistusasteikon lieventäminen. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 5 momentti, jonka mukaan rangaistus olisi tuomittava lievennetyn asteikon mukaan, jos tekijä olisi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 §:ssä tai 5 b luvussa taikka esitutkintalain 3 luvun 10 a §:ssä mainituin tavoin myötävaikuttanut rikoksensa selvit-

tämiseen. Näissä tapauksissa syyttäjä esittäisi rangaistuksen tuomitsemista mainitulla tavalla alennettuna. Tuomioistuimella olisi velvollinen noudattamaan lievennettyä rangaistusasteikkoa, mutta tarkempi rangaistuksen mittaaminen asteikon puitteissa tapahtuisi samalla tavalla kuin muissakin pykälässä tarkoitetuissa tapauksissa eli luvun 3 ja 4 §:ssä säädettyjen yleisten perusteiden mukaisesti. Mitä aikaisemmassa vaiheessa tunnustus on annettu, sitä enemmän tunnustuksella tulee olla painoarvoa rangaistusta alentavana seikkana.

Jos tapaukseen soveltuisi tunnustamisen lisäksi muu pykälässä tarkoitettu peruste, kuten rikoksen jääminen yritykseksi, rangaistuksen mittaamisessa tulee ottaa kaikki tällaiset seikat alentavina tekijöinä huomioon.

Rangaistus voisi olla enintään pykälän 2 momentin mukaan kolme neljäsosaa normaali-rangaistuksesta. Esimerkiksi jos edellä 1. lakiesityksen 5 b luvun 4 §:ssä tarkoitettussa tuomiossa luetaan syyksi törkeä petos, tuomioistuimella mittaa rangaistuksen asteikon 4 kuukautta – 4 vuotta vankeutta asemesta asteikolta 14 päivää vankeutta – 3 vuotta vankeutta. Erityisen painavista syistä voitaisiin pykälän 4 momentin mukaan vankeusrangaistuksen asemesta tuomita sakkorangaistus.

Pelkkä maininta siitä, että tunnustaminen on otettu huomioon rangaistusta lieventävä seikkana, ei olisi riittävä. Tuomioistuimella olisi velvollisuus mainita paitsi se, mihin rangaistukseen se on tunnustuksen alentava vaikutus huomioon ottaen päätynyt, myös se, minkä rangaistuksen se olisi tuominnut ilman tunnustusta. Tarkoituksena on pystyä kontrolloimaan, että tunnustus on asianmukaisesti otettu rangaistuksen mittaamisessa huomioon.

Jos tuomioesityksen perusteella annetussa tuomiossa on luettu syyksi kaksi tai useampi rikos, tuomioistuimen pitää ilmoittaa vastaavalla tavalla kaikkien syyksiluettujen rikosten osalta molemmat rangaistukset, rangaistus ilman tunnustusta ja rangaistus tunnustuksen johdosta alennettuna, ennen kuin se tuomitsee rikoksista näistä yhteisen rangaistuksen rikoslain 7 luvun säännösten mukaisesti. Jos samalla kertaa annetaan tuomioesitykseen sisältyvän rikoksen ja syytteen perusteella tuomio, tuomioistuimen tulee ilmoittaa ensiksi mainitut kaksi rangaistusta ensiksi mainitusta rikoksesta ja tämän jälkeen mitata siitä ja syytteen pohjalta syyksi luetusta rikoksesta yhteinen rangaistus.

6.4.2 8 luku Vanhentumisesta

3 b §. *Syyteoikeuden vanhentumisen katkeaminen tuomioesityksen perusteella.* Uusi pykälä syyteoikeuden vanhentumisesta on tarpeen, koska edellä 1. lakiesityksessä tarkoitettussa 5 b luvun mukaisessa rikosasian pääkäsittelyssä ei käsitellä nostettua syytettä vaan tuomioesitystä, joten laissa on säädettävä viimeksi mainitun merkityksestä syyteoikeuden vanhentumisen katkeamiseen.

Pykälän 1 momentissa säädettäisiin vanhentumisen katkeamisajankohdasta. Syyteoikeuden vanhentuminen katkeaisi, kun rikoksesta epäilty tai rikosasian vastaaja allekirjoittaa 1. lakiehdotuksen 1 § luvun 10 §:ssä tarkoitetun tuomioesityksen. Viimeistään

tässä vaiheessa epäilty tai vastaaja saa tietää, mistä teosta hänet voidaan tuomita rangaistukseen.

Jos samasta asiasta olisi ennen tuomioesityksen tekemistä nostettu syyte ja sen johdosta annettu haaste tiedoksi tai vanhentuminen olisi muuten katkennut 3 §:n mukaisesti, vanhentuminen olisi katkennut mainitun pykälän nojalla eikä käsillä olevaa pykälää sovellettaisi.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin 3 §:n 2 momentissa syytteestä säädettyä vastaten, että tuomioesityksen tekeminen jutussa, joka sittemmin jää tutkimatta tai jossa tuomioesitys peruutetaan, ei katkaise syyteoikeuden vanhentumista.

6.4.3 9 luku Oikeushenkilön rangaistusvastuusta

7 §. *Rangaistusvaatimuksen tekemättä jättäminen.* Pykälässä säädetään muun muassa siitä, milloin syyttäjä voi päättää, että hän jättää oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevan vaatimuksen tekemättä, vaikka riittävät perusteet siihen olisivatkin käsillä.

Pykälän 2 momentin mukaan tällaiseen toimenpiteistä luopumista tarkoittavaan päätökseen sovelletaan, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 ja 11 §:ssä säädetään päätöksestä jättää syyttämättä. Mainitussa 10 §:ssä säädetään syyllisyyttä koskevan syyttämättäjättämispäätöksen saattamisesta tuomioistuimen tutkittavaksi sekä 11 §:ssä päätöksen peruuttamisesta ja ylemmän syyttäjä oikeudesta ottaa asia uudelleen harkittavaksi.

Edellä 1. lakiesityksessä esitetään, että jatkossa seuraamusluonteinen syyttämättäjättämispäätös ei sisältäisi kannanottoa syyllisyyteen ja että tämän vuoksi mainittua 10 §:ää vastaava sääntely kumottaisiin. Siksi viittaus 10 §:ään poistettaisiin, mutta säännöksessä edelleen viitattaisiin mainittuun 11 §:ään. Lisäksi pykälään lisättäisiin viittaus oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 6 §:n uuteen 3 momenttiin, jossa säädettäisiin syyttämättäjättämispäätöksen perustelemisesta. Siten jatkossa perusteluvollisuus koskisi myös päätöksiä jättää oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeva vaatimus tekemättä käsillä olevan pykälän nojalla.

6.4.4 10 luku Menettämisseuraamuksista

10 §. *Menettämisseuraamuksen kohtuullistaminen.* Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan menettämisseuraamus saadaan jättää tuomitsematta, jos tekijä jätetään seuraamusluonteisesti rangaistukseen tuomitsematta. Kohdassa oleva viittaus seuraamusluonteista tuomitsematta jättämisestä koskevaan yleissäännökseen oikaistaisiin koskemaan voimassa olevaa yleissäännöstä rikoslain 6 luvun 12 §:ssä.

11 §. Erinäisiä säännöksiä. Luvun 2 §:n 3 momentin mukaan rikoksen tuottamaa hyötyä ei tuomita valtiolle menetetyksi siltä osin kuin se on palautettu tai tuomittu tai tuomitaan rikoksella loukatulle vahingonkorvauksena tai edunpalautuksena. Jos kuitenkin tällaista yksityisoikeudellista vaatimusta ei ole esitetty tai se on vielä ratkaisematta silloin, kun menettämisaatimuksesta annetaan ratkaisu, rikoshyöty tuomitaan menetetyksi.

Käsillä olevan pykälän 2 momentin mukaan edellä mainittu yksityisoikeudellinen saatava voidaan kuitenkin tyydyttää valtion varoista siltä osin kuin hyötykonfiskaatio on pantu täytäntöön. Rikoksella loukatun on ensiksi saatava yksityisoikeudellisen vaatimuksen hyväksyvä tuomio, jonka jälkeen hän voi nostaa kanteen valtiota vastaan ja vaatia suoritusta valtion varoista. Valtiota edustaa Oikeusrekisterikeskus.

Edellä mainittua menettelyä ehdotetaan kevennettäväksi niin, että kanteen nostamisen asemesta suoritusta vaadittaisiin ensisijaisesti valtion varoista Oikeusrekisterikeskukselle tehdyllä kirjallisella hakemuksella ja vasta toissijaisesti kanteella. Sääntely vastaisi tältä osin sakon täytäntöönpanosta annetun lain 45 §:ssä omaksuttua mallia.

Oikeusrekisterikeskus ratkaisisi hakemuksen perusteella, onko vaatimus oikeutettu. Tähän kuuluisi ensinnäkin se, ettei hakija ole saanut suoritusta muualta. Lisäksi olisi verrattava, vastaako tuomittu vahingonkorvaus tai edunpalautus tuomittua menettämisseuraamusta ja perustuvatko ne samaan tekoon. Vielä olisi tarkistettava, että tuomittu vahingonkorvaus tai edunpalautus olisi aiheellinen sekä perusteiltaan että määrältään, koska riita-asiassa, jossa sovinto on sallittu, tuomio voidaan perustaa esimerkiksi myöntämiseen, jolloin tuomioistuin ei enemmälti tutki vaatimuksen perusteita tai määrää.

Jos Oikeusrekisterikeskus katsoo vaatimuksen perustelluksi, se määräisi vahingonkorvauksen tai edunpalautuksen maksettavaksi hakijalle valtion varoista. Oikeusrekisterikeskus voisi myös käyttää saatavan kuittaukseen, jos sakon täytäntöönpanosta annetun lain 23 §:ssä säädetty edellytykset täyttyisivät.

Jos hakija olisi tyytymätön Oikeusrekisterikeskuksen päätökseen, hän voisi ajaa kannetta kotipaikkansa käräjäoikeudessa tai Helsingin käräjäoikeudessa. Kanne olisi nostettava kuukauden kuluessa Oikeusrekisterikeskuksen päätöksestä.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan edelleen täydennettäväksi sääntelyllä niitä tapauksia varten, kun samaan tekoon perustuvia yksityisoikeudellisia vaatimuksia on useita, eikä niitä kaikkia voida tyydyttää täytäntöönpannusta konfiskaatiosta.

Samaan tekoon perustuvat hakemukset olisi ratkaistava samalla kertaa, jollei siitä aiheudu kohtuutonta haittaa hakijoille. Tällaista haittaa voisi aiheutua lähinnä silloin, kun tiedetään samaa tekoa koskevia oikeudenkäyntejä olevan vireillä vielä tuomioistuimissa tai vireillepanoa odottamassa, mutta niistä ratkaisujen saaminen tulee kestämään kauan. Pääsäännöstä poikkeamisesta tulisi kuitenkin olla erittäin painavat perusteet, koska yksityisoikeudellisten saatavien tyydyttämisessä on pyrittävä mahdollisimman pitkälle hakijoiden tasapuoliseen kohteluun.

Jos täytäntöönpantu menettämisseuraamus ei riittäisi kattamaan kaikkia yksityisoikeudellisia saatavia, maksu suoritetaan saatavien suuruuden mukaisessa suhteessa. Sääntely vastaisi tältä osin velkojien maksunsaantijärjestyksestä annetun lain (1578/1992) 2 §:ssä omaksuttua pääsääntöä. Lisäksi noudatettaisiin soveltuvin osin, mitä konkurssilain (120/2004) 17 ja 18 luvussa säädetään. Näitä säännöksiä olisivat etenkin jako-osuuden maksamista ja lopputilityksen oikaisemista sekä jälkiselvitystä koskevat säännökset.

Hakemusten käsittelyn keskittämisen lisäksi on aiheellista keskittää myös samaan rikokseen perustuvien kanteiden käsittely. Jos Oikeusrekisterikeskus on käsitellyt useita samaan rikokseen perustuvia hakemuksia, joiden jälkeen on nostettu kaksi tai useampia kannetta, kanteet käsiteltäisiin siinä käräjäoikeudessa, jossa ensimmäinen kanne on tullut vireille. Jos kanteita on tullut vireille yhdessä tai useammassa muussa käräjäoikeudessa, kanteet olisi viran puolesta siirrettävä ensiksi mainittuun käräjäoikeuteen. Tällaisen käräjäoikeuden olisi tarvittaessa tiedusteltava Oikeusrekisterikeskukselta, onko se ratkaissut muita samaan tekoon perustuvia hakemuksia. Vastaajana oikeudenkäynnissä olisi valtio, jota edustaisi Oikeusrekisterikeskus.

Rikoslain 32 luvun 12 §:n (laissa 187/2012) mukaan rahanpesun kohteena olleeseen omaisuuteen sovellettaisiin soveltuvin osin, mitä rikosyhödyistä säädetään.

6.4.5 25 luku Vapauteen kohdistuvista rikoksista

9 a §. Toimenpiteistä luopuminen. Pykälässä säädetään erityisistä edellytyksistä jättää syyte nostamatta tai rangaistus tuomitsematta lapsikaappauksesta. Koska 1. lakiehdotuksessa esitetään seuraamusluonteista syyttämättä jättämistä koskevan sääntelyn muuttamista niin, että syyttämättäjättämispäätöksessä ei vahvisteta rikoksesta epäillyn syyllisyyttä, pykälää muutettaisiin. Pykälässä nyt mainittu rikoksentekijä viittaisi jatkossa tuomitsematta jätettyyn, kun taas pykälään lisättäisiin rikoksesta epäilty, joka viittaisi seuraamusluonteisesti syyttämättä jätettyyn.

6.4.6 35 luku Vahingonteosta

7 §. Toimenpiteistä luopuminen. Pykälässä säädetään erityisistä lievää vahingontekoa ja vahingontekoa koskevista perusteista luopua toimenpiteistä. Koska 1. lakiehdotuksessa esitetään seuraamusluonteista syyttämättä jättämistä koskevan sääntelyn muuttamista niin, että syyttämättäjättämispäätöksessä ei vahvisteta rikoksesta epäillyn syyllisyyttä, pykälää muutettaisiin niin, että rikoksentekijän ohella mainittaisiin rikoksesta epäilty.

6.4.7 50 luku Huumausainerikoksista

7 §. Toimenpiteistä luopuminen. Pykälässä säädetään huumausaineen käytöstä ja muusta siihen liittyvästä huumausainerikosta koskevasta toimenpiteistä luopumisesta. Koska 1. lakiehdotuksessa esitetään seuraamusluonteista syyttämättä jättämistä koskevan sääntelyn muuttamista niin, että syyttämättäjättämispäätöksessä ei vahvisteta rikoksesta epäiltyyn syyllistyneen tiettyyn rikokseen, pykälää muutettaisiin mainitsemalla rikoksenteikijän ohella rikoksesta epäilty ja rikoksen ohella epäilty rikos syyttämättä jättämiseen liittyen.

6.5 Laki sakon täytäntöönpanosta

30 §. Asian käsittely tuomioistuimessa. Pykälän mukaan muuntorangaistuksen määräämistä koskeva asia käsitellään rikosasioiden oikeudenkäynnistä voimassa olevassa järjestyksessä, jollei jäljempänä laissa toisin säädetä.

Pykälään ehdotetaan lisättäväksi mahdollisuus käsitellä sakon muuntamista vankeudeksi koskeva asia käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään. Menettelyä voitaisiin käyttää, jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi. Nykyisin videokonferenssi on mahdollista esimerkiksi järjestää vangitsemisvaatimuksen käsittelemiseksi.

Vaikka säännös on soveltamisalaltaan yleinen, sen tarkoituksena on ennen muuta mahdollistaa videokonferenssi tilanteissa, jossa muuntokäsittelyyn haastettu on vangittuna tai suorittamasta vankeusrangaistusta. Esitystä voidaan puoltaa vapautensa menettäneen kuljetuksiin liittyvillä turvallisuusnäkökohdilla. Näissä tapauksissa myös kustannus- ja tarkoituksenmukaisuusnäkökohdat puoltavat esitystä. Järjestely ei myöskään ole ongelmallinen muunto-oikeudenkäyntiin haastetun oikeusturvan kannalta, koska käsittelyyn osallistuvilla on näkö- ja kuuloyhteys toisiinsa.

7 Tarkemmat säännökset ja määräykset

Esitykseen ei sisälly asetuksenantovaltuuksia sisältäviä lakiehdotuksia. Valtakunnan-syyttäjä syyttäjien esimiehenä voisi antaa syyttäjälaitoksesta annetun lain (439/2011) 10 §:n 1 momentin 3 kohdan ja noudattamansa käytännön mukaisesti ohjeita alaisilleen syyttäjille syyttäjätöiminnan järjestämisestä.

8 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulemaan voimaan 1.1.2014 eli samaan aikaan kuin uusi esitutkintalaki ja pakkokeinolaki. Syyttämättä jättämistä ja syyteneuvottelua koskevista säännöksistä on tarpeellista järjestää koulutusta, joka on tarkoituksenmukaista järjestää yhdessä esitutkinta- ja pakkokeinokoulutuksen kanssa. Lisäksi on aiheellista varata esitutkinta- ja syyttäviviranomaisille aikaa tarkempien ohjeiden tarpeen selvittämiseen ja tällaisten ohjeiden laatimiseen.

Sanotusta poiketen 5. lakiehdotus ehdotetaan tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun laki on hyväksytty ja vahvistettu. Vastaavasti esitetään meneteltäväksi 4. lakiesitykseen sisältyvän 10 luvun 11 §:n 2 momentin muuttamisen osalta. Nämä esitykset koskevat videokonferenssin mahdollistamista sakon muuntoistunnossa ja menettelyn keventämistä haettaessa vahingonkorvauksen suorittamista valtiolta täytäntöönpannusta konfiskaatiosta. Näiden säännösten osalta ei ole erityistä koulutustarvetta eikä niitä muutenkaan ole tarpeen kytkeä syyttämättä jättämistä tai syyteneuvottelua koskevien säännösten tai esitutkinta- ja pakkokeinolakien voimaantuloon. Käytännön tarpeiden vuoksi säännösten nopea voimaan tuleminen on perusteltua.

Edellä 1. lakiehdotuksessa esitetään uudenlaista syyteneuvottelujärjestelmää. Lakiehdotuksen mukaan yhtäältä syyttäjä ja toisaalta rikoksesta epäilty tai rikosasian vastaaja voisivat yksissä tuumin tehdä tuomioesityksen, jossa epäilty tai vastaaja tunnustaa teon ja suostuu asian käsittelyyn mainitun lakiehdotuksen 6 b luvussa säädetyssä järjestyksessä. Tällöin epäilty tai vastaaja saisi edukseen rangaistuksen mitatuksi lievennetyltä rangaistusasteikolta.

Ehdotettu sääntely rakentuu ajatukselle, että syyttäjä ja vastaaja voivat tietyssä määrin sopia rikosvastuun toteuttamisesta. Menettely on vaihtoehto tavanomaiselle rikosasian oikeudenkäynnille ja perustuu siis vapaaehtoisuuteen sekä tunnustamiseen ja menettelyyn suostumiseen.

Tarkoituksena ei ole, että tunnustaminen säännönmukaisesti johtaisi lievempään rangaistukseen. Syyteneuvottelujärjestelmä voisi tulla käytettäväksi, jos syyttäjä katsoo sellaisen asianmukaiseksi ottaen huomioon asian laatu, käsittelystä ilmeisesti aiheutuvat kustannukset ja siihen kuluva aika sekä muut olosuhteet. Järjestelmän tulisi hyödyttää molempia osapuolia. Esitutkintaviranomaisille, syyttäjille ja tuomioistuimille tästä seuraisi ennen muuta prosessiekonomisia etuja, kun taas vastaaja saisi lievemmän rangaistuksen.

Sääntelyn tavoitteena on pyrkiä yksittäisissä tapauksissa kevennettyyn ja nopeaan menettelyyn, jossa kuitenkin muiden asianosaisten oikeusturvasta olisi huolehdittu. Yleisesti sääntely soveltuisi sellaisiin rikoksiin, jotka ovat vaikeasti tai hitaasti tutkittavissa ja joiden oikeudenkäynti muodostuu laajaksi ja raskaaksi. Pyrkimyksenä on yleisellään tasolla saada lyhennettyä rikosasioiden käsittelyaikoja.

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen (SopS 19/1990) 6 artiklan 1 kappaleen mukaan jokaisella on oikeus oikeudenkäyntiin riippumattomassa ja puolueettomassa tuomioistuimessa silloin, kun päätetään hänen oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan tai häntä vastaan nostetusta rikossyytteestä. Myös kansalaisyhteiskuntaa ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 8/1976) 14 artiklan 1 kappaleen mukaan päätettäessä rikossyytteestä henkilöä vastaan jokaisella on oikeus oikeudenkäyntiin laillisesti perustetun toimivaltaisen, riippumattoman ja puolueettoman tuomioistuimen edessä.

Ehdotettua sääntelyä on tarpeen arvioida perustuslain 21 §:ssä säädetyin oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimusten kannalta. Erityisesti on aihetta kiinnittää huomiota vastaajan oikeuteen vastakuulustella häntä vastaan kertovia todistajia sekä esittää omaa näyttöä.

Perustuslakivaliokunta on todennut, että henkilö voi tietyin edellytyksin luopua suullisesta oikeudenkäynnistä (PeVL 31/2005 vp). Perustuslakivaliokunta on useassa yhteydessä (esim. PeVL 7/2010 vp s. 5) katsonut, että perusoikeusrajoituksen kohteeksi joutuvan henkilön suostumuksella voi sinänsä olla merkitystä valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa. Valiokunta on pitänyt tässä suhteessa oleellisena sitä, mitä voidaan pitää oikeudellisesti relevanttina suostumuksena tietyssä tilanteessa. Valiokunta on toisaalta pitänyt selvänä, että perusoikeussuoja ei voi menettää aina merkitystään vain siksi, että laissa säädetään jonkin toimenpiteen vaativan kohdehenkilön suostumuksen. Perusoikeussuojaa ei voida millaisessa asiassa tahansa jättää riippumaan suostumuksesta.

Valiokunta on edellyttänyt tällaisissa tapauksissa lailta muun muassa tarkkuutta ja täsmällisyyttä, säännöksiä suostumuksen antamisen ja sen peruuttamisen tavasta, suostumuksen aitouden ja vapaaseen tahtoon perustuvuuden varmistamista sekä sääntelyn välttämättömyyttä.

Ehdotettu sääntely rakentuu siis ajatukselle, että syyttäjä ja vastaaja voivat tietyssä määrin sopia rikosvastuun toteuttamisesta. Valtion oikeushoidolle tästä seuraa ennen muuta prosessiekonomisia etuja, kun taas vastaaja saa lievemmän rangaistuksen. Menettely on vaihtoehto tavanomaiselle rikosasian oikeudenkäynnille ja perustuu siis vapaaehtoisuuteen, tunnustukseen ja menettelyyn suostumiseen.

Perustuslakivaliokunta on hyväksynyt tunnustamiseen ja menettelylajeja koskevaan suostumukseen perustuvan menettelyn, jossa rikosasia käsitellään kirjallisessa menettelyssä ROL 5 a luvun mukaisesti (PeVL 31/2005 vp). Perustuslakivaliokunta on myös hyväksynyt lievien rikosasioiden käsittelemisen tuomioistuimen ulkopuolella, kun epäilty on tähän suostunut ja tunnustanut rikkomuksen (PeVL 7/2010 vp).

Pääasiallisena erona tässä esitetyn tunnustamisoikeudenkäynnin ja tavanomaisen rikosasioissa järjestetyn oikeudenkäynnin välillä on, että todistelua otettaisiin rajoitetusti vastaan ensiksi mainitussa käsittelyssä.

Epäillyn tai vastaajan etujen turvaamiseksi esitetään, että lähtökohtaisesti hänelle olisi määrättävä avustaja, jollei hän nimenomaisesti halua itse huolehtia puolustuksestaan. Jos kuitenkin epäilty on alle 18-vuotias tai jos hän ei pysty itse huolehtimaan puolustuksestaan, avustaja olisi kuitenkin aina määrättävä. Ihmisoikeussopimuksen 6(3c) artiklan ja KP-sopimuksen 14(3c) artiklan sekä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 §:n mukaan rikoksesta epäillyllä on oikeus puolustautua myös itse ilman avustajaa.

Syyttäjän ja epäillyn tai vastaajan yhteisymmärryksestä laadittaisiin kirjallinen asiakirja, tuomioesitys, jonka osapuolet allekirjoittaisivat. Tuomioesityksestä neuvoteltaessa ja sitä käsiteltäessä tunnustamisoikeudenkäynnissä tulisi olla läsnä syyttäjä ja rikoksesta epäilty tai vastaaja sekä hänen avustajansa, jollei sellaista edellä kuvatussa tapauksessa poikkeuksellisesti olisi.

Tunnustamisoikeudenkäynnissä syyttäjä tekisi selkoa tuomioesityksestä ja siihen liittyvästä aineistosta, joka voi olla esituskinnassa kertynyttä näyttöä. Tämän jälkeen tuomioistuimen olisi tiedusteltava vastaajalta, tunnustaako hän edelleen rikoksen ja suostuu

asian käsittelyyn tässä järjestyksessä sekä ymmärtääkö hän muiltakin osin tuomioesityksen sisällön ja merkityksen. Tuomioistuimen on pyrittävä varmistautumaan, että esitys vastaa hänen tarkoitustaan. Vastaaaja voisi muutenkin lausua tuomioesityksestä. Todistelua ei enemmälti otettaisi vastaan.

Tuomioistuin siten kontrolloisi, että vastaaja on vapaaehtoisesti ja aidosti suostunut asian käsittelyyn mainitussa menettelyssä ja että hänen antamansa tunnustus on vapaaehtoinen ja pätevä. Tunnustuksen ja muun esitetyn aineiston perusteella tuomioistuin tavanomaisesti oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 1 §:ssä tarkoitetulla vapaalla todisteiden harkinnalla päättäisi, onko henkilö tehnyt tuomioesityksessä tarkoitetut rikokset. Kuten rikosasioissa yleensä, näissäkin tapauksissa edellytettäisiin, ettei vastaajan syyllisyydestä jää varteen otettavaa epäilyä. Jos tuomioistuin ei ole vastaajan syyllisyydestä tällä tavoin vakuuttunut, sen ei pidä antaa tuomioesityksen mukaista tuomiota. Tällöin tunnustusta ei voitaisi enää myöhemmin käyttää todisteena syyteasiassa.

Vastaaaja voisi peruuttaa suostumuksensa asian käsittelyyn tunnustamisoikeudenkäynnissä. Tämä olisi tehtävä ennen mainitun oikeudenkäynnin päättymistä, koska tämän jälkeen peruuttamisella ei olisi käytännöllistä merkitystä. Kun suostumus on ollut voimassa koko tunnustamisoikeudenkäynnin ajan, laissa säädetyt edellytykset ovat myös olleet käsillä, eikä mitään menettelyvirhettä ole tapahtunut.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 4 §:n nojalla on vakiintuneesti katsottu, että tunnustus voidaan peruuttaa. Tämä ilmenisi myös 1. lakiehdotuksen 11 §:n 2 momentista. Tunnustus tulisi peruuttaa tunnustamisoikeudenkäynnissä. Tunnustaminen olisi mahdollista peruuttaa myös sen jälkeen, kun tunnustamisoikeudenkäynti on päättynyt tuomioesityksen mukaiseen tuomioon. Tällöin peruuttamisen tehokkaaksi tekeminen edellyttää, että vastaaja hakee muutosta tuomioesityksen johdosta annettuun tuomioon. Muutoksenhakuun sovellettaisiin yleissäännöksiä.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin lähtökohtaisesti hyväksyy erilaiset syyteneuvottelujärjestelyt, kuten yleisperusteluiden jaksosta 2.2 ilmenee.

Perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan oikeus saada perusteltu päätös turvataan lailla. Yleisperusteluissa kuvatuin tavoin tuomioistuinten ratkaisujen ja hallintopäätösten perusteluvollisuudesta on säädetty useassa laissa. Esitutkintapäätöksen perusteluvollisuudesta säädetään vuoden 2014 alusta voimaan tulevassa esitutkintalaissa.

Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole mainintaa syyttäjän velvollisuudesta perustella päätöksiään. Syyttäjät perustelevat päätöksiään valtakunnansyyttäjän antamien ohjeiden sekä niiden perusteella vakiintuneiden käytäntöjen mukaan (VKS:2007:2–4). Näitä ohjeita on annettu sekä syyttämättäjättämispäätöksen perustelemisesta että syyteratkaisun perustelemisesta. Valtakunnansyyttäjä on antanut ohjeen myös esitutkinnan rajoittamispäätöksen perustelemisesta. Syyttäjien päätösten perustelemattomuutta ei voidaakaan pitää tällä hetkellä epäkohtana, vaan pikemminkin sitä, ettei tästä perusteluvollisuudesta ole erikseen mainittu lainsäädäntötasolla. Tämä on poikkeus muiden viranomaisten laissa säädetyistä velvollisuuksista.

Eduskunnan perustuslakivaliokunta on lausunnoissaan PeVL 35/2002 vp, PeVL 4/2004 vp ja PeVL 10/2006 vp ottanut kantaa viranomaisten tekemien päätösten perusteluvollisuuteen. Lausunnossa PeVL 35/2002 vp perustuslakivaliokunta painotti päätösten perusteluvollisuutta yhtenä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin edellytyksenä. Valiokunta totesi lausunnossaan PeVL 4/2004 vp, joka koski kielteisen viisumipäätöksen perustelemista, ettei perustelujen antaminen vain hakijan pyynnöstä ole sopusoinnussa perustuslain 21 §:n turvaamisvelvoitteen kanssa. Lausunnossa PeVL 10/2006 vp myös järjestyksenvalvohakemuksen johdosta tehdyn myönteisen lupapäätöksen katsottiin edellyttävän perusteluja. Valiokunta on sanotussa lausunnossaan lisäksi todennut, etteivät hyvän hallinnon takeet estä säättämistä vähäisiä poikkeuksia esimerkiksi oikeuteen saada perusteltu päätös, kunhan poikkeukset eivät muuta oikeuden asemaa pääsääntönä eivätkä yksittäistapauksessa vaaranna yksilön oikeusturvaa.

Edellä 1. lakiehdotuksen 6 a §:n 2 momentin mukaan päätös syyttämättä jättämisestä olisi perusteltava. Perusteluista olisi ilmentävä ne seikat ja todisteet sekä näytön arviointi ja oikeudellinen päättely, joihin ratkaisu perustuu. Mainitun pykälän 1 momentissa säädetäisiin siitä, milloin syyttämättä jättämisestä on tehtävä erillinen päätös. Momentin 3 kohdan mukaan päätös syyttämättä jättämisestä tehdään asian laadun vaatiessa, jos syytteen nostamisen erityinen edellytys puuttuu.

Perusteltua päätöstä ei lähtökohtaisesti tehtäisi silloin, kun viranomaisella ei ole asiassa harkintavaltaa eikä asiassa ole tulkinnanvaraisia oikeudellisia tai tosiasioita koskevia kysymyksiä. Näissä asian käsittelyn päätyminen seuraa käytännössä suoraan laista. Yleensä kysymys olisi syyttäjän syyteoikeuden puuttumisesta, kun asianomistajarikoksen ollessa kyseessä asianomistaja ei ole tehnyt syyttämispyyntöä tai on peruuttanut sen. Asianomaiselle henkilölle kuitenkin ilmoitettaisiin päätöksestä.

Asian laatu kuitenkin edellyttäisi perusteluja silloin, kun asia ei ole edellä kuvatulla tavalla selvä tai kun erityisestä syystä asianomaisen henkilön oikeusturva niin vaatisi.

Perusteluvollisuus koskisi myös 1. lakiehdotuksen 11 a §:n 1 momentissa tarkoitettua päätöstä jättää menettämiskaava esittämättä ja 3. lakiehdotuksen 9 luvun 7 §:ssä tarkoitettua päätöstä jättää rangaistusvaatimus oikeushenkilöä vastaan tekemättä.

Syytteen nostamista koskevan ratkaisun perusteluvollisuudesta ei säädetäisi erikseen, koska kysymyksessä ei ole lopullinen ratkaisu. Valtakunnansyyttäjän ohjeessa VKS:2007:3 todetaan seuraavaa: ”Syytteen nostamista koskevan ratkaisun sisältö ilmenee haastehakemuksesta. Haastehakemus ei kuitenkaan sisällä nimenomaisia perusteluja syyttäjän ratkaisulle, vaan rikoksen teonkuvauksen sekä todisteet, joiden avulla syyte on tarkoitus näyttää toteen. Haastehakemus rajaa oikeudenkäynnin kohteen ja luo pohjan pääkäsittelylle. Pääkäsittelyssä syyttäjä esittää suullisesti tarkemmat perustelunsa syyteelle ja oikeudenkäyntiaineisto rikastuu myös muutoin.”

Mainituilla perusteilla lakiehdotukset voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

**Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain
muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 9 §:n 2 momentti ja 5 luvun 2 §,

muutetaan 1 luvun otsikko, 2 §:n 2 momentti, 6–8 §, 8 a §:n 2 momentti, 8 b, 10, 11, 11 a § ja 12 §:n 1 momentti, sellaisina kuin niistä ovat 7 ja 8 § osaksi laissa 455/2011, 8 a §:n 2 momentti laissa 455/2011, 8 b § laissa 647/2003, 10 ja 11 § osaksi laissa 455/2011, 11 a § laissa 894/2001 ja 12 §:n 1 momentti laissa 455/2011, sekä

lisätään 1 lukuun uusi 6 a § ja lakiin uusi 5 b luku seuraavasti:

1 luku

Syyteoikeudesta ja syyteharkinnasta

2 §

Syytteen nostamisen edellytyksistä säädetään 6 §:n 1 momentissa. Lisäksi noudatetaan, mitä asianomistajan syyttämispyyntöstä ja muista erityisistä syytteen nostamisen edellytyksistä muualla laissa säädetään.

6 §

Syyttäjän on nostettava syyte epäilystä rikoksesta, jos:

- 1) se on laissa säädetty rangaistavaksi;
- 2) sen syyteoikeus ei ole vanhentunut; ja
- 3) on olemassa todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi.

Vaikka on olemassa todennäköisiä syitä epäillyn syyllisyyden tueksi ja muut 1 momentissa säädetyt edellytykset täyttyvät, syyttäjä saa kuitenkin jättää syytteen nostamatta 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla.

6 a §

Syyttäjän on tehtävä päätös syyttämättä jättämisestä, jos:

- 1) syytteen nostamiselle 6 §:n 1 momentissa säädetyt edellytykset eivät täyty;
- 2) hän jättää syytteen nostamatta 6 §:n 2 momentin nojalla;

- 3) asianomistaja ei ole tehnyt syyttämispyyntöä tai muu 2 §:n 2 momentissa tarkoitettu syytteen nostamiselle säädetty erityinen edellytys ei täyty ja asian laatu vaatii erillisen ratkaisun tekemistä.

Päätös syyttämättä jättämisestä on perusteltava. Perusteluista on ilmentävä ne seikat ja todisteet sekä näytön arviointi ja oikeudellinen päättely, joihin ratkaisu perustuu.

7 §

Syyttäjä saa jättää syytteen nostamatta:

- 1) jos epäilystä rikoksesta ei olisi odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakko ja sitä on sen haitallisuus tai siitä ilmenevä rikoksesta epäillyn syyllisyys huomioon ottaen kokonaisuutena arvostellen pidettävä vähäisenä; sekä
- 2) epäilystä rikoksesta, josta epäilty ei ollut tekohetkellä täyttänyt kahdeksaatoista vuotta ja josta ei olisi odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta ja jonka katsotaan johtuneen pikemmin ymmärtämättömyydestä tai harkitsemattomuudesta kuin piittaamattomuudesta lain kieltoja ja käskyjä kohtaan.

8 §

Jollei tärkeä yleinen tai yksityinen etu muuta vaadi, syyttäjä saa sen lisäksi, mitä 7 §:ssä säädetään, jättää syytteen nostamatta, jos:

- 1) oikeudenkäyntiä ja rangaistusta olisi pidettävä kohtuuttomina tai tarkoituksettomina ottaen huomioon rikoksesta epäillyn ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto tai muu epäillyn toiminta tekonsa vaikutusten estämiseksi tai poistamiseksi, hänen henkilökohtaiset olonsa, teosta hänelle aiheutuvat muut seuraukset, sosiaali- ja terveydenhuollon toimet tai muut seikat;
- 2) epäilty rikos ei yhteisen rangaistuksen määräämistä tai aikaisemmin tuomitun rangaistuksen huomioon ottamista koskevien säännösten johdosta olennaisesti vaikuttaisi kokonaisrangaistuksen määrään; tai
- 3) asian käsittelyn jatkamisesta aiheutuvat kustannukset olisivat selvässä epäsuhteessa asian laatuun ja siitä mahdollisesti odotettavaan seuraamukseen.

Jos syyteharkinnassa on saman henkilön tekemäksi epäiltyjä rikoksia kaksi tai useampi ja hän on tunnustamalla edistänyt yhden tai useamman epäillyn rikoksen selvittämistä, syyttäjä voi päättää, että syytettä ei nosteta kaikista rikoksista. Syyte on kuitenkin nostettava, jos tärkeä yleinen tai yksityinen etu niin vaatii.

8 a §

Ennen syyteratkaisun tekemistä syyttäjä voi kutsua asianosaisen ja hänen avustajansa tai asiamiehensä suulliseen neuvotteluun, jos se on eduksi syyteratkaisun tekemiselle tai asian käsittelylle tuomioistuimessa.

Jos rikoksesta epäilty on alle 18-vuotias, syyttäjän on kiireellisesti ratkaistava, nostaako hän syytteen. Myös syyte on nostettava ilman viivytyksiä.

8 b §

Jollei yleinen etu muuta vaadi, syyttäjä saa jättää menettämiskaavan esittämättä, jos:

- 1) hyöty taikka esineen tai omaisuuden arvo on vähäinen;
- 2) vaatimuksen perusteiden selvittämisestä tai sen käsittelemisestä tuomioistuimessa aiheutuisi asian laatuun nähden ilmeisen kohtuuttomia kustannuksia; tai
- 3) epäilystä rikoksesta jätetään syyte nostamatta 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla.

9 §

Päätös syyttämättä jättämisestä on tehtävä ja annettava tiedoksi syyttämättä jätetyille ja asianomistajalle niin hyvissä ajoin, että asianomistajalle jää riittävästi aikaa 14 §:ssä tarkoitetun syytteen valmisteluun ja nostamiseen. Tiedoksianto on toimitettava postitse tai noudattaen mitä oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa säädetään.

10 §

Jos syyttäjä, ottaen huomioon asian laatu, käsittelystä ilmeisesti aiheutuvat kustannukset ja siihen kuuluva aika sekä muut olosuhteet, katsoo omasta taikka asianosaisen tai tuomioistuimen aloitteesta, että asia voitaisiin käsitellä 5 b luvussa tarkoitetussa tunnustamisoikeudenkäynnissä, hänen on neuvoteltava rikoksesta epäillyn tai rikosasian vastaajan ja hänen avustajansa, jos sellainen on määrätty, kanssa tuomioesityksen tekemisestä. Epäillylle tai vastaajalle on määrättävä avustaja, jollei hän nimenomaisesti halua itse huolehtia puolustuksestaan. Avustaja on tällöinkin määrättävä, jos epäilty tai vastaaja ei kykene puolustamaan itseään tai jos hän on alle 18-vuotias. Syyttäjän on tarvittaessa selvítettävä, suostuuko asianomistaja asian käsittelyyn 5 b luvussa tarkoitetussa menettelyssä. Syyttäjä voi kutsua asianomistajan neuvotteluun, jos se on eduksi asian käsittelylle tunnustamisoikeudenkäynnille. Epäillyn tai vastaajan sekä asianomistajan puhevallan käyttämisestä noudatetaan, mitä oikeudenkäymiskaaren 12 luvussa säädetään rikosasian vastaajan ja asianomistajan puhevallan käyttämisestä oikeudenkäynnissä. Avustajan kelpoisuusvaatimuksista on voimassa, mitä oikeudenkäymiskaaren 15 luvun 2 §:n 1 momentissa säädetään. Sen estämättä, mitä 2 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetään, epäillylle tai vastaajalle on määrättävä puolustaja hänen tai syyttäjän pyynnöstä. Tällöin on voimassa muutoin, mitä 2 luvussa säädetään.

Tuomioesitys voidaan tehdä, jos:

- 1) epäilty rikos ei ole rikoslain 20 luvun 1–7, 8 a tai 8 b §:ssä eikä 21 luvussa tarkoitettu rikos;
- 2) epäilystä rikoksesta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin kuusi vuotta vankeutta;
- 3) asianomaisesta rikoksesta epäilty tai rikosasian vastaaja tunnustaa epäillyn rikoksen ja suostuu asian käsittelyyn 5 b luvussa säädettyssä järjestyksessä;
- 4) syyttäjä ja rikoksesta epäilty tai rikosasian vastaaja ovat yhtä mieltä syyksiluettavasta rikoksesta;
- 5) asianomistaja on ilmoittanut esitutkinnassa, ettei hänellä ole vaatimuksia asiassa, tai hän suostuu asian käsittelyyn 5 b luvussa tarkoitetussa järjestyksessä.

Syyttäjä sitoutuu tuomioesityksessä vaatimaan rangaistusta rikoslain (39/1989) 6 luvun 8 §:ssä tarkoitetun lievennetyn rangaistusasteikon mukaisesti. Syyttäjä voi myös sitoutua jättämään syytteen nostamatta yhdestä tai useammasta epäillyistä rikoksista 8 §:n 2 momentin mukaisesti.

Tuomioesitys on laadittava kirjallisena ja osapuolten on se allekirjoitettava. Esityksessä on ilmoitettava 2 momentin 3–5 kohdassa tarkoitetut tiedot sekä syyttäjän sitoumus vaatia rangaistusta lievennetyn rangaistusasteikon mukaisesti. Syyttäjä voi tuomioesityksessä ilmoittaa kantansa tuomittavan rangaistuksen lajista ja määrästä. Tuomioesityksen sisällöstä on lisäksi soveltuvin osin voimassa, mitä 5 luvun 3 §:ssä säädetään haastehakemuksesta.

Syyttäjän on toimitettava tuomioesitys tuomioistuimelle ilman aiheetonta viivytystä. Jos syyttäjä on jo nostanut syytteen tuomioesityksessä tarkoitetusta rikoksesta, hänen on toimitettava tuomioesitys tuomioistuimelle viimeistään ennen asianomaista rikosta koskevan pääkäsittelyn aloittamista. Lisäksi noudatetaan, mitä 5 luvun 4 §:ssä säädetään esitutkintapöytäkirjan ja muun aineiston toimitamisesta tuomioistuimelle. Asia tulee vireille, kun tuomioesitys saapuu tuomioistuimen kansliaan.

Jos tuomioesitystä ei tehdä, vastaajan lausumia, jotka on annettu tässä pykälässä tarkoitetun neuvottelun yhteydessä, ei saa käyttää todisteena rikosasiassa.

11 §

Jos syyttäjä on päättänyt jättää syytteen nostamatta, hän saa peruuttaa päätöksensä vain, jos asiassa ilmenneen uuden selvityksen mukaan päätös on perustunut olennaisesti puutteellisiin tai virheellisiin tietoihin.

Jos syyttäjä on päättänyt tehdä 10 §:ssä tarkoitetun tuomioesityksen, hän saa peruuttaa päätöksensä vain, jos mainitun pykälän 2 momentin 3 kohdassa tarkoitettu tunnustus tai suostumus peruutetaan taikka jos asiassa ilmenneen uuden selvityksen mukaan päätös on perustunut olennaisesti puutteellisiin tai virheellisiin tietoihin.

Ylemmällä syyttäjällä on oikeus ottaa asia uudelleen ratkaistavaksi siten kuin siitä erikseen säädetään.

11 a §

Päätös jättää menettämiskaava esittämättä on perusteltava noudattaen soveltuvin osin, mitä 6 a §:n 2 momentissa säädetään. Päätös on annettava tiedoksi sille, jota asia koskee, siten kuin 9 §:ssä säädetään. Lisäksi on soveltuvin osin noudatettava, mitä 11 §:n 1 ja 3 momentissa säädetään.

12 §

Jos syytteen nostamisen jälkeen ilmenee seikka, jonka perusteella syyttäjällä olisi ollut oikeus jättää syyte 7 tai 8 §:n taikka muun vastaavan lainkohdan nojalla nostamatta, hän voi peruuttaa syytteesä. Syytteen peruuttamisesta on ilmoitettava siten kuin 9 §:ssä momentissa säädetään.

- - -

5 b luku

Tunnustamisoikeudenkäynti

1 §

Tässä luvussa säädettyssä järjestyksessä käsitellään 1 luvun 10 §:ssä ja esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 10 a §:ssä tarkoitettu tuomioesitys järjestämättä 6 luvussa tarkoitettua pääkäsittelyä tai tällaisen pääkäsittelyn yhteydessä (*tunnustamisoikeudenkäynti*).

Tunnustamisoikeudenkäynnissä käsitellään tuomioesityksen lisäksi muut siinä tarkoitettuun rikokseen perustuvat vaatimukset.

2 §

Tunnustamisoikeudenkäynti on pidettävä viimeistään 30 päivän kuluessa asian vireilletulosta. Jos oikeudenkäynti peruutetaan, uusi tunnustamisoikeudenkäynti on pidettävä 30 päivän kuluessa päivästä, jona oikeudenkäynti oli tarkoitus toimittaa.

Syyttäjän ja vastaajan on oltava henkilökohtaisesti läsnä tunnustamisoikeudenkäynnissä. Vastaajalla on oltava oikeudenkäyntiavustaja, jollei hän 1 luvun 10 §:n 1 momentissa säädettyillä edellytyksillä huolehdi itse puolustuksestaan.

Asianomistajalle on varattava tilaisuus olla läsnä, jos tunnustamisoikeudenkäynnissä käsitellään hänen yksityisoikeudellista vaatimustaan, jota syyttäjä ei aja. Asianomistajan poissaolo ei kuitenkaan estä asian ratkaisemista.

Tuomioistuin huolehtii asianosaisten kutsumisesta tunnustamisoikeudenkäyntiin.

3 §

Tunnustamisoikeudenkäynnissä on, jollei tuomioistuin toisin päättä, seuraavassa järjestyksessä:

- 1) syyttäjän tehtävä selkoa tuomioesityksen sisällöstä ja tarvittaessa muista siihen liittyvistä seikoista sekä pääpiirteittäin esitutkinnassa kertyneestä aineistosta;
- 2) tuomioistuimen tiedusteltava vastaajalta, tunnustaako hän edelleen rikoksen ja suostuu asian käsittelyyn tässä luvussa säädettyssä järjestyksessä sekä ymmärtääkö hän muiltakin osin tuomioesityksen sisällön ja merkityksen, sekä pyrittävä varmistautumaan, että esitys vastaa hänen tarkoitustaan;
- 3) varattava vastaajalle lausua muutoin lausua tuomioesityksestä;
- 4) varattava asianomistajalle tilaisuus lausua tuomioesityksestä;
- 5) käsiteltävä tarvittaessa muut vaatimukset;
- 6) annettava asianosaisille tilaisuus esittää loppulausuntonsa.

Tuomioistuimen tulee valvoa, että asia tulee asianmukaisesti käsitellyksi eikä asiaan sekoiteta mitään siihen kuulumatonta. Tuomioistuimen tulee kysymyksin poistaa asianosaisten lausuntojen epäselvyyksiä ja puutteellisuuksia.

4 §

Tuomioistuimen on annettava tuomioesityksen mukainen tuomio, jos se lukee syyksi rikokset esityksen mukaisesti eikä esityksen hyväksymiselle ei ole estettä.

Tuomioissa on tarvittaessa lisäksi ratkaistava muut rikokseen perustuvat ja asian käsittelyyn liittyvät vaatimukset. Tuomioistuin voi myös vahvistaa sovinnon noudattaen, mitä oikeudenkäymiskaaren 20 luvussa säädetään.

5 §

Jollei tuomioistuin anna 4 §:ssä tarkoitettua tuomiota, asia jätetään sillensä. Tuomioistuimen on kuitenkin vaatimuksesta ratkaistava avustajan palkkiota ja muut asian käsittelystä aiheutuneita kuluja koskevat kysymykset.

Jos asia jätetään sillensä, vastaajan lausumia, jotka on annettu 1 luvun 10 §:ssä tarkoitetun neuvottelun tai tässä luvussa säädetyn käsittelyn yhteydessä, ei saa käyttää todisteena rikosasiassa.

6 §

Tunnustamisoikeudenkäynnissä noudatetaan muutoin, mitä rikosasiain käsittelystä säädetään.

Tämän lain 7 luvussa tarkoitettua asiaa ei voida käsitellä tunnustamisoikeudenkäynnissä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

2.

Laki oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään oikeudenkäymiskaaren 2 lukuun uusi 6 a seuraavasti:

2 luku

Päätösvaltaisuudesta

6 a §

Ratkaistaessa rikosasiaa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 5 b luvussa tarkoitettussa tunnustamisoikeudenkäynnissä käräjäoikeuden puheenjohtajana toimii laamanni tai kärjätuomari. Käräjäoikeus on päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

3.

Laki esitutkintalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään esitutkintalain (805/2011) 3 lukuun uusi 10 a § seuraavasti:

3 luku

Esitutkinnan toimittamisen yleiset periaatteet

10 a §

Esitutkinnan rajoittaminen tunnustuksen perusteella

Jos esitutkinnassa on saman henkilön tekemäksi epäiltyjä rikoksia kaksi tai useampi ja hän on tunnustamalla edistänyt yhden tai useamman epäillyn rikoksen selvittämistä, syyttäjä voi, ottaen huomioon asian laatu, tutkinnasta ja käsittelystä ilmeisesti aiheutuvat kustannukset ja niihin kuluva aika ja muut olosuhteet, tutkinnanjohtajan esityksestä määrätä, että esitutkintaa ei toimiteta kaikista rikoksista tai että esitutkinta näiden osalta lopetetaan.

Jos esitutkintaa rajoitetaan 1 momentin nojalla tunnustuksen perusteella, syyttäjä voi samalla tutkinnanjohtajan esityksestä sitoutua vaatimaan rangaistusta rikoslain (39/1989) 6 luvun 8 §:ssä tarkoitetun lievennetyn rangaistusasteikon mukaisesti epäilystä rikoksesta, josta esitutkinta toimitaan. Syyttäjä voi tehdä vastaavan sitoumuksen myös silloin, kun tutkittavana on yksi epäilty rikos, jonka selvittämistä rikoksesta epäilty on edistänyt tunnustamalla sen kokonaan tai olennaisilta osiltaan.

Jos asiassa menetellään 2 momentissa tarkoitetulla tavalla, voidaan järjestää syyttäjän ja rikoksesta epäillyn välinen neuvottelu sekä laatia tuomioesitys noudattaen, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 §:ssä säädetään.

Päätös jättää esitutkinta toimittamatta tai lopettaa se ja syyttäjän sitoumus vaatia lievempää rangaistusta saadaan peruuttaa vain, jos 1 momentissa tarkoitettu tunnustus peruutetaan taikka asiassa ilmenneen uuden selvityksen mukaan päätös tai sitoumus on perustunut olennaisesti puutteellisiin tai virheellisiin tietoihin.

Tämän pykälän nojalla esitutkintaa ei jätetä toimittamatta tai lopeteta eikä tehdä 2 momentissa tarkoitettua sitoumusta siltä osin kuin epäilty rikos on rikoslain 20 luvun 1–7, 8a tai 8 b §:ssä taikka 21 luvussa tarkoitettu rikos tai epäilystä rikoksesta on säädetty ankarampi rangaistus kuin kuusi vuotta vankeutta taikka tärkeä yleinen tai yksityinen etu vaatii esitutkinnan toimittamista.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

4.

Laki rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikoslain (39/1889) 9 luvun 7 §:n 3 momentti, 10 luvun 10 §:n 1 momentin 3 kohta ja 11 §:n 2 momentti, 25 luvun 9 a §, 35 luvun 7 § ja 50 luvun 7 §, sellaisina kuin ne ovat, 9 luvun 7 §:n 3 momentti laissa 61/2003, 10 luvun 10 §:n 1 momentin 3 kohta ja 11 §:n 2 momentti laissa 875/2001, 25 luvun 9 a § laissa 1161/2005, 35 luvun 7 § laissa 769/1990 sekä 50 luvun 7 § laissa 654/2001, ja

lisätään 6 luvun 8 §:ään, sellaisena kuin se on laissa 515/2003, uusi 5 momentti ja 8 lukuun uusi 3 a § seuraavasti:

6 luku

Rangaistuksen määräämisestä

8 §

Rangaistusasteikon lieventäminen

Mitä edellä tässä pykälässä säädetään, sovelletaan myös, jos tekijä on myötävaikuttanut rikoksensa selvittämiseen siten kuin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 §:ssä ja 5 b luvussa sekä esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 10 a §:ssä säädetään. Tuomioistuimen on ilmoitettava tuomitun rangaistuksen lisäksi myös, millaisen rangaistuksen tuomioistuin olisi tuominnut ilman edellä tarkoitettua myötävaikutusta.

8 luku

Vanhentumisesta

3 b §

Syyteoikeuden vanhentumisen katkeaminen tuomioesityksen perusteella

Jollei syyteoikeuden vanhentuminen ole jo katkennut 3 §:n nojalla, syyteoikeuden vanhentuminen katkeaa, kun rikoksesta epäilty tai rikosasian vastaaja allekirjoittaa oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 §:ssä tuomioesityksen.

Tuomioesityksen tekeminen jutussa, joka sittemmin jää tutkimatta tai jossa tuomioesitys peruutetaan, ei katkaise syyteoikeuden vanhentumista.

9 luku

Oikeushenkilön rangaistusvastuusta

7 §

Rangaistusvaatimuksen tekemättä jättäminen

Päätös jättää rangaistusvaatimus oikeushenkilöä vastaan tekemättä tai peruuttaa vaatimus annetaan oikeushenkilölle tiedoksi postitse tai noudattaen soveltuvin osin, mitä oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa säädetään. Päätökseen sovelletaan vastaavasti, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 6 a §:n 2 momentissa ja 11 §:n 1 ja 3 momentissa säädetään päätöksestä jättää syyttämättä.

---

10 luku

Menettämisseuraamuksista

10 §

Menettämisseuraamuksen kohtuullistaminen

Menettämisseuraamus saadaan jättää tuomitsematta, jos:

- 2) tekijä jätetään rangaistukseen tuomitsematta 6 luvun 12 §:n tai muun vastaavan lainkohdan nojalla; tai

---

11 §

Erinäisiä säännöksiä

Jos korvausta taikka edunpalautusta on suoritettu tai tuomittu suoritettavaksi 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun ratkaisun antamisen jälkeen, menettämisseuraamus voidaan panna täytäntöön vastaavalla määrällä vähennettynä. Jos menettämisseuraamus on jo pantu täytäntöön, Oikeusrekisterikeskus voi asianomaisen henkilön kirjallisesta hakemuksesta päättää, että vastaava määrä suoritetaan valtion varoista. Jos samaan rikokseen perustuvia hakemuksia tehdään kaksi tai useampi, hakemukset on ratkaistava samalla kertaa, jollei siitä aiheudu kohtuutonta haittaa hakijoille. Jollei täytäntöönpantu menettämisseuraamus riitä kaikkien saatavien maksamiseen, maksu suoritetaan saatavien suuruuden mukaisessa suhteessa noudattaen soveltuvin osin, mitä konkurssilaisissa (120/2004) 17 ja 18 luvussa säädetään. Oikeusrekisterikeskuksen päätökseen tyytymättömällä on oikeus ajaa kannetta kantajan kotipaikan tai Helsingin käräjäoikeudessa. Kanne on nostettava kuukauden kuluessa Oikeusrekisterikeskuksen päätöksestä. Jos samaan rikokseen perustuvien hakemusten johdosta nostetaan useampi

kanne, kanteet tutkitaan siinä käräjäoikeudessa, jossa ensimmäinen kanne tuli vireille. Muun kuin mainitun käräjäoikeuden on viran puolesta siirrettävä kanne asianomaisen käräjäoikeuden käsiteltäväksi. Vastaajana asiassa on valtio, jota edustaa Oikeusrekisterikeskus.

- - -

25 luku

Vapauteen kohdistuvista rikoksista

9 a §

Toimenpiteistä luopuminen

Lapsikaappauksesta voidaan jättää syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos rikoksesta epäilty tai rikoksentekijä on vapaaehtoisesti palauttanut lapsen, jos lapsen etu sitä vaatii tai jos oikeudenkäyntiä ja rangaistusta on tekoon johtaneet syyt huomioon ottaen pidettävä kohtuuttomina.

35 luku

Vahingonteosta

7 §

Toimenpiteistä luopuminen

Vahingonteosta ja lievistä vahingonteosta voidaan jättää ilmoitus tekemättä, syyte ajamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos rikoksesta epäilty tai rikoksentekijä on korvannut vahingon ja vahingonkorvaus harkitaan riittäväksi seuraamukseksi.

50 luku

Huumausainerikoksista

7 §

Toimenpiteistä luopuminen

Huumausaineen käytöstä ja huumausaineen käyttöön liittyvästä muusta tässä luvussa mainitusta rikoksesta voidaan, sen lisäksi mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997) tai tässä laissa säädetään, jättää syyte nostamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos epäiltyä rikosta tai rikosta on huumausaineen määrä ja laatu, käyttötilanne sekä olosuhteet muutoinkin huomioon ottaen pidettävä kokonaisuutena arvostellen vähäisenä. Syyte voidaan myös jättää nostamatta tai rangaistus tuomitsematta, jos rikoksesta epäilty tai tekijä on hakeutunut sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymään hoitoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 . Lain 10 luvun 11 §:n 2 momentti tulee kuitenkin voimaan päivänä kuuta 201 .

5.

Laki sakon täytäntöönpanosta annetun lain 30 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 30 §:n 1 momentti seuraavasti:

30 §

Asian käsittely tuomioistuimessa

Muuntorangaistuksen määräämistä koskeva asia käsitellään rikosasioiden oikeudenkäynnistä voimassa olevassa järjestyksessä, jollei jäljempänä toisin säädetä. Jos tuomioistuin harkitsee sen soveliaaksi, käsittely voidaan myös toteuttaa käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa käsittelyyn osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keskenään.

- - -

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 201 .

1.

Lag om ändring av lagen om rättegång i brottmål

I enlighet med riksdagens beslut

upphävs i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) 1 kap. 9 § 2 mom. och 5 kap. 2 §, *ändras* rubriken för 1 kap., 2 § 2 mom., 6–8 §, 8 a § 2 mom., 8 b, 10, 11, 11 a § och 12 § 1 mom., av dem 7 och 8 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 455/2011, 8 a § 2 mom. sådant det lyder i lag 455/2011, 8 b § sådan den lyder i lag 647/2003, 10 och 11 § sådana de lyder delvis ändrade i lag 455/2011, 11 a § sådan den lyder i lag 894/2001 och 12 § 1 mom. sådant det lyder i lag 455/2011, samt

fogas till 1 kap. en ny 6 a § och till lagen ett nytt 5 b kap. som följer:

1 kap.

Om åtalsrätt och åtalsprövning

2 §

Bestämmelser om förutsättningarna för att väcka åtal finns i 6 § 1 mom. Dessutom iakttas vad som om målsägandens åtalsbegäran och om andra särskilda förutsättningar för att väcka åtal vad som bestäms någon annanstans i lag.

6 §

Åklagaren ska väcka åtal för ett misstänkt brott, om

- 1) brottet i lag har föreskrivits vara straffbart,
- 2) brottets åtalsrätt inte har preskriberats, och
- 3) det finns sannolika skäl för att den misstänkte är skyldig till brottet.

Fastän det finns sannolika skäl för att den misstänkte är skyldig till brottet och de övriga förutsättningarna enligt 1 mom. uppfylls, får åklagaren dock med stöd av 7 eller 8 § eller någon annan motsvarande bestämmelse besluta att inte väcka åtal (*åtalseftergift*).

6 a §

Åklagaren ska fatta beslut om åtalseftergift, om

- 1) förutsättningarna enligt 6 § 1 mom. för att väcka åtal inte uppfylls,
- 2) han eller hon med stöd av 6 § 2 mom. beslutar om åtalseftergift,
- 3) målsäganden inte har framställt en åtalsbegäran eller om någon i 2 § 2 mom. avsedd särskild förutsättning inte uppfylls och sakens natur inte kräver att ett särskilt avgörande meddelas.

Ett beslut om åtalseftergift ska motiveras. Av motiveringen ska framgå de omständigheter och bevis samt den bevisvärdering och rättsliga slutledning på vilka avgörandet grundar sig.

7 §

Åklagaren får besluta om åtalseftergift:

- 1) när det misstänkta brottet inte kan förutses medföra strängare straff än böter och gärningen, med hänsyn till sin menlighet eller den brottsmisstänktes skuld, sådan den framgår av brottet, ska anses vara ringa bedömd som en helhet, samt
- 2) för ett misstänkt brott vid vilket den misstänkte inte hade fyllt aderton år och som inte kan förutses medföra ett strängare straff än böter eller fängelse i högst sex månader och gärningen snarare kan anses ha berott på oförstånd eller förhastande än på likgiltighet för förbud och påbud i lag.

8 §

Om inte ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver något annat, får åklagaren, utöver vad som bestäms i 7 §, besluta om åtalseftergift

- 1) när en rättegång och ett straff skall anses oskäligen eller oändamålsenliga med hänsyn till uppnådd förlikning mellan den brottsmisstänktes och målsäganden eller den brottsmisstänktes övriga handlande för att avstyra eller avlägsna verkningarna av brottet, hans eller hennes personliga förhållanden, de övriga följder som brottet medför för honom eller henne, social- och hälsovårdsåtgärder eller andra omständigheter, eller när
- 2) om det misstänkta brottet inte på grund av vad som föreskrivs om bestämmande av gemensamt straff eller beaktande av tidigare utdömt straff väsentligt skulle inverka på det totala straffet, eller
- 3) om kostnaderna för att fortsätta behandlingen av saken står i uppenbart missförhållande till sakens natur och den påföljd som eventuellt förutses.

Om det under åtalsprövning står två eller flera brott som misstänks ha begåtts av samma person och han eller hon genom att erkänna har främjat utredningen av ett eller flera misstänkta brott, kan åklagaren besluta att åtal inte väcks för alla brott. Åtal ska likväl väckas, om ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver det.

8 a §

Innan beslut om väckande av åtal fattas, kan åklagaren kalla en part och dennes biträde eller ombud till en muntlig överläggning, om detta gagnar åtalsavgörandet eller behandlingen av målet vid domstol.

Om den brottsmisstänkte är under 18 år, ska åklagaren brådskande avgöra om han eller hon väcker åtal. Också åtalet ska väckas utan dröjsmål.

8 b §

Om inte ett allmänt intresse kräver något annat, får åklagaren avstå från att yrka på förverkande, om

- 1) vinningens belopp eller föremålets eller egendomens värde är obetydligt,
- 2) en utredning av grunderna för yrkandet eller behandlingen av det vid domstol skulle medföra kostnader som är uppenbart oskäligen med hänsyn till sakens natur, eller
- 3) det besluts om åttelseftergift för det misstänkta brottet med stöd av 7 eller 8 § eller någon annan motsvarande bestämmelse.

9 §

Beslutet om åttelseftergift ska fattas och delges den som eftergiften gäller och målsäganden i så god tid att målsäganden har tillräckligt med tid för att bereda och väcka åtal som avses i 14 §. Delgivningen skall sändas per post eller med iakttagande av vad som föreskrivs i 11 kap. i rättegångsbalken.

10 §

Om åklagaren med beaktande av sakens natur, de kostnader som behandlingen av ärendet uppenbart medför och den tid som går åt för behandlingen samt andra omständigheter på eget eller en parts eller domstolens initiativ anser att saken kan behandlas vid en erkännanderättegång som avses i 5 b kap., ska han eller hon överlägga med den brottsmisstänkte eller svaranden i ett brottmål och med dennes biträde, om ett sådant har förordnats, om att lägga fram ett domsförslag. För en misstänkt eller svarande ska förordnas ett biträde, om inte han eller hon uttryckligen själv vill sköta sitt försvar. Ett biträde ska då också förordnas, om den misstänkte eller svaranden inte klarar av att försvara sig själv eller om han eller hon är under 18 år. Åklagaren ska vid behov utreda om målsäganden samtycker till att saken behandlas i ett förfarande som avses i 5 b kap. Åklagaren kan kalla målsäganden till överläggningen, om det gagnar sakens behandling vid en erkännanderättegång. I fråga om förande av den misstänktes eller svarandens och målsägandens talan iakttas vad som i 12 kap. i rättegångsbalken föreskrivs om förande av svarandens i ett brottmål och målsägandens talan vid rättegång. I fråga om biträdets behörighetsvillkor gäller vad som föreskrivs i 15 kap. 2 § 1 mom. i rättegångsbalken. Trots det som föreskrivs i 2 kap. 1 § 2 mom. ska för en misstänkt eller svarande förordnas en försvarare på hans eller hennes eller åklagarens begäran. Då gäller i övrigt vad som föreskrivs i 2 kap.

Ett domsförslag får läggas fram, om

- 1) det misstänkta brottet inte är ett brott som avses i 20 kap. 1–7, 8 eller 8 b § eller 21 kap. i strafflagen,
- 2) för det misstänkta brottet inte har föreskrivits strängare straff än fängelse i sex år,
- 3) den som är misstänkt för brottet i fråga eller svaranden i brottmålet erkänner det misstänkta brottet och samtycker till att saken behandlas i den ordning som föreskrivs i 5 b kap.,
- 4) åklagaren och den brottsmisstänkte eller svaranden i brottmålet är av samma mening om det tillräknade brottet,
- 5) målsäganden vid förundersökningen har meddelat att han eller hon inte har några yrkanden i ärenden eller att han eller hon samtycker till behandling av saken i den ordning som avses i 5 b kap.

I domsförslaget förbinder sig åklagaren att yrka på straff i enlighet med en lindrigare straffskala som avses i 6 kap. 8 § i strafflagen (39/1889). Åklagaren kan också förbinda sig till att i enlighet med 8 § 2 mom. besluta om åtgärdseftergift för ett eller flera misstänkta brott.

Domsförslaget ska avfattas skriftligt och parterna ska underteckna det. I förslaget ska anges de uppgifter som avses i 2 mom. 3–5 punkten samt åklagarens förbindelse att yrka på straff enligt en lindrigare straffskala. Åklagaren kan i domsförslaget uppge sin ståndpunkt i frågan om arten av och storleken på det straff som ska dömas ut. Om innehållet i ett domsförslag gäller dessutom i tillämpliga delar vad som i 5 kap. 3 § föreskrivs om stämningsansökan.

Åklagaren ska ge in domsförslaget till domstolen utan onödigt dröjsmål. Om åklagaren redan har väckt åtal för det brott som avses i domsförslaget, ska han eller hon ge in domsförslaget till domstolen senast innan huvudförhandlingen i fråga om brottet i fråga inleds. Dessutom iakttas vad som i 5 kap. 4 § föreskrivs om att tillställa domstolen en utskrift av förundersökningsprotokollet samt annat material. Målet väcks, när domsförslaget kommer in till domstolens kansli.

Om ett domsförslag inte läggs fram, får svarandens utsagor som har avgetts i samband en överläggning som avses i denna paragraf inte användas som bevis i ett brottmål.

11 §

Om åklagaren har beslutat om åtal eftergift, får han eller hon återta sitt beslut endast om det enligt ny utredning som har kommit fram i saken beslutet har grundat sig på väsentligt bristfälliga eller felaktiga uppgifter.

Om åklagaren har beslutat om att lägga fram ett domsförslag som avses i 10 §, får han eller hon återta sitt beslut endast om ett erkännande eller samtycke som avses i 2 mom. 3 punkten i nämnda paragraf återtas eller om beslutet enligt ny utredning som kommit fram i saken har grundat sig på väsentligt bristfälliga eller felaktiga uppgifter.

En högre åklagare har rätt att ta upp ärendet på nytt enligt vad som föreskrivs särskilt.

11 a §

Ett beslut om att inte yrka på förverkande ska motiveras med iakttagande i tillämpliga delar vad som föreskrivs i 6 a § 2 mom. Beslutet ska delges den som saken berör på det sätt som föreskrivs i 9 §. Dessutom ska i tillämpliga delar iakttas vad som föreskrivs i 11 § 1 och 3 mom.

12 §

Om det efter att åtalet har väckts framkommer en omständighet enligt vilken åklagare hade haft rätt att besluta om åtal eftergift med stöd av 7 eller 8 § eller någon annan motsvarande bestämmelse, får han eller hon återta sitt åtal. Om återtagande av åtal ska meddelas på det sätt som föreskrivs i 9 §.

- - -

5 b kap.

Erkännanderättegång

1 §

I den ordning som föreskrivs om i detta kapitel behandlas ett domsförslag som avses i 1 kap. 10 § och 3 kap. 10 a § i förundersökningslagen (805/2011) utan att det ordnas en i 6 kap. avsedd huvudförhandling eller i samband med en sådan huvudförhandling (*erkännanderättegång*).

Vid en erkännanderättegång behandlas utöver domsförslaget också de övriga yrkanden som grundar sig på det brott som avses i förslaget.

2 §

En erkännanderättegång ska hållas senast inom 30 dagar från det målet väcktes. Om rättegången inställs, ska en ny erkännanderättegång hållas inom 30 dagar från den dag när rättegången avsågs hållas.

Åklagaren och svaranden ska vara personligen närvarande vid erkännanderättegången. Svaranden ska ha ett rättegångsbiträde, om inte han eller hon under se förutsättningar som föreskrivs i 1 kap. 10 § 1 mom. själv sköter sitt försvar.

Målsäganden ska ges tillfälle att närvara, om det vid erkännanderättegången behandlas hans eller hennes privaträttsliga yrkanden som åklagaren inte driver. Målsägandens utevaro hindrar dock inte att målet avgörs.

Domstolen sköter om att parterna kallas till erkännanderättegången.

3 §

Vid erkännanderättegången ska, om domstolen inte annat beslutar, i följande ordning

- 1) åklagaren redogöra för domsförslagets innehåll och vid behov för andra omständigheter som har samband med förslaget samt i huvuddrag för materialet i förundersökningen,
- 2) domstolen höra hos svaranden om han eller hon fortsättningsvis erkänner brottet och samtycker till att målet behandlas i den ordning som föreskrivs i detta kapitel och om han eller hon till övriga delar förstår domsförslagets innehåll och betydelse samt eftersträva att övertyga sig om att förslaget motsvarar hans eller hennes avsikt,
- 3) svaranden ges tillfälle att i övrigt yttra sig om domsförslaget,
- 4) målsäganden ges tillfälle att yttra sig om domsförslaget,
- 5) vid behov behandlas övriga yrkanden,
- 6) parterna ges tillfälle att framföra sin slutplädering.

Domstolen ska övervaka att målet behandlas behörigt och att ingenting som inte hör till målet blandas in i det. Domstolen ska genom frågor avlägsna oklarheter och brister i parternas yttranden.

4 §

Domstolen ska meddela en dom i enlighet med domsförslaget, om den tillräknar brotten i enlighet med förslaget och det inte finns hinder för att godkänna förslaget.

I domen ska vid behov dessutom avgöras övriga krav som grundar sig på brottet och som har samband med behandlingen. Domstolen får också fastsälla en förlikning med iakttagande av vad som föreskrivs i 20 kap. i rättegångsbalken.

5 §

Om domstolen inte meddelar en dom som avses i 4 §, avskrivs målet. Domstolen ska dock på yrkande avgöra frågorna om biträdets arvode och andra kostnader som behandlingen av målet har medfört.

Om målet avskrivs, får svarandens utsagor som har avgetts i samband med en överläggning som avses i 1 kap. 10 § eller med en behandling som avses i detta kapitel inte användas som bevis i ett brottmål.

6 §

Vid en erkännanderättegång iakttas i övrigt vad som föreskrivs om behandling av brottmål.

Ett mål som avses i 7 kap. i denna lag får inte behandlas vid en erkännanderättegång.

Denna lag träder i kraft den   201 .

2.

Lag om ändring av rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 2 kap. i rättegångsbalken en ny 6 a § som följer:

2 kap.

Om domförhet

6 a §

Vid avgörandet av brottmål vid en erkännanderättegång som avses i 5 b kap. i lagen om rättegång i brottmål fungerar som tingsrättens ordförande lagmannen eller en tingsdomare. Tingsrätten är domför också när den består av endast ordföranden.

Denna lag träder i kraft den   201 .

3.

Lag om ändring av förundersökningslagen

I enlighet med riksdagens beslut
fogas till 3 kap. i förundersökningslagen (805/2011) en ny 10 a § som följer:

3 kap.

Allmänna bestämmelser om hur förundersökning ska genomföras

10 a §

Begränsande av förundersökningen på grund av erkännande

Om det förundersöks två eller flera brott som misstänks ha begåtts av samma person och han eller hon genom att erkänna har främjat utredningen av ett eller flera misstänkta brott, får åklagaren, med beaktande av sakens natur, de kostnader som utredningen och behandlingen uppenbart medför och den tid som går åt för dem och andra omständigheter på framställning av undersökningsledaren bestämma att förundersökning inte görs i fråga om alla brott eller att förundersökningen avslutas för dessas del.

Om förundersökningen begränsas med stöd av 1 mom. på grund av ett erkännande, får åklagaren samtidigt på framställning av undersökningsledaren förbinda sig att yrka på straff för det misstänkta brott som förundersöks i enlighet med en lindrigare straffskala som avses i 6 kap. 8 § i strafflagen (39/1889). Åklagaren får göra en motsvarande förbindelse också när det undersöks ett misstänkt brott vars utredning den brottsmisstänkte har främjat genom att helt eller till väsentliga delar erkänna brottet.

Om i ärendet förfars på det sätt som avses i 2 mom., får det ordnas en överläggning mellan åklagaren och den brottsmisstänkte samt avfattas ett domsförslag med iakttagande av vad som föreskrivs i 1 kap. 10 § i lagen om rättegång i brottmål.

Ett beslut om att inte göra en förundersökning eller avsluta den och åklagarens förbindelse att yrka på ett lindrigare straff får återtas endast om ett erkännande som avses i 1 mom. återtas eller om beslutet enligt ny utredning som kommit fram i ärendet har grundat sig på väsentligt bristfälliga eller felaktiga uppgifter.

Med stöd av denna paragraf lämnas inte en förundersökning ogjord eller avslutas och görs inte en förbindelse som avses i 2 mom. till den del det misstänkta brottet är ett brott som avses i 20 kap. 1-7, 8 a eller 8 b eller i 21 kap. i strafflagen eller om det för det misstänkta brottet föreskrivs ett strängare straff än fängelse i sex år eller ett viktigt allmänt eller enskilt intresse kräver att en förundersökning görs.

Denna lag träder i kraft den 201 .

4.

Lag om ändring av strafflagen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i strafflagen (39/1889) 9 kap. 7 § 3 mom., 10 kap. 10 § 1 mom. 3 punkten och 11 § 2 mom., 25 kap. 9 a §, 25 kap. 9 a §, 35 kap. 7 § och 50 kap. 7, sådana de lyder 9 kap. 7 § 3 mom. i lag 61/2003, 10 kap. 10 § 1 mom. 3 punkten och 11 § 2 mom. i lag 875/2001, 25 kap. 9 a § i lag 1161/2005, 35 kap. 7 § i lag 769/1990 samt 50 kap. 7 § i lag 654/2001, och fogas till 6 kap. 8 §, sådan den lyder i lag 515/2003, ett nytt 5 mom., och till 8 kap. en ny 3 a § som följer:

6 kap.

Om bestämmande av straff

8 §

Lindring av straffskalan

Vad som ovan i denna paragraf föreskrivs tillämpas också, om gärningsmannen har medverkat till utredningen av sitt brott på det sätt som föreskrivs i 1 kap. 10 § och 5 b. kap. i lagen om rättegång i brottmål samt 3 kap. 10 a § i förundersökningslagen (805/2011). Domstolen ska utöver det utdömda straffet också meddela ett hurudant straff domstolen skulle ha dömt ut utan en medverkan som avses ovan.

8 kap.

Om preskription

3 b §

Avbrytande av preskription av åtalsrätt på grundval av domsförslag

Om preskription av åtalsrätten inte redan har avbrutits med stöd av 3 §, avbryts preskriptionen av åtalsrätten när den brottsmisstänkte eller svaranden i ett brottmål undertecknar ett domsförslag som avses i 1 kap. 10 § i lagen om rättegång i brottmål.

Att lägga fram ett domsförslag i ett mål som senare avskrivs eller där domsförslaget återtogs avbryter inte preskriptionen av åtalsrätten.

9 kap.

Om straffansvar för juridiska personer

7 §

Avstående från straffyrkande

Ett beslut om att avstå från ett straffyrkande mot en juridisk person delges per post eller med iakttagande i tillämpliga delar av vad som föreskrivs i 11 kap. rättegångsbalken. På beslutet tillämpas på motsvarande sätt vad som i 1 kap. 6 a § 2 mom. och 11 § 1 och 3 § i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) föreskrivs om ett beslut om åtalseftergift.

---

10 kap.

Om förverkandepåföljder

10 §

Jämkning av förverkandepåföljder

Förverkandepåföljd behöver inte dömas ut, om

---

2) gärningsmannen meddelas domseftergift för det misstänkta brottet med stöd av 6 kap. 12 § eller någon annan motsvarande bestämmelse, eller

---

11 §

Särskilda bestämmelser

Om skadestånd eller återbäring av obehörig vinst har betalats eller dömts ut efter att ett avgörande som avses i 2 § 3 mom. har meddelats, kan förverkandepåföljden verkställas minskad med motsvarande belopp. Om förverkandepåföljden redan har verkställts, kan Rättsregistercentralen efter en skriftlig ansökan från den berörda personen besluta att motsvarande belopp betalas av statsmedel. Om det görs två eller flera ansökningar som grundar sig på samma brott, ska ansökningarna avgöras samtidigt, om detta inte orsakar de sökande oskäligt men. Om inte den verkställda förverkandepåföljden räcker till för betalning av alla fordringar, sker betalning i förhållande till storleken av fordringarna med iakttagande i tillämpliga delar av vad som föreskrivs i 17 och 18 kap. i konkurslagen (120/2004). Den som är missnöjd med Rättsregistercentralens beslut har rätt driva talan vid tingsrätten där käranden har sin hemvist eller vid Helsingfors tingsrätt. Talan ska väckas inom en månad från Rättsregistercentralens beslut. Om det väcks flera käromål med anledning av ansökningar

grundade på samma brott, prövas käromålen vid den tingsrätt där det första käromålet väcktes. En annan än nämnda tingsrätt ska på tjänstens vägnar överföra käromålet till den berörda tingsrätten. Staten, som företräds av Rättsregistercentralen, är svarande i målet.

- - -

25 kap.

Om brott mot friheten

9 a §

Åtgärdseftergift

Vid bortförande av barn får eftergift ske i fråga om åtal eller straff, om den brottsmisstänkte eller gärningsmannen frivilligt har återlämnat barnet, om barnets fördel kräver det eller om rättegång och straff med hänsyn till de orsaker som lett till gärningen ska anses oskäligen.

35 kap.

Om skadegörelse

7 §

Åtgärdseftergift

Vid skadegörelse och lindrig skadegörelse får eftergift ske i fråga om anmälan, åtal eller straff, om den brottsmisstänkte eller gärningsmannen har ersatt skadan och skadestånd prövas vara en tillräcklig påföljd.

50 kap.

Om narkotikabrott

7 §

Åtgärdseftergift

För bruk av narkotika och andra brott enligt detta kapitel som har samband med bruk av narkotika får, utöver vad som föreskrivs i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) eller i denna lag, eftergift ske i fråga om åtal eller straff, om det misstänkta brottet eller brottet med hänsyn till mängden och typen av narkotika, brukssituationen och omständigheterna även i övrigt bedömt som en helhet måste anses ringa. Eftergift kan också ske i fråga om åtal eller straff, om den brottsmisstänkte eller gärningsmannen har sökt vård som godkänts av social- och hälsovårdsministeriet.

Denna lag träder i kraft den 201 . Lagens 10 kap. 11 § 2 mom. träder dock i kraft den 201 .

5.

Lag om ändring av 30 § i lagen om verkställighet av böter

I enlighet med riksdagens beslut

ändras 30 § 1 mom. i lagen om verkställighet av böter (672/2002) som följer:

30 §

Behandling av ett ärende vid domstol

Ett ärende som gäller bestämmande av förvandlingsstraff behandlas i den ordning som gäller för rättegång i brottmål, om inte något annat föreskrivs nedan. Om domstolen anser att det är lämpligt, får rättegången också genomföras med anlitande av videokonferens eller någon annan lämplig dataöverföring där de som deltar i sammanträdet har sådan kontakt att de kan både se och höra varandra.

- - -

_____

Denna lag träder i kraft den   201 .

_____

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7091
ISBN 978-952-259-202-6 (nid.)
ISBN 978-952-259-203-3 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi